

การศึกษาปัจจัยกำหนดความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุราชการ :
กรณีศึกษา ข้าราชการครูโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

โดย
นางสาวอัจฉรา ชิงรัมย์

ผลงานวิทยานิพนธ์ศึกษา ระดับปริญญาตรี

การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในรายวิชา 761427 สัมมนาปัญหาทางธุรกิจ

ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2551

การศึกษาปัจจัยกำหนดความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุราชการ :
กรณีศึกษา ข้าราชการครูโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในรายวิชา 761427 สัมมนาปัญหาทางธุรกิจ

ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2551

**THE STUDY OF FACTORS DETERMINING NEEDS OF WORKING AFTER
RETIREMENT : A CASE STUDY OF PHRAKHANONG PITTAYALAI SCHOOL
TEACHERS, BANGKOK.**

By
Atchara Chingram

ผลงานวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาตรี

A Research Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

Bachelor of Arts Program in General Business Management

Faculty of Management Science

2008

ที่ประชุมสาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร พิจารณาแล้ว
อนุมัติให้การวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัจจัยกำหนดความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุราชการ :
กรณีศึกษาข้าราชการครูโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร” เสนอโดย นางสาวอัจฉรา
ชิงรัมย์ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป
คณะวิทยาการจัดการ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัจจัยกำหนดความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุราชการ : กรณีศึกษา
ข้าราชการครูโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร” ได้ผ่านการนำเสนอในเวทีวิชาการ
ระดับปริญญาตรีสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ครั้งที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร วันที่ 16 มีนาคม
พ.ศ. 2552 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร โดยความร่วมมือกันระหว่างคณะ
อักษรศาสตร์และคณะวิทยาการจัดการ

.....
(อาจารย์ ดร. ธนินทร์รัฐ รัตนพงศ์กัญญา)

อาจารย์ที่ปรึกษา

วันที่ เดือน พ.ศ.

.....
(อาจารย์ ดร. ธนินทร์รัฐ รัตนพงศ์กัญญา)

หัวหน้าสาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป

วันที่ เดือน พ.ศ.

ผลงานวิทยานิพนธ์ศึกษา ระดับปริญญาตรี

1248164 : สาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป

คำสำคัญ : เกษียณอายุ / ความต้องการทำงาน

อัจฉรา ชิงรัมย์ : การศึกษาปัจจัยกำหนดความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุราชการ : กรณีศึกษา ข้าราชการครูโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร (THE STUDY OF FACTORS DETERMINING NEEDS OF WORKING AFTER RETIREMENT : A CASE STUDY OF PHRAKHANONG PITTAYALAI SCHOOL TEACHERS, BANGKOK.) อาจารย์ที่ปรึกษา : อาจารย์ ดร. ชนินท์รัฐ รัตนพงศ์กัญญา โย 111 หน้า

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาปัจจัยกำหนดความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุราชการ : กรณีศึกษา ข้าราชการครูโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติร้อยละ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อปัจจัยด้านเศรษฐกิจมากที่สุด รองลงมาคือ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านสุขภาพ ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษานี้คือ ควรทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกันทั้งด้านอายุ และกลุ่มอาชีพ เพื่อนำผลการศึกษามาประยุกต์ใช้เพื่อช่วยเหลือผู้เกษียณอายุให้ตรงกับความต้องการมากที่สุด โดยกำหนดเป็นนโยบายด้านสวัสดิการทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสุขภาพ

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2551

ลายมือชื่อนักศึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

1248164 : MAJOR : GENERAL BUSINESS MANAGEMENT

KEY WORDS : NEEDS OF WORKING/RETIREMENT

ATCHARA CHINGRAM : THE STUDY OF FACTORS DETERMINING NEEDS OF WORKING AFTER RETIREMENT : A CASE STUDY OF PHRAKHANONG-PITTAYALAI SCHOOL TEACHERS, BANGKOK. RESEARCH ADVISOR : TANINRAT RATTANAPONGPINYO, Ph.D. 111 pp.

Abstract

The objective of this research was to study the factors determining needs of working after retirement : A case study of Phrakhanong Pittayalai School teachers, Bangkok. The research methodology used questionnaires and interviewing to survey the sampling group. The data analysis was shown in the form of percentage, mean and the standard deviation by using the SPSS program. The studied results showed that economic factors are important to the most participants. Social factors and health factors play the less important role respectively.

The next studies should test in different feathars such as age and occupation group, then determine the suitable public welfare in economic, social and health aspects.

ผลงานวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาตรี

Faculty of Management Science

SILPAKORN UNIVERSITY

Academic Year 2008

Student's signature

Research Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยได้รับความกรุณาจากบุคคลหลายๆท่าน ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้ง จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้เป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร. ธนินท์รัฐ รัตนพงศ์ภิญโญ อาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัย ในครั้งนี้ซึ่งเป็นผู้ที่ให้คำปรึกษา แนะนำในการปรับปรุงแก้ไขงานวิจัย ตลอดจนให้กำลังใจในการทำงานจนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์ โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย สำหรับความกรุณาในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และญาติๆ ของผู้วิจัยในการเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน ตลอดจนส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาจนสามารถทำงานวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วง

ขอขอบคุณเพื่อนๆทุกคนที่มีส่วนร่วมในการช่วยเหลืองานวิจัยในครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกๆ ท่านที่ได้เอื้อนามไว้ ณ ที่นี้ ที่มีส่วนช่วยเหลือและให้กำลังใจผู้วิจัย ทำให้งานวิจัยครั้งนี้เสร็จสมบูรณ์ไปได้ด้วยดี

ผลงานวิทยานิพนธ์ศึกษา ระดับปริญญาตรี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฉ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	4
ขอบเขตการศึกษา	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย	6
คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	9
แนวคิดเกี่ยวกับการเกษียณอายุราชการ.....	9
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	20
นโยบาย บริการสวัสดิการสังคม และการเกื้อหนุนสำหรับผู้สูงอายุ	34
ความสำคัญของการทำงานหลังเกษียณอายุการทำงานต่อคุณภาพชีวิตของ ผู้สูงอายุและการเตรียมความพร้อมเพื่อการทำงานหลังเกษียณอายุ	44
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	54
3 วิธีดำเนินการวิจัย	61
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	61
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	62
การเก็บรวบรวมข้อมูล	63
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	63
ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย	65
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	66
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	67

บทที่	หน้า
ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานหลังเกษียณอายุ ราชการและความต้องการเลือกประเภทของงาน	77
ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อความต้องการทำงานต่อ ภายหลังเกษียณอายุราชการ	82
ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	89
5 สรุปรูป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	90
สรุปผลการวิจัย	90
อภิปรายผล	93
ข้อจำกัดในการวิจัย	95
ข้อเสนอแนะ	95
บรรณานุกรม	97
ภาคผนวก	100
ประวัติผู้วิจัย	111

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ความต้องการความช่วยเหลือจากรัฐของผู้สูงอายุ	42
2	ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย	65
3	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ	67
4	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ	67
5	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานภาพ	68
6	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุราชการ	68
7	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการศึกษา	69
8	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถาบันที่สำเร็จการศึกษา	69
9	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรายได้	71
10	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับความเพียงพอของรายได้ ...	71
11	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรายได้เสริม	72
12	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามแหล่งรายได้เสริม	72
13	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอาชีพและรายได้ของคู่สมรส	73
14	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามค่าใช้จ่ายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหลัง เกษียณอายุโดยประมาณ	74
15	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามบุคคลที่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่าย	74
16	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามภาระค่าใช้จ่ายส่วนตัว ที่ต้องรับผิดชอบ	75
17	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประเภทที่พัก	75
18	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามโรคประจำตัว	76
19	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความต้องการทำงานต่อ	77
20	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามจำนวนปีที่ความต้องการทำงาน ต่อ	77
21	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามลักษณะงานที่สนใจ	78
22	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามช่วงเวลาที่ต้องการทำงาน	78
23	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามจำนวนวันที่ต้องการทำงาน	79
24	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามลักษณะการจ้างงาน	79

ตารางที่		หน้า
25	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสาเหตุที่ไม่ต้องการทำงานต่อ ...	80
26	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการดำเนินชีวิตประจำวันหลัง เกษียณอายุกรณีไม่ต้องการทำงานต่อ	81
27	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรูปแบบสวัสดิการ ที่ต้องการได้รับ	81
28	จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความต้องการรายได้ หรือผลตอบแทน ทั้งในระดับรายได้ และภาระครอบครัว	82
29	จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความพึงพอใจต่อนโยบายของรัฐบาล	83
30	จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความพึงพอใจในบทบาทปัจจุบัน	84
31	จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความต้องการทำประโยชน์แก่ส่วนรวม	85
32	จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับการให้ความสำคัญต่อสุขภาพกาย	86
33	จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับการให้ความสำคัญต่อสุขภาพจิต	88

ผลงานวิทยานิพนธ์ศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันประชากรสูงอายุทั่วโลกมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ คาดว่าในระหว่างปี ค.ศ. 2000 ถึง ค.ศ. 2050 จำนวนประชากรที่มีอายุมากกว่า 65 ปี จะเพิ่มขึ้นเท่าตัวจากร้อยละ 6.9 เป็นร้อยละ 16.4 สาเหตุสำคัญมาจากอัตราการเกิดและอัตราการตายที่ลดลง อัตราการเกิดที่ลดลงมาจากการวางแผนครอบครัวที่ได้ผลดี พร้อมกับทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวที่มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น อยู่เป็นโสดกันมากขึ้น แต่งงานช้า ต้องการมีลูกน้อย ตลอดจนมีภาระทางด้านอาชีพ การงาน และปัญหาทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งมีการดูแลสุขภาพที่ดีขึ้น ดังนั้นสัดส่วนของประชากรสูงอายุ จึงเพิ่มขึ้นกว่าเดิมนัก (วารสารสินแพทย์ 2549)

สำหรับประเทศไทยนั้นคาดว่าหลังปีพ.ศ. 2551 ประชากรไทยแนวโน้มจะมีอายุยืนยาวขึ้น คนสูงอายุจะเพิ่มมากขึ้น ปัจจุบันมีผู้สูงอายุอยู่ที่ร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด ประเมินกันว่าภายใน 20 ปีข้างหน้าจะเพิ่มเป็นร้อยละ 20 อายุเฉลี่ยผู้หญิงจะเพิ่มจาก 74.8 ปี เป็น 80.25 ปี ส่วนผู้ชายเพิ่มจาก 67 ปี เป็น 72 ปี การเพิ่มมากขึ้นนี้ไม่ใช่เรื่องเล็กเพราะประชากร 60 กว่าล้านคน 10 เปอร์เซ็นต์ ก็คือประชากรกว่า 6 ล้านคนที่ต้องดูแล ซึ่งทุกวันนี้ผู้คนอาจใช้เวลาคิดถึงเฉพาะปัจจุบัน แต่ถ้าไม่คิดถึงอนาคตเลย เมื่อถึงวันที่ประเทศไทยก้าวไปสู่โครงสร้างประชากรที่มีวัยสูงอายุมากขึ้น อาจจะนำมาซึ่งปัญหา ถ้าไม่มีการเตรียมความพร้อมในเรื่องความพอเพียง ไม่ว่าจะเรื่องความพอเพียงด้านบริโภคและด้านเศรษฐกิจ แต่ขณะเดียวกันก็มีโอกาสที่จะพัฒนาไปสู่สังคมที่ดีมากขึ้นได้ (เกื้อ วงศ์บุญสิน; สุชาดา ธีระนันท์ 2550) ระดับปริญญาตรี

ดูเหมือนว่าในวัยสูงอายุคือ ช่วงอายุหลัง 60 ปีขึ้นไป หรือในทางราชการจะใช้คำว่าเกษียณอายุเป็นช่วงที่น่าจะมีความสุขที่สุด เพราะเป็นการปลดเบียดภาระกิจและความรับผิดชอบอันหนักอึ้งออกจากชีวิต แต่ในความเป็นจริงแล้วอาจไม่ได้เป็นเช่นนั้น เพราะมีผู้เกษียณอายุจำนวนไม่น้อยที่ต้องออกจากสังคมและสิ่งแวดล้อมที่คุ้นเคย ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ทำงานหรือเพื่อนร่วมงานเกิดความเหงา เศร้าซึม รู้สึกว่าตนเองไร้ค่า ไม่ได้รับการยอมรับเหมือนอย่างเคย หลายคนเมื่อเกษียณอายุแล้ว ช่วงต้นอาจจะรู้สึกดีเพราะไม่ต้องรีบตื่นแต่เช้า แต่พอนานๆ ไปแล้วกลับเกิดความรู้สึกตื่นแล้วไม่รู้จะทำอะไร บางคนยังรู้สึกว่าตนยังสามารถทำงานได้ แต่ไม่ได้ทำงานแล้วก็จะ

เกิดความแข็งแรง ไม่สบายใจ จนเกิดผลเสียต่อสุขภาพ และเป็นธรรมดาอีกกว่าเมื่อเกษียณอายุแล้ว รายได้ต่างๆ ย่อมลดน้อยถอยลงไปด้วย

รศ. สมลักษณ์ รักษาทรัพย์ (2551, อ้างถึงใน ศิล มติธรรม 2551) ศึกษาโครงการนำร่องของความเหมาะสมของการทำงานหลังเกษียณอายุ ผลการศึกษาวิจัยพบว่าควรมีการเกษียณอายุเมื่ออายุ 61-65 ปี คือ อายุขัยของผู้หญิงตั้งแต่แรกเกิดจนตายอยู่ที่อายุ 75 ปี ผู้ชาย 60 ปี น้อยกว่าผู้หญิง ถ้าคนอายุ 60 ปีไปแล้วคาดว่าผู้หญิงจะมีอยู่ได้ประมาณ 22 ปี ผู้ชายประมาณ 19 ปี การจ้างงานผู้สูงอายุเป็นเรื่องขององค์กรที่รัฐบาลจะต้องเจรจากับองค์กรนายจ้างว่าจะปรับและช่วยเหลืออย่างไร มีงานประเภทไหนที่จะให้กับผู้สูงอายุ สำหรับกลุ่มที่ใช้ทักษะรัฐบาลอาจไม่ต้องเป็นกังวลมากนัก เพราะคนกลุ่มนี้สามารถช่วยตนเองได้ รัฐบาลเพียงแต่เปิดตลาดให้ตามสมควร แต่สำหรับกลุ่มที่ใช้ทักษะการทำงานฝีมือรัฐบาลต้องเข้าไปช่วยเพราะคนกลุ่มนี้ไม่มีความรู้เพียงพอ ทั้งนี้การหางานทำให้แก่ผู้เกษียณอายุต้องทำความเข้าใจให้คิดว่าคนที่เคยเป็นผู้บริหารระดับสูงต้องลดตำแหน่งลงมาเพราะต้องเปิดทางให้กับคนรุ่นใหม่ ดังนั้นจึงให้ทำงานที่ไม่ต้องใช้พลังกายมาก ซึ่งอาจจะเป็นที่ปรึกษาาก็เป็นได้ ลักษณะการทำงานของผู้สูงอายุมีการเสนอว่า ต้องเป็นการทำงานแบบที่มีความยืดหยุ่นไม่ว่าในเรื่องของเวลา ชั่วโมงการทำงาน เวลาเข้างาน ซึ่งในต่างประเทศก็ให้ความยืดหยุ่นในจุดนี้ ถ้ามีการแบ่งกลุ่มอาชีพกลุ่มที่ใช้สมองอย่างที่ปรึกษานักวิชาการไม่ใช่เรื่องยาก แต่สำหรับกลุ่มที่ใช้แรงงาน เมื่ออายุสูงขึ้นต้องยอมรับว่าประสิทธิภาพในการทำงานก็จะลดลง ดังนั้น ถ้ารัฐบาลจะต้องช่วยเหลือ อย่างเช่น ถ้าต้องการทำธุรกิจส่วนตัวก็ต้องมีเงินสนับสนุน หรือมีการจัดฝึกอบรมระยะสั้นให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ

งานวิจัยทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ได้ศึกษาถึงความต้องการของผู้สูงอายุได้ผลสอดคล้องกันว่า ผู้สูงอายุยังคงต้องการทำงานต่อไป เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่าผู้สูงอายุต้องการทำงานอย่างน้อยเป็นเวลาครึ่งวัน ซึ่งมีจำนวนร้อยละ 80 นอกจากผลดีจากการมีรายได้ประจำแล้ว การวิจัยของแพทย์ยังให้ข้อมูลว่าการทำงานยังช่วยให้สุขภาพแข็งแรงทั้งร่างกาย และจิตใจ ออร์พินท์ บุณนาค (2537 : 4, อ้างถึงใน นวิวรรณ จันทรัตน์ 2540 : 6) ทั้งยังเป็นความต้องการของผู้สูงอายุที่ยังคงต้องการทำงานต่อไป ในประเทศไทยก็เช่นเดียวกันพบว่าผู้สูงอายุประมาณร้อยละ 26 ที่ต้องการทำงาน และในจำนวนนี้ผู้สูงอายุที่จบระดับอุดมศึกษาที่ปลดเกษียณแล้วยังต้องการทำงานเพื่อช่วยเหลือสังคม ผู้สูงอายุที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาต้องการทำงานเพื่อเลี้ยงชีพต่อไป นอกจากนั้นจกมล เนียมกลาง (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการทำงานต่อภายหลังเกษียณอายุราชการ และความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคม ด้านสุขภาพ และด้านเศรษฐกิจพบว่าส่วนใหญ่ต้องการทำงานต่อหลังเกษียณอายุ และประมาณครึ่งหนึ่งต้องการทำงานต่อในภาครัฐ นอกจากนี้ยังมีความพึงพอใจในบทบาทปัจจุบัน มีความหวังในความสัมพันธ์ที่ดีของ

บุคคลอื่น ต้องการทำประโยชน์แก่สังคม ให้มีความสำคัญกับสุขภาพกายและจิต และมีความคาดหวังในรายได้ผลตอบแทน

ดร.อมรวิรัช นาคทรพรพ (2549) หัวหน้าโครงการติดตามสภาวการณ์ครูรายจังหวัด ทำการศึกษาสภาวะการทำงาน ทัศนคติ และพฤติกรรมในวิชาชีพของครู โดยผลการศึกษาน่าสนใจหลายด้าน ด้านทัศนคติต่ออาชีพและความเป็นครูพบว่าร้อยละ 62 อยากเข้าร่วมโครงการเกษียณอายุก่อนกำหนด (Early Retirement) และร้อยละ 48 อยากเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่น ทั้งนี้ครูส่วนใหญ่ขาดความมั่นใจในวิชาชีพของตนเอง อันเป็นผลมาจากสภาพการทำงานที่หนัก และขาดแรงจูงใจในเชิงผลตอบแทนทางเศรษฐกิจประกอบกับปัจจุบันสถานภาพในวิชาชีพที่มีภาพลักษณ์ในสังคมที่ตกต่ำ

ผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยและความต้องการทำงานต่อของผู้เกษียณอายุ เป็นสาเหตุให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาถึงความต้องการทำงานของผู้เกษียณอายุ โดยเฉพาะกรณีของข้าราชการครู ซึ่งเป็นบุคลากรที่สำคัญของประเทศไทย เนื่องจากแนวคิดในเรื่องการเกษียณอายุคือ การสิ้นสุดการทำงานจากอาชีพเดิมไม่ได้หมายความว่าชีวิตการทำงานจะสิ้นสุดเพียงเท่านี้ผู้เกษียณอายุอาจมีความสนใจในการประกอบอาชีพอื่นๆ เพื่อให้รายได้ที่เคยได้รับยังคงอยู่ เพื่อสังคมที่คุ้นเคย เพื่อนำความรู้ความสามารถที่มีอยู่ช่วยเหลือสังคมการทำงานหรือการทำกิจกรรมของผู้เกษียณอายุราชการ จึงเป็นสิ่งที่ส่งผลดีต่อร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจของผู้สูงอายุที่ต้องการทำงาน อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุบางคนอาจมิได้ตระหนักถึงคุณประโยชน์ของการทำงาน หรือการทำกิจกรรมหลังเกษียณอายุก็ได้ อาจเนื่องจากไม่เห็นถึงความจำเป็น ต้องการการพักผ่อน หรือมีความพึงพอใจกับเงินบำนาญที่ได้อาจทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่ทั้งผู้เกษียณอายุและผู้เกี่ยวข้องต้องให้ความสนใจและให้ความสำคัญ เนื่องจากข้อมูลจากประเด็นการศึกษานี้ มีความสำคัญในการใช้วางแผนชีวิตให้แก่ผู้เกษียณอายุ เพื่อให้ผู้เกษียณอายุได้รับในสิ่งที่ตนต้องการ ซึ่งการทำงานต่อภายหลังเกษียณอายุนอกจากจะมีประโยชน์ต่อตัวผู้เกษียณอายุแล้ว ยังมีประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมอีกด้วย กล่าวคือบุคคลเหล่านี้เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถมาก การนำความรู้และความสามารถเหล่านี้มาใช้ในการทำงานต่อ นับว่าเป็นการพัฒนาสังคมรวมทั้งเป็นการพัฒนาประเทศชาติด้วยเช่นกัน

การเกษียณอายุนับว่าเป็นวิกฤตการณ์อย่างหนึ่งของชีวิต เป็นสิ่งที่ทุกคนหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นการวางแผนชีวิตในวัยหลังเกษียณอายุจึงมีความสำคัญและจำเป็นพอๆ กับการวางแผนการศึกษาในวัยเด็กและการวางแผนการทำงานในวัยทำงาน การวางแผนที่ดีจะเป็นกุญแจสู่ชีวิตที่มีความสุขมีอายุยาวนานอย่างมีคุณภาพ เมื่อเกษียณอายุแล้วถือเป็นโอกาสใหม่ที่จะได้เปลี่ยนแปลงบทบาทของชีวิต หรือเริ่มชีวิตใหม่ตามที่ปรารถนาได้

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยกำหนดความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุราชการ : กรณีศึกษา
ข้าราชการครูโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

3. ขอบเขตการศึกษา

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาปัจจัยกำหนดความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุราชการ
กรณีศึกษาข้าราชการครูโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร เหตุผลสำคัญในการเลือก
ประชากรกลุ่มนี้ เนื่องจากเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในเขตพระโขนง และสะดวกในการ
เก็บรวบรวมข้อมูล นอกจากนี้ยังเป็นโรงเรียนตัวอย่างที่ได้รับรางวัลต่างๆ มากมาย เช่น ได้รับ
คัดเลือกให้ได้รับรางวัลโรงเรียนดีเด่นส่วนกลาง กรมสามัญ ได้รับเกียรติบัตรโรงเรียนสีขาวเฉลิม
พระเกียรติ รางวัลชนะเลิศประเภทลานกีฬาโรงเรียนจากการประกวดสถานกีฬาดีเด่น รางวัลชนะเลิศ
โครงการหน้าบ้านน่ามอง ประเภทสถานศึกษาน่ามองจากเขตพระโขนง รางวัลห้องสมุดอัจฉริยะ
ของชมรมบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ได้รับพระราชทานโล่รางวัล
เชิดชูเกียรติ สถานศึกษาที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เพื่อป้องกันและ ลด ละ เลิก สารเสพติดของ
เยาวชนจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นต้น

วิธีการศึกษาใช้การศึกษาวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology) โดยรวบรวมข้อมูลปฐม
ภูมิ (Primary Data) ซึ่งได้จากการออกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างข้าราชการครู และใช้การ
สัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพให้มากขึ้น และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้
จากการรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ห้องสมุด หนังสือ บทความ วารสาร อินเทอร์เน็ต
รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในอดีต

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ใน
การสอนหนังสือแก่นักเรียนในโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร จำนวน 115 คน
ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ตั้งแต่วันที่ 3 พฤศจิกายน- 8 ธันวาคม พ.ศ.
2551

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านสังคม และ
ปัจจัยทางด้านสุขภาพ

1.1 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ทำการศึกษาในประเด็น ด้านความต้องการ รายได้ หรือผลตอบแทน ทั้งในระดับรายได้และภาระครอบครัว

1.2 ปัจจัยทางด้านสังคม ทำการศึกษาในประเด็น ด้านนโยบายของรัฐบาล ความพึงพอใจในบทบาทปัจจุบัน และต้องการทำประโยชน์แก่ส่วนรวม

1.3 ปัจจัยทางด้านสุขภาพ ทำการศึกษาในประเด็น ด้านสุขภาพกายและ สุขภาพจิต

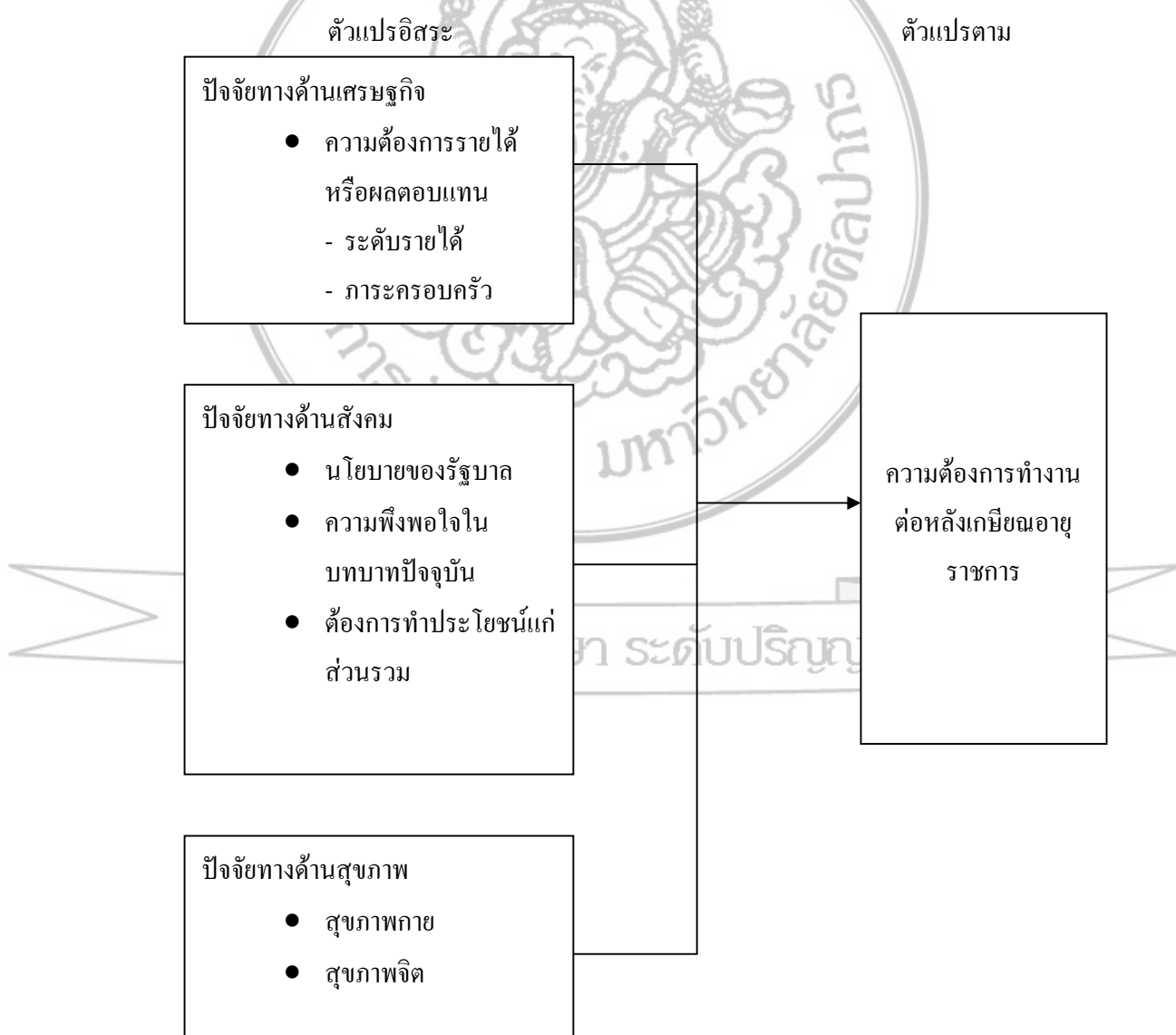
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการทำงานต่อหลังเกษียณอายุ ราชการของครูโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้ คือ ทฤษฎีกิจกรรมของบาร์โรและสมิท (Barrow&Smith) ทฤษฎีกิจกรรมของโรบบ์ (Robb) ทฤษฎีกิจกรรมของแอทเชลีย์ (Atcheley) ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow) ทฤษฎีความต้องการของแมคเคลแลน (McClelland) แนวคิดเกี่ยวกับการเกษียณอายุ ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ สวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสังเคราะห์เป็นตัวแปรที่จะศึกษาความสัมพันธ์ ดังแผนภาพต่อไปนี้

5. คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

1. ข้าราชการครูหมายถึง ข้าราชการครูหรือพนักงานของรัฐที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร
2. ความต้องการรายได้หรือผลตอบแทนหมายถึง ความต้องการที่จะได้รับรายได้หรือผลตอบแทนภายหลังเกษียณอายุราชการเพื่อใช้จ่ายส่วนตัว ช่วยเหลือครอบครัว หรือเพื่อเก็บออม ซึ่งความต้องการรายได้หรือผลตอบแทนจะสอดคล้องกับระดับรายได้ และภาระครอบครัวของผู้เกษียณอายุ
 - 2.1 ระดับรายได้หมายถึง ระดับของจำนวนเงินหรือผลตอบแทนที่ผู้เกษียณอายุต้องการได้รับจากการทำงานหลังเกษียณอายุราชการ
 - 2.2 ภาระครอบครัวหมายถึง ภาระหน้าที่ภายในครอบครัวที่ผู้เกษียณอายุต้องรับผิดชอบ
3. นโยบายของรัฐบาลหมายถึง แนวคิดความหวังที่รัฐต้องการให้เกิดขึ้นเกี่ยวกับสวัสดิการที่มอบให้แก่ผู้สูงอายุและผู้เกษียณอายุ
4. ความพึงพอใจในบทบาทปัจจุบันหมายถึง ระดับความพึงพอใจในบทบาทตามสภาพจริงในปัจจุบันของผู้ที่จะเกษียณอายุ พฤติกรรมที่แต่ละบุคคลกระทำกิจกรรมต่างๆ ตามสภาพจริงในการตอบสนองต่อข้อกำหนดต่างๆ ในตำแหน่งที่กำลังดำรงอยู่ ได้แก่ บทบาททางด้านวิชาการ เป็นต้น
5. ต้องการทำประโยชน์แก่ส่วนรวมหมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่ต้องการกระทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่นๆ ในสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน
6. สุขภาพกายหมายถึง ความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกายที่มีเพียงพอที่จะสนับสนุนให้ทำงานต่อหลังเกษียณอายุราชการได้ เช่น การปราศจากโรคร้ายไข้เจ็บ เป็นต้น
7. สุขภาพจิตหมายถึง ภาวะความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจที่ไม่ตึงเครียด หรือความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยไม่มีข้อขัดแย้งในใจที่สามารถสนับสนุนให้ทำงานต่อหลังเกษียณอายุราชการได้ เช่น คนที่มีสุขภาพจิตที่ดี ไม่เครียด เป็นต้น
8. ความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุราชการหมายถึง การวางแผนไว้ล่วงหน้าว่าหลังจากเกษียณอายุราชการแล้วต้องการที่จะทำอะไรต่อไป ซึ่งจะต้องศึกษาลักษณะงานและรูปแบบงานที่ผู้เกษียณอายุสนใจดังนี้
 - 8.1 ลักษณะงานหมายถึง รูปแบบของงานที่ผู้เกษียณอายุสนใจจะปฏิบัติภายหลังการเกษียณอายุราชการ
 - 8.1.1 ทำงานด้านวิชาการหมายถึง การทำงานในด้านการให้ความรู้แก่ผู้อื่น เช่น เป็นนักวิชาการ เป็นที่ปรึกษาให้กับองค์กร หรือหน่วยงานต่างๆ เป็นต้น

8.1.2 ประกอบธุรกิจส่วนตัวหมายถึง การเป็นเจ้าของกิจการของตนเองซึ่งกิจการนั้นอาจเป็นกิจการใดก็ได้ เช่น ค้าขาย หรือเปิดโรงเรียนสอนพิเศษ เป็นต้น

8.1.3 การทำงานอาสาสมัครหมายถึง การทำงานโดยสมัครใจเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงิน เช่น การให้ความรู้แก่ผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น

8.1.4 ทักษะอื่นๆ ที่สนใจเฉพาะด้านหมายถึง การทำงานอื่นๆ ที่ผู้เกษียณอายุสนใจปฏิบัติภายหลังการเกษียณอายุ เช่น งานด้านดนตรี งานศิลปะ เป็นต้น

8.2 รูปแบบการทำงานหมายถึง รูปแบบหรือลักษณะของเวลาการทำงานที่ผู้เกษียณอายุสนใจจะปฏิบัติภายหลังการเกษียณอายุราชการ

8.2.1 Full Time หมายถึง การทำงานเต็มเวลาที่กำหนดของหน่วยงานนั้นๆ หรือทำงานเต็มวัน

8.2.2 Part Time หมายถึง การทำงานในเวลาเพียงบางส่วนของเวลาทำงานในแต่ละวันหรือน้อยกว่า 7 ชั่วโมง

8.2.3 Volunteer Time หมายถึง การทำงานในเวลาที่ผู้เกษียณอายุสะดวกที่จะทำ เป็นการเลือกเวลาการทำงาน โดยสมัครใจไม่หวังผลตอบแทนใดๆ จากการทำงาน

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ประเด็นทางวิชาการ : เป็นการศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ หรือต่อยอดองค์ความรู้เดิม

1.1 ทราบปัจจัยที่กำหนดความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุราชการ

1.2 ทราบรูปแบบและลักษณะงานที่ข้าราชการครูสนใจปฏิบัติ ภายหลังจากเกษียณอายุราชการ

2. ประเด็นทางปฏิบัติ : เป็นการศึกษาเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อสังคม

2.1 ทราบข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจในการวางแผนอาชีพของข้าราชการเกษียณอายุ

2.2 ภาครัฐบาลสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ไปใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนการสร้างอาชีพเสริมให้ข้าราชการเกษียณอายุได้

2.3 ภาครัฐบาลสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ไปใช้เป็นเกณฑ์กำหนดนโยบายเกษียณอายุใหม่ เช่น ไม่ใช่ 60 ปี หรือใช้กำหนดเกี่ยวกับการเกษียณอายุใหม่เฉพาะกลุ่มอาชีพ

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยกำหนดความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุราชการ กรณีศึกษา ข้าราชการครูโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านต่างๆ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเกษียณอายุราชการ
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
3. นโยบาย บริการสวัสดิการสังคม และการเกื้อหนุนสำหรับผู้สูงอายุ
4. ความสำคัญของการทำงานหลังเกษียณอายุการทำงาน ต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและการเตรียมความพร้อมเพื่อการทำงานหลังเกษียณอายุ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเกษียณอายุราชการ

1.1 ความหมายของการเกษียณอายุราชการ
ราชบัณฑิตยสถาน (2542) ให้ความหมายว่า การเกษียณอายุหมายถึง ครบกำหนดอายุรับราชการ, สิ้นกำหนดเวลารับราชการหรือทำงาน

สุรกุล เจนอบรม (2534 : 52) ให้ความหมายของการเกษียณอายุงาน(Retirement) หรือการเกษียณอายุราชการ เป็นกระบวนการทางสังคมในการประกอบอาชีพที่กำหนดให้บุคคลได้รับการจ้างงานต้องออกจากงานเมื่อถึงช่วงอายุที่กำหนดไว้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การเกษียณอายุหมายถึง การถอนตัวออกจากภาวะการหนึ่งไปสู่อีกภาวะการหนึ่ง จากสิ่งแวดล้อมหนึ่งไปสู่สิ่งแวดล้อมใหม่ เช่น การถอนตัวออกจากภาวะการหนึ่งไปสู่อีกภาวะการหนึ่ง เป็นข้าราชการไปสู่อีกภาวะการหนึ่งเป็นอิสระ หมดภาระหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ หรือไปสู่วิถีชีวิตใหม่ที่ธุรกิจส่วนตัว เป็นต้น

บรรลุ ศิริพานิช (2536 : 43-71) การเกษียณอายุการทำงานหมายถึง การที่ต้องหยุดทำงานที่เคยทำอยู่เป็นประจำ เพราะเหตุอายุครบกำหนดที่หน่วยงานนั้นกำหนดไว้ หรือหยุดทำงานนั้นๆ เพราะร่างกายไม่เหมาะสม เช่น ราชการไทยกำหนดให้ข้าราชการครบกำหนดเกษียณเมื่ออายุครบ 60 ปี ถ้างานที่ทำเป็นของเอกชนก็อาจมีการกำหนดอายุไว้แตกต่างกันไปตามแต่องค์กรนั้นๆ จะกำหนดไว้

ซึ่งมักจะอนุโลมใช้เวลา 60 ปี ตามราชการเป็นส่วนมาก บางแห่งก็กำหนดไว้ 55 ปี อาชีพบางอาชีพเกษียณอายุการทำงานเมื่ออายุยังน้อยเพราะร่างกายหมดสภาพการประกอบอาชีพนั้นๆ ได้เช่น นักมวย หรือนางแบบ (นายแบบ) พออายุเพียง 30 ปีก็ต้องเกษียณอายุแล้ว

ทำงานที่ทำเป็นงานของตนเอง เช่น ทำการเกษตร หรือทำธุรกิจซึ่งตนเองเป็นเจ้าของ การเกษียณอายุมักจะจะเป็นไปตามใจสมัครของตนเอง ในกรณีนี้มักจะอาศัยสุขภาพของร่างกายเป็นหลัก และมักจะเกษียณเกินเลขอายุเลย 60 ปี ไปเป็นส่วนใหญ่ เกษตรกรบางคนทำงานไปเรื่อยๆ ตลอดชีวิต แต่ในระยะหลังๆ ของชีวิตมักจะทำงานน้อยลง และกระจายงานให้คนอื่นรับผิดชอบแทน ตนเองคงรับผิดชอบแต่เรื่องสำคัญๆ เท่านั้น อย่างไรก็ตาม บุคคลที่เป็นเจ้าของกิจการเช่นนี้ เมื่ออายุมากขึ้นจนสุขภาพเสื่อมโทรมตามขบวนการชราของร่างกาย ถึงระยะท้ายๆชีวิตแล้วอย่างไรเสียก็ต้องเกษียณอายุงานอยู่ดี

การเกษียณอายุราชการหมายถึง การออกจากตำแหน่งทางสังคมหรือหน้าที่การทำงานตามอายุ เป็นการพิจารณาความมีอายุตามกฎหมาย ซึ่งกำหนดตามปฏิทินและมีความแตกต่างกันไปตามสภาพสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ (กุลยา ดันดิผลาชีวะ 2524, ชูศรี วงษ์เครือวัลย์ 2533, อ้างถึงใน จิวรรณ จันทรรัตน์ 2540 : 43) สำหรับประเทศไทยตามพระราชบัญญัติบำนาญ บำนาญ การเกษียณอายุหมายถึง ข้าราชการที่มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ พ้นจากราชการเมื่อสิ้นปีงบประมาณเมื่อมีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ โดยถือว่าเดือนกันยายนของทุกปีเป็นเดือนสุดท้ายในระบบงบประมาณประจำปี สำหรับการกำหนดให้อายุ 60 ปี เป็นการปลดเกษียณอายุจากชีวิตราชการนั้น เพราะว่าผู้ที่มีอายุเกิน 60 ปีขึ้นไป มักจะมีความเสื่อมสมรรถภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ มีความต้านทานโรคต่ำ ความคล่องตัว และความคิดอ่านมีจำกัดมากขึ้น ต้องใช้เวลาคิณานานกว่าวัยอื่นๆ ดังนั้นวัยนี้จึงเหมาะที่จะหยุดงานจากที่ต้องใช้กำลังกายและกำลังความคิดที่ก่อให้เกิดความเครียด

Thorson J.A. (1995, อ้างถึงใน ภูมิ นริศชาติ 2547 : 12) ได้ให้ความหมายการเกษียณอายุว่าเป็นการสูญเสียสถานภาพและบทบาทของบุคคล แต่ก็เป็นการออกจากงานตามอายุที่แต่ละหน่วยงานกำหนดไว้ โดยที่บุคคลยังสามารถไปทำงานอื่นๆ ได้อีก

Casteter (1976 : 476, อ้างถึงใน สุรกุล เจนอบรม 2534 : 52) กล่าวถึงการเกษียณอายุงานว่าเป็นกระบวนการให้บริการอย่างต่อเนื่องแก่คนงาน ซึ่งเป็นการรักษาระบบการทำงานไว้โดยจะมีบุคคลในจำนวนที่เหมาะสมกับงาน และอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมในเวลาอันสมควรแก่การปฏิบัติงาน

การเกษียณอายุราชการแบ่งออกเป็น 2 พวก ได้แก่ พวกที่กำหนดแน่นอน (Comoulsary Retirement) คือ ข้าราชการที่มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ ถือว่าพ้นจากอายุราชการเมื่อสิ้นปีงบประมาณที่อายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ อีกพวกหนึ่งคือพวกที่ยืดหยุ่นได้ (Automatic Retirement) อาจมีการพิจารณาให้ทำงานต่อไปอีกตามสมรรถภาพ ในลักษณะการทำงานเช่นนี้พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญมีข้อยกเว้นไว้ว่า“เว้นแต่กรณีพิเศษซึ่งคณะรัฐมนตรีเห็นความจำเป็นหรือประโยชน์แก่ราชการอย่างใดจะต่อเวลาราชการอีกคราวละ 1 ปี จนถึงอายุครบ 65 ปีบริบูรณ์” (เกษม ลิ่มวงศ์ 2535, อ้างถึงใน ฉวีวรรณ จันทรัตน์ 2540 : 43)

สรุปการเกษียณอายุหมายถึง การสิ้นสุดระยะเวลาในการทำงานเมื่อถึงระยะเวลาที่กำหนดไว้ ซึ่งตามระบบราชการแล้วได้กำหนดให้เกษียณอายุเมื่ออายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ แต่อาจจะมีการต่อระยะเวลาการทำงานออกไปอีก ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของแต่ละหน่วยงาน โดยบุคคลที่เกษียณอายุสามารถทำงานในหน่วยงานอื่น หรืออาจประกอบธุรกิจส่วนตัวก็เป็นได้

1.2 การกำหนดอายุของการเกษียณอายุราชการ

การกำหนดอายุเกษียณของแต่ละประเทศแตกต่างกันไปตามสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม แต่จะอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 55-60 ปี ซึ่งบางประเทศก็จะพิจารณาลักษณะงานเข้าไปประกอบด้วยคือ งานระดับบริหารหรืองานใช้กำลังสมองจะให้เกษียณอายุราชการสูงกว่างานที่ใช้กำลังกายหรือระดับล่างลงมา ดังตัวอย่างการเกษียณอายุในบางประเทศดังนี้ (พูนทรัพย์ จรรยาสุภาพ 2530 : 39-40, อ้างถึงใน สุรกุล เจนอบรม 2534 : 52-54)

1.2.1 ประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดตามอายุตัวและอายุงานมี 3 อายุคือ

1. อายุตัว 55 ปี เมื่ออายุงาน 30 ปี
2. อายุตัว 60 ปี เมื่ออายุงาน 20 ปี
3. อายุตัว 62 ปี เมื่ออายุงาน 5 ปี

นอกจากนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกาเองก็ยังมีเกษียณอายุราชการเมื่อ 65 ปีด้วยเช่นกัน และในบางอาชีพ เช่น อาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่มีความสามารถและผลงานดีเด่นก็ถือเป็นพิเศษที่อายุเกิน 65 ปี อาจจะได้รับกรว่าจ้างให้ทำงานสอนหนังสือหรือวิจัยในมหาวิทยาลัยต่อเมื่ออายุ 70 ปี บุคคลนั้นจะต้องถูกปลดออกจากงานเพื่อรับบำนาญโดยไม่มีข้อแม้ใดๆ (พีรสิทธิ์ คำานวนศิลป์ และคณะ 2523 : 152-153, อ้างถึงใน สุรกุล เจนอบรม 2534 : 53)

1.2.2 ประเทศอังกฤษกำหนดเกษียณอายุ 60 ปี โดยมีระบบการเลือกเกษียณก่อนกำหนดได้

1.2.3 ประเทศฝรั่งเศสกำหนดตามระดับผู้ปฏิบัติงานมี 3 อายุ คือ

1. งานระดับต้น เกษียณเมื่อ 55 ปี
2. งานระดับกลาง เกษียณเมื่ออายุ 60 ปี
3. งานระดับสูง เกษียณเมื่ออายุ 65 ปี
- 1.2.4 ประเทศญี่ปุ่นกำหนดเกษียณเมื่ออายุ 60 ปี
- 1.2.5 ประเทศฟิลิปปินส์ กำหนดเกษียณเมื่ออายุ 65 ปี โดยต้องมีอายุงาน 15 ปี
- 1.2.6 ประเทศมาเลเซียกำหนดเกษียณอายุเมื่อ 55 ปี โดยมีระบบการเลือกเกษียณ

- 1.2.7 ประเทศอินโดนีเซียกำหนดตามระดับตำแหน่งมี 3 อายุคือ
 1. ต่ำกว่าผู้อำนวยการ เกษียณเมื่ออายุ 58 ปี
 2. ผู้อำนวยการ เกษียณเมื่ออายุ 60 ปี
 3. สูงกว่าผู้อำนวยการ เกษียณเมื่ออายุ 65 ปี
- 1.2.8 ประเทศสวีเดน เดนมาร์ก ซึ่งที่มีคนอายุยืนมากกำหนดเกษียณอายุราชการเมื่ออายุได้ 70 ปี
- 1.2.9. ประเทศอาฟริกาเกษียณอายุราชการ 55 ปี

สำหรับประเทศไทยเริ่มมีการกำหนดเกษียณอายุราชการในสมัยราชการที่ 5 ในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการ ร.ศ. 120 มาตรา 16 ได้กำหนดไว้ว่า ข้าราชการคนใดอายุครบ 55 ปี ก็ต้องออกจากราชการเพราะเหตุสูงอายุ เว้นไว้แต่รัฐบาลเห็นว่าผู้นั้นยังไม่มี ความชรามาเบียดเบียน และยังคงมีความสามารถในการปฏิบัติงานราชการก็ให้รับราชการต่อไปอีกคราวละ 5 ปี จะเป็นคราวหนึ่งหรือสองคราวก็ได้ (ทรงสิทธิ์ แก้วศรี และ ทศนีย์ คุณิตสุทธิรัตน์ 2526 : 260, อ้างถึงใน สรุกล เจนอบรม 2534 : 54-55) ต่อมาได้ยกเลิกพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการ ร.ศ. 120 และได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการอีกหลายฉบับ ในพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2471 มาตรา 8 พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2478 มาตรา 10 และพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2482 มาตรา 10 กำหนดให้ข้าราชการครบเกษียณอายุราชการเมื่ออายุ 55 ปี แต่สามารถต่ออายุได้อีก 5 ปี ในพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494 ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เมื่อประกาศครั้งแรกได้กำหนดให้ข้าราชการเกษียณอายุเมื่อ 55 ปี และสามารถต่ออายุได้อีก 5 ปี ต่อมาได้มีการแก้ไขใหม่โดยพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2504 มาตรา 3 กำหนดเกษียณอายุเมื่ออายุ 60 ปีแต่ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีเห็นความจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่ข้าราชการ จะต่อเวลาให้รับราชการต่อไปได้อีกคราวละ 1 ปี จนอายุครบ 65 ปีบริบูรณ์ก็ได้ ซึ่ง

ต่อมาก็ได้ยกเลิกการต่อเวลาราชการโดยพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2518 แต่สำหรับข้าราชการพลเรือนในพระองค์สมุหราชองครักษ์และรองสมุหราชองครักษ์ ซึ่งคณะรัฐมนตรีเห็นความจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่ราชการในพระองค์สามารถต่อเวลาได้อีกคราวละ 1 ปี จนอายุครบ 65 ปีบริบูรณ์ ในภายหลังก็ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (ฉบับที่ 13) พ.ศ. 2523 ได้กำหนดให้ข้าราชการที่มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ต้องพ้นจากราชการเมื่อสิ้นปีงบประมาณนั้น เว้นแต่ในกรณีที่จำเป็นอย่างยิ่งเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักร หรือเพื่อประโยชน์แก่ทางราชการด้านการศึกษา การพัฒนาประเทศ หรือเป็นข้าราชการพลเรือนในพระองค์ สมุหราชองครักษ์คณะรัฐมนตรีจะอนุมัติให้ต่อเวลาราชการต่อไปอีกคราวละ 1 ปี จนอายุครบ 65 ปีบริบูรณ์ก็เป็นได้

1.3 ผลกระทบของการเกษียณอายุ

1.3.1 ทางกาย เกษียณอายุหมายถึง การหยุดจากการทำงานที่เคยทำอยู่นั้น ผลกระทบกับสุขภาพทางกายจึงไม่พบว่าเป็นเรื่องสำคัญ สุขภาพทางกายก็ยังคงดำเนินไปตามปกติ ทั้งนี้เพราะการเกษียณอายุการงานเป็นแต่เพียงกำหนดเวลาหนึ่งของขบวนการสูงอายุที่ดำเนินการต่อเนื่องไปเรื่อยๆ หากจะมีการเปลี่ยนแปลงทางกายบ้าง ก็มักเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจมาก่อน (บรรลุ ศิริพานิช 2536 : 44-47)

1.3.2 ทางจิตใจ นับว่ามีผลกระทบค่อนข้างมาก ทั้งนี้เพราะจากผลการเกษียณอายุทำให้เกิด

(1) การเปลี่ยนแปลงในอาชีพและรายได้เนื่องจากต้องออกจากงานเดิมทำให้รายได้มีน้อยลง การหางานใหม่ทำได้ยากขึ้นเพราะต้องแข่งขันกับคนหนุ่มสาวในตลาดแรงงาน การที่ต้องเป็นคนว่างงานทำให้มีการเปลี่ยนแปลงด้านการดำเนินชีวิตจากการที่ได้รายได้มีน้อยลง

(2) การเปลี่ยนแปลงในจิตวิทยาสังคม บทบาทที่เคยแสดงในสังคมถูกจำกัดลงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ตามตำแหน่งที่หดย้ายไป ทำให้ดูเหมือนว่าความที่เคยได้รับการยกย่องเป็นคนสำคัญกลับกลายเป็นคนธรรมดา ทำให้มองเห็นภาพจน์ตัวเองต่ำลง

(3) การเสื่อมทางกายภาพและสรีรวิทยาของอวัยวะต่างๆ ทำให้สมรรถภาพต่ำลง

ผลกระทบ 3 ประการดังกล่าว ทำให้เป็นปัจจัยทำให้สุขภาพจิตเสื่อมโทรมเป็นผลทำให้เกิดกลุ่มอาการผิดปกติทางจิตใจและอารมณ์อันได้แก่

- อาการเหงา หรือว่าเหว่ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลทำให้ขาดความสนใจที่จะปฏิบัติสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อม ทั้งๆ ที่มีคนดูแลเอาใจใส่ ผู้สูงอายุก็ยังมีรู้สึกเศร้าเหงา

เหม่อลอยคล้ายกับอยู่คนเดียวในโลก อาการปรากฏติดต่อกันหลายวัน หรือเกิดเป็นพักๆ บางเวลา บางวัน หรือบางสัปดาห์ แล้วแต่ความรุนแรงมากระทบจิตใจ อาจพบอาการเจ็บป่วยทางร่างกายร่วม ด้วยได้ เช่น มีอาการปวดท้อง เบื่ออาหาร โดยตรวจหาสาเหตุไม่พบ ฯลฯ

- ความวิตกกังวล ส่วนใหญ่เป็นผลจากการปรับตัวของผู้เกษียณอายุเพื่อเข้ากับสังคม ใหม่ หรือสถานการณ์ชีวิตใหม่ ความไม่แน่ใจในการปรับตัว ทำให้เกิดความกลัวและความวิตก กังวล มีอาการย้ำคิด-ย้ำทำ ขาดความมั่นใจ เป็นผลทำให้เกิดใจสั่นและมีโรคทางกายตามมาได้

- อาการหวาดระแวง จะมีลักษณะไม่เป็นมิตรกับใคร ก้าวร้าว คุกคาม มองทำที่ผู้อื่นใน แง่ลบ

- อาการซึมเศร้า พบได้มากในผู้สูงอายุที่ขาดความอบอุ่นในครอบครัวมาก่อน

(4) ด้านเศรษฐกิจ เมื่อเกษียณอายุแล้วรายได้ต่างๆ จะลดลง รายได้หลัง เกษียณมักจะเป็นจำนวนแน่นอน จะเห็นได้ว่าค่าแรงของเงินในสมัยก่อนกับปัจจุบันเปลี่ยนแปลง ไป มาก ดังนั้นผู้สูงอายุจึงอาจประสบปัญหาทางเศรษฐกิจได้ เนื่องจากผู้เกษียณอายุมักจะมีรายได้ เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพที่เสื่อมลงของตนเองด้วย

กลุ่มอาการผิดปกติทางจิตนี้มักน้อยแตกต่างกันไปในแต่ละคน บุคคลผู้สามารถ ปรับตัวได้ดีจะไม่มีอาการทางจิตใจเลยก็ได้ บุคคลผู้ปรับตัวไม่ได้เลยจะมีอาการทางจิตใจสูง ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ระยะเวลาเกษียณอายุใหม่ๆ เป็นช่วงเวลาที่วิกฤตช่วงหนึ่งของชีวิต

Atchley (1976, อ้างถึงใน บรรลุ ศิริพานิช 2536 : 45-47) แบ่งระยะเวลาของการมีชีวิต หลังเกษียณอายุออกไปเป็น 5 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นระยะดื่มน้ำผึ้งพระจันทร์ (Honeymoon Phase) เป็นระยะแรกที่ไม่ต้อง ทำงานจึงได้รับอิสระทั้งด้านเวลาและภาระงาน สามารถทำอะไรก็ได้ตามความต้องการ เป็นระยะที่มี ความสุขใจ สุขกาย ดูเหมือนว่าโลกนี้เป็นของเรา

ระยะที่ 2 เป็นระยะที่ขมขื่นใจ (Disenchantment Phase) มีความเครียดสูง มีความไม่ สบายใจ จากสาเหตุต่างๆ ที่เปลี่ยนไป เช่น รายได้ไม่พอ ความไม่มีอาชีพ มีเวลาว่างมาก ต้องทำ การปรับตัวสู่สังคมใหม่ บทบาทที่เคยโดดเด่นในสังคมเสื่อมสลายไป ฯลฯ ระยะนี้เป็นระยะที่เกิด ภาวะอาการทางจิตใจมีความหงุดหงิด กัดกรุ่น ซึมเศร้า โกรธ เครียด ไม่พอใจในสภาพทั่วไป

ระยะที่ 3 เป็นระยะปรับตัวใหม่ (Re-orientation Phase) เป็นระยะที่ปรับตัวเข้ากับสังคม และความเป็นจริงได้แล้ว

ระยะที่ 4 เป็นระยะคงสมดุล (Stabilization Phase) เป็นระยะที่สามารถจัดการเกี่ยวกับ ตนเองได้ดี ไม่ต้องพึ่งพาใครมาก ทุกสิ่งทุกอย่างเข้าร่องเข้ารอย

ระยะที่ 5 เป็นระยะสุดท้ายของชีวิต (Termination Phase) เป็นระยะที่สุขภาพร่างกายเสื่อมโทรมลงมาก ถึงระยะที่ต้องพึ่งพาคนอื่นอาจมีความพิการและเจ็บป่วยบ่อยจนถึงสุดท้ายของชีวิต

ใน 5 ระยะดังกล่าวนี้ เมื่อเกษียณอายุทุกคนจะมีช่วงทั้ง 5 ระยะทั้งนั้น แต่จะแตกต่างกันในความยาว-สั้น ของแต่ละช่วง บางคนอาจมีระยะเวลาช่วงที่ 1 หรือ 2 สั้นมาก จนอาจไม่พบเลยก็เป็นได้ เช่น บางคนเกษียณอายุการทำงานจากงานหนึ่งก็มีงานใหม่ทำต่อไปเลยก็เป็นได้ อาจไม่มีระยะเวลาที่ 1 หรือระยะที่ 2 บางคนอาจมีระยะที่ 2 ยาวนานเพราะการปรับตัวไม่ได้ง่าย ทำให้เกิดความทุกข์ทรมานสูง อาจถึงแก่กรรมในช่วงนี้ก็เป็นได้ อย่างไรก็ตามทุกคนจะต้องเผชิญกับระยะที่ 5 หลีกหนีไม่พ้นดังที่ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราได้ตรัสไว้ว่า “ชีวิตทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ เกิด-แก่-เจ็บ-ตาย เป็นของธรรมดา”

1.4 แนวทางแก้ไข-การเตรียมตัวก่อนเกษียณ

ในสังคมปัจจุบันคนวัยกลางคนมักจะไม่ค่อยมีการวางแผนไว้สำหรับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ ผู้สูงอายุควรเริ่มคิดวางแผนสำหรับบทบาทใหม่ของตน ซึ่งควรคิดว่าอายุ 60 ปีไปแล้ว เป็นวัยที่สามารถแสวงหาความเป็นอิสระและเลือกบทบาทที่ต้องการได้ ผู้สูงอายุควรมีเวลาที่มีอยู่มากมายสำหรับกิจกรรมหลากหลาย รวมทั้งเวลาว่างและการผ่อนคลาย งานต่างๆ คงจะลดลง ควรผ่อนคลายด้วยการสันทนาการ งานอดิเรก การศึกษา การเดินทาง การทำสวน ตามความสนใจ ผู้สูงอายุควรดำเนินบทบาทและหน้าที่ที่เคยทำต่อไป แทนที่จะไม่เข้าร่วมหรือถอนตัวออกมาเลย แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความชอบ ความพอใจ สุขภาพ การสมาคม อุปนิสัย ประสบการณ์ และวิถีชีวิตของแต่ละคน (เกื้อ วงศ์บุญสิน และคณะ 2542 : ไม่ระบุเลขหน้า) โดยมีแนวคิดดังนี้

1. ถอนตัวหรือลดบทบาทการมีส่วนร่วมในงานอาชีพและบทบาทการเป็นบิดามารดา
2. ทดแทนบทบาทที่หายไปด้วยกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และสังคมอันใหม่
3. ปรับเปลี่ยนบทบาทใหม่ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

นายแพทย์บรรลุ ศิริพานิช (2536 : 48-55) ได้เสนอแนวทางในการแก้ไขและเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุไว้ดังนี้

1.4.1 แนวทางแก้ไขทั่วไป

1.4.1.1 ปรับแนวความคิดของตนเองให้ถูกต้องว่าการ

เกษียณอายุการทำงานเป็นเรื่องธรรมดาของการทำงาน มีวันเข้าทำงานก็ต้องมีวันหยุดทำงาน เมื่อต้องเกษียณอายุเนื่องจากเข้าสู่วัยสูงอายุ อย่าเสียเวลามองโลกของช่วงชีวิตปัจจุณิมวัยว่าเป็นเวลาของความเสื่อม โดยไปเปรียบเทียบกับเวลาหนุ่มสาวละวัยทำงานว่าเป็นวัยแห่งความเจริญเติบโต แต่ให้คิดว่าต่าง

วัยต่างก็มีบทบาทต่างกัน ยิ่งสูงอายุก็ยิ่งมีประสบการณ์สูงขึ้นการเกษียณอายุการงานมิใช่ว่าการเดินทางในวิถีชีวิตจบลง แต่เป็นการเปลี่ยนเส้นทางเดินใหม่ของวิถีชีวิต ซึ่งยังต้องเดินทางต่อไป เกษียณอายุการงานอันนี้ ยังมีงานอื่นอีกที่จะต้องทำซึ่งเหมาะกับเรา

1.4.1.2 ขอมริบโอกาสใหม่ๆ ประสบการณ์ใหม่ๆ และสนุกสนานกับมัน เมื่ออายุมากขึ้นมีโอกาสเป็นปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งจะเข้ามาโดยอัตโนมัติ ก็ทำบทบาทนั้นให้ดีที่สุด ใช้ประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาสอนคนรุ่นใหม่ให้พลาดพลั้งในสิ่งที่เราเคยพลาดพลั้งมาแล้ว เมื่อมีเวลาว่างก็ใช้โอกาสที่ว่างสร้างงานอดิเรกใหม่ๆ ที่สนใจ อย่าทำตนไปตามอายุแต่ให้ทำตนไปตามที่รู้สึก เพราะจะแก่หรือหนุ่มอยู่ที่ความรู้สึกของเราเอง การที่คนเราประสบความสำเร็จมีความสุขหวังในชีวิตหลังเกษียณหรือไม่ นั่น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับฐานะทางสังคม ไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาหรือฐานะทางารงานเดิมแต่อย่างใด แต่เป็นเรื่องที่มีความเชื่อมโยงกับอารมณ์ การปรับตัว ไหวพริบ และความสนใจในงานอดิเรกต่างๆ ซึ่งเป็นเหตุและปัจจัยให้ชีวิตมีความสุขหรือความทุกข์

1.4.1.3 คุณแลสุขภาพอนามัยทั้งกายและใจของให้ดี สุขภาพนี้จะต้องดูแลตลอดชีวิตมิใช่มาเริ่มดูแลเอาเมื่อสูงอายุ เพราะขบวนการสุขภาพเป็นขบวนการต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตาย จากการศึกษาพบว่า ผู้เกษียณอายุที่มีสุขภาพดีจะปรับตัวได้ดีกว่าผู้ที่มีสุขภาพไม่ดี วิถีชีวิตของบุคคลโดยทั่วไปมักคลุกเคล้าไปด้วยกุศลกรรมและอกุศลกรรม เป็นที่ยอมรับว่าชีวิตที่ประกอบแต่กุศลกรรมและละเว้นอบายมุขถึงชั่วร้ายทางกาย วาจา ใจ จะนำมาซึ่งความสุขในชีวิตทั้งปัจจุบันและอนาคต วิถีชีวิตของบุคคลที่เดินทางสายกลาง ไม่เคร่งเครียดจนเกินไป แต่ก็ไม่หย่อนยานจนเกินไป จะนำมาซึ่งอายุยืนยาวอย่างมีความสุข

1.4.2 เตรียมตัวเกษียณอายุการงานไว้แต่เนิ่นๆ

ถ้าแบ่งช่วงชีวิตออกเป็นหลายช่วงตามวัยต่างๆ เช่น วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ และวัยสูงอายุ (ซึ่งต้องเกษียณการงานเดิม) จะเห็นว่าในวัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ ก่อนชีวิตจะก้าวเข้าสู่วัยดังกล่าวได้มีการเตรียมตัวให้แก่ชีวิตอย่างมากมาย เช่น วัยเด็กพ่อแม่คอยสั่งสอนแนะนำ เตรียมตัวไปโรงเรียนเป็นการปูพื้นฐานให้เป็นอย่างดีวัยรุ่นโรงเรียนก็สั่งสอนเป็นการเตรียมตัวให้สูงขึ้นมาอีกหน่อย โรงเรียนอาชีววะและการอุดมศึกษาก็สั่งสอนเตรียมตัวเพื่อออกไปสู่วัยผู้ใหญ่ และทำการงานและแม้ก่อนการเข้าทำงาน หน่วยงานต่างๆ ก็มีปฐมนิเทศการงานเป็นการเตรียมตัวเพื่อทำงานให้เกิดผล เมื่ออายุครบ 60 ปี (เกษียณอายุ) จะยังคงมีเวลาชีวิตเหลืออยู่อีก 10-20 ปี ก็เป็นการสมควรที่จะได้เตรียมตัวเตรียมใจเพื่อเข้าสู่วัยดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ

มีผู้กล่าวว่า คนใกล้เกษียณมี 5 ประเภท คือ

1. เป็นผู้ใหญ่เต็มตัว ปรับตัวได้ ยอมรับความจริง
2. พวกนั่งเก้าอี้โยก คอยฟังแต่คนอื่น ชอบสะดวกสบาย
3. พวกแกร่งเหมือนเกาะ ใจแข็ง กระทบกระเจิง ไม่ต้องฟังพาใคร
4. พวกโทสจริต ชอบประณามคนอื่น ว่าทำให้คนล้มเหลว
5. พวกเกลียดตัวเอง เวทนาสงสารตัวเอง โทษตัวเองว่าโชคร้ายไม่สมหวังในการทำงาน

ไม่ว่าท่านจะอยู่ในพวกไหนใน 5 พวกนี้ก็ต้องเตรียมตัวเพื่อเกษียณอายุทั้งนั้น อยู่ที่ว่าจะเตรียมได้ง่ายหรือยากเท่านั้นเอง ถ้าจะถามว่าเตรียมทำไมคำตอบก็คือเตรียมเพื่อปรับตัวกับวิถีชีวิตใหม่ ในการเตรียมตัวนั้นจะต้องเตรียมสิ่งต่างๆ ดังนี้

1.4.2.1 เตรียมสุขภาพร่างกายให้คืออยู่เสมอ โดยหมั่นหาความรู้เรื่องสุขภาพ การตรวจเช็กร่างกายตามกำหนดเวลา

1.4.2.2 เตรียมเรื่องการเงินและทรัพย์สิน โดยทั่วไปผู้เกษียณอายุการงานหรือผู้สูงอายุจะมีรายได้ลดลงจากเดิมแต่ก็มักจะไม่คิดถึงหรือคิดถึงก็สายเสียแล้ว ทำให้ต้องลดมาตรฐานการครองชีพลงเพื่อให้สมกับสถานภาพทางการเงิน ทางที่ดีควรมีการวางแผนเตรียมด้านการเงินไว้โดยรอบคอบ เพื่อจะได้กระทัดรัดที่อยากกระทำเมื่อเกษียณอายุการงานแล้ว

1.4.2.3 เตรียมเรื่องบ้านที่อยู่อาศัย เมื่อใกล้จะเกษียณอายุการงานควรจะคิดถึงตกลงใจว่าจะอยู่ที่บ้านไหน อย่าปล่อยให้เงินถึงเวลาเกษียณแล้ว

1.4.2.4 เตรียมเรื่องงานทั้งงานจริงและอดิเรกหลังเกษียณ บางคนจะต้องทำงานหารายได้ต่อเพราะมีปัญหาเรื่องการเงินเช่นนี้ต้องเตรียมเรื่องงานต่อหลังเกษียณไว้แต่เนิ่นๆ

1.5 กิจกรรมหลังเกษียณอายุการงาน

Johann Wolfgang Von Goethe (1749-1832, อ้างถึงใน บรรลุ ศิริพานิช 2536 : 56)

กล่าวไว้ว่า ช่วงชีวิตที่เข้าสู่วัยชราไม่ใช่ช่วงชีวิตที่แห้งแล้งปราศจากความหมาย แต่เป็นช่วงที่ผู้เข้าสู่วัยดังกล่าวจะต้องแสดงบทบาทใหม่อย่างมีชีวิตชีวา เมื่อเป็นเด็กชีวิตถูกใช้ไปในการเรียนรู้เพื่อการทำงาน เมื่อถึงวัยทำงานเวลาของชีวิตถูกใช้ในการทำงานเพื่อเลี้ยงชีพ และเพื่อความมีหน้ามีตาในสังคม ในช่วงอายุดังกล่าวเวลาว่างหายาก พอมีเวลาว่างก็ต้องพักผ่อนเอาแรงไว้ทำงาน แต่เมื่อวัยผ่านเข้าสู่ระยะเกษียณอายุการงาน ผู้สูงอายุมีเวลามากขึ้น เวลาหาได้ง่ายและมีมากขึ้น กิจกรรมยามว่างไม่ว่าเพื่อนันทนาการ หรือการเรียนรู้สิ่งใหม่ หรือให้บริการเรียนรู้สิ่งใหม่ หรือให้บริการผู้อื่น

เป็นเรื่องสำคัญซึ่งนำความพึงพอใจมาใช้ ทำให้ชีวิตมีชีวิตชีวาและมีความหมาย (บรรลุ ศิริพานิช 2536 : 56-71)

การที่จะสร้างนิสัยให้มีกิจกรรมในยามว่าง ตั้งแต่ช่วงชีวิตก่อนเกษียณหรือก่อนสูงอายุ เป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญ เพราะการจะมาสสร้างนิสัยใหม่ที่หลังเกษียณเป็นสิ่งที่เกือบจะเป็นไปไม่ได้เลย เพราะนิสัยคนนั้นสร้างยาก ไม่สำเร็จในชั่ววันชั่วเดือน ต้องใช้เวลาเป็นแรมปี เพื่อให้แน่ใจว่าเมื่อเราเกษียณอายุการทำงานแล้วเรายังคงมีชีวิตอยู่อย่างมีชีวิตชีวาและสร้างสรรค์ เราควรหัดและเรียนรู้การใช้ชีวิตดำเนินกิจกรรมบางอย่างตั้งแต่เราอยู่ในวัยกลางคนหรือแม้ยังหนุ่มสาว เพราะจะเป็นขบวนการต่อเนื่องไปจนถึงเมื่อเราเข้าสู่วัยสูงอายุและตลอดชีวิต ท่านอาจคิดว่าเตรียมตัวดังกล่าวไม่ใช่ของจำเป็น เป็นไปไม่ได้ หรือไม่เหมาะที่จะทำ เพราะในช่วงอายุกลางคนเป็นการยากที่จะหาเวลา โอกาส และสิ่งจูงใจที่จะพัฒนากิจกรรมยามว่าง การเกษียณอายุการทำงานอย่างไม่มีจุดหมายจะนำไปสู่การเซ็ง เบื่อหน่าย แยกตัวออกจากสังคม สูดทำย่นั่งซึมกะทือ

ความจริงนั้น ภายและจิตใจเจริญงอกงามขึ้นตามแรงกระตุ้นของกิจกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นการดีที่เราจะมีกิจกรรมกระตุ้นชีวิตของเราให้เจริญงอกงาม ซึ่งส่วนใหญ่ในการดำเนินกิจกรรมในยามว่าง มักมีปัญหาว่าจะเลือกกิจกรรมอะไร จะเป็นการสะดวกในการคิดถ้าจะพิจารณากิจกรรมในยามว่างออกเป็นหลักใหญ่ๆ 6 ประการ คือ

1.5.1 นันทนาการ

การดำเนินกิจกรรมนันทนาการอาจดำเนินได้ทุกช่วงอายุ มักจะทำให้ร่างกายสดชื่น ทำหาย และกระตุ้นเตือนเปลี่ยนแนวความคิด และได้สัมผัสกับคนทั้งหมด จะทำให้จิตใจต้นตัวอยู่เสมอและมีชีวิตชีวา ซึ่งจะช่วยให้ผ่อนคลายงานประจำ และจะไปเป็นประโยชน์เมื่อเกษียณอายุการทำงาน มีหลายแนวคิดในการนันทนาการดังนี้ คือ งานอดิเรก เกมสกี กีฬา การอ่าน ดูภาพยนตร์ ดนตรี การเข้าชมรม การรวมกลุ่ม และท่องเที่ยว

1.5.2 การเรียนรู้

งานนันทนาการทุกอย่างต้องมีการเรียนรู้สอดแทรกไปด้วยเสมอ คนส่วนใหญ่จะคิดว่าการเรียนรู้เป็นเรื่องของโรงเรียนเป็นเรื่องของวัยเด็ก แต่ความเป็นจริงการเรียนรู้เป็นเรื่องที่ทำได้ทุกช่วงอายุ เมื่อเกษียณอายุการทำงานแล้ว การเรียนรู้ก็ยังมีต่อเนื่องเพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น ความพึงพอใจ หรือเพื่อแลกเปลี่ยนความสนใจกับผู้อื่นในวงการสนทนา คนทุกคนจำเป็นต้องพัฒนาให้มีนิสัยศึกษาหาความรู้ และนิสัยนี้จะต้องมีต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตาย

1.5.3 บริการผู้อื่น

การที่มนุษย์ได้มีการเสียสละ เช่น การทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เป็นการแสดงว่าสังคมยังต้องการท่าน การเสียสละเป็นสิ่งง่าย ๆ ที่ทำให้ท่านต้องตื่นเช้าและออกจากบ้าน

การที่ได้เสียสละในสังคม จะทำให้ภาพพจน์ในสังคมอยู่ในสถานภาพที่น่าพึงพอใจ นอกจากนี้แล้ว การเสียสละและให้บริการผู้อื่น จะทำให้ท่านมีความสุขภาพจิตที่ดีขึ้น ในชีวิตของวัยผู้สูงอายุ จะยังคงเป็น บุคคลที่สังคมนับถือ แม้อายุจะล่วงเข้าสู่วัยสูงอายุแล้วก็ตาม

1.5.4 การทำงานที่ได้รับเงินตอบแทน

การทำงานที่ได้รับเงินตอบแทน เป็นเรื่องเฉพาะตัวเพื่อคงความ กระชับกระเฉงมีชีวิตชีวาเอาไว้ หรืออาจต้องการทำงานเพื่อหารายได้เพิ่มเติมรายได้ประจำที่ไม่ เพียงพอ หรือเพียงพอแต่ต้องการเพิ่มก็ไม่ใช่ว่าเรื่องเสียหายอะไร การรับจ้างหลังเกษียณอายุการงาน อาจเป็นโอกาสในการเริ่มงานใหม่ ถ้าตัดสินใจเช่นนี้ต้องวางแผน กิดล่วงหน้าไว้ก่อนในขณะที่ยังไม่เกษียณอายุการงาน เพื่อหาความรู้ในงานใหม่

1.5.5 การดำเนินธุรกิจและการลงทุน

บางท่านเมื่อครบเกษียณอายุการงานแล้วอาจสนใจที่จะทำธุรกิจ หรือลงทุน ผลกำไรเป็นการตอบแทนอย่างจริงจัง แต่ถ้าไม่ต้องการทำธุรกิจแต่ต้องการลงทุนเพื่อหวังผลกำไร เนื่องจากมีเงินพอสมควรอาจนำเงินไปฝากธนาคาร หรือบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ที่มั่นคง โดยหวัง ดอกเบี้ยที่แน่นอน แต่จะต้องศึกษาวิธีการ โดยละเอียด

1.5.6 งานอดิเรก

เมื่อครบเกษียณอายุการงานและไม่จำเป็นต้องทำงานหาเลี้ยงชีพอีกต่อไป ก็ไม่ควรที่จะอยู่เฉยๆ โดยสิ้นเชิง ควรที่จะหางานอดิเรกทำ ซึ่งงานอดิเรกก็คืองานที่ทำให้เกิดความ เพลิดเพลิน ซึ่งมีงานสารพัดอย่างที่จะทำได้ ทั้งการท่องเที่ยว การกีฬา และการปลูกต้นไม้

จากแนวความคิดการเกษียณอายุราชการ ผลกระทบของการเกษียณอายุ และแนวทางแก้ไข และการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุนั้น หากจะนำมาอธิบายในเรื่องของความต้องการทำงานต่อหลัง เกษียณอายุราชการแล้วนั้นจะเห็นว่า การกำหนดให้เกษียณอายุราชการนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับเกณฑ์อายุ แต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นกับปัจจัยอื่นๆ อีกด้วย เช่น ความสามารถของผู้เกษียณอายุ สุขภาพ ภาย และสุขภาพจิตที่ดี เป็นต้น ฉะนั้นการกำหนดให้เกษียณอายุราชการโดยยึดเกณฑ์อายุเพียง อย่างเดียวจะส่งผลกระทบต่อผู้เกษียณอายุหลายด้าน เช่น ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น ซึ่งในการวิจัยนี้ได้นำปัจจัยทางด้านสุขภาพ คือ สุขภาพกายและสุขภาพจิตและปัจจัยด้าน เศรษฐกิจคือ ความต้องการรายได้หรือผลตอบแทนมาเป็นตัวแปรอิสระในการวิจัยในครั้งนี้ด้วย

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

2.1 ความหมายและการกำหนดความสูงอายุของบุคคล

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2539 : 1-2) ได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุว่าคือ บุคคลที่มีชีวิตอยู่ในช่วงวัยสุดท้ายของชีวิต ซึ่งเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ และหน้าที่การงานทางสังคม ซึ่งแต่ละคนจะปรากฏอาการเสื่อมแตกต่างกัน นอกจากอาการเสื่อมดังกล่าวแล้วยังได้ใช้เกณฑ์อายุ 60 ปีเป็นเกณฑ์สากล เพื่อให้ทราบว่าบุคคลใดสมควรเป็นผู้สูงอายุ นำมาพิจารณาประกอบกันด้วย

ฟอง เกิดแก้ว (2525 : 124, อ้างถึงใน สมศักดิ์ ศรีสันติสุข 2539 : 1-2) ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้สูงอายุ ประกอบด้วยลักษณะดังนี้คือ

1. เมื่อใดกำลังกายและสุขภาพของร่างกายเริ่มลดลง ก็แสดงว่าเริ่มเข้าสู่วัยสูงอายุ
2. ขาดหน้าที่ทางเศรษฐกิจ ทำงานเลี้ยงชีพได้น้อยกว่าเดิม ในลักษณะที่ร่างกายไม่อำนวยให้ทำแสดงว่าร่างกายเริ่มเข้าสู่ผู้สูงอายุ
3. จะมีปัญหาทางด้านจิตใจเพิ่มขึ้น เป็นต้นว่ามีสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และมีการแยกตัวลำพัง ขาดการติดต่อกับสังคมส่วนรวม เห็นคุณค่าของตนเองลดลง ต้องการให้ผู้อื่นสนใจและเป็นที่ยอมรับของสังคม

สุพัชรา สุภาพ (2543 : 48) กล่าวว่าสังคมไทยถือว่าผู้ชราหรือผู้สูงอายุแล้วคือ บุคคลตั้งแต่อายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเรื่องอายุนี้ก็แล้วแต่สังคมนั้นจะกำหนด เช่น ในสหรัฐอเมริกาถืออายุ 65 ปี กลุ่มสแกนดิเนเวียถืออายุ 67 ปี เป็นต้น โดยกำหนดว่าผู้สูงอายุมีลักษณะดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป
2. เป็นผู้เสื่อมตามสภาพ กำลังถดถอยเรื่องซ้ำ
3. เป็นผู้สมควรให้การอุปการะ
4. เป็นผู้ที่มีโรค ควรได้รับการช่วยเหลือ
5. ควรสนับสนุนให้ตั้งสโมสรผู้สูงอายุขึ้น

บรรด ศิริพานิช (2536 : 1) กล่าวว่า การเรียกว่าบุคคลใดเป็นผู้สูงอายุนั้น แบ่งออกเป็น 3 ชนิด ได้แก่

1. เรียกตามอายุที่สูงขึ้น เรียกว่า ผู้สูงอายุ ซึ่งเท่าใดจะเรียกว่าสูงอายุนั้น องค์การสหประชาชาติได้ตกลงกันแล้วว่า ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปเรียกว่า ผู้สูงอายุ
2. เรียกตามสภาวะทางชีววิทยาของร่างกาย ถ้าบุคคลนั้นมีลักษณะทางกายภาพแสดงถึงความแก่ชรา เช่น หน้าเหี่ยว ผมหงอก หลังค่อม ฯลฯ เรียกว่า คนแก่-ชรา ซึ่งโดยทั่วไปคน

สูงอายุมักมีอาการแก่ชราด้วย แต่ก็มีไม่น้อยที่สูงอายุแต่ร่างกายยังไม่แก่ชรา หรืออายุน้อยแต่มีลักษณะของคนแก่ชรา เนื่องจากการใช้เวลาอายุเป็นเครื่องวัดจะเหมาะสมกว่าวิธีอื่น จึงมักเรียกคนแก่ว่าผู้สูงอายุ

3. เรียกตามสถานภาพทางสังคม เรียกว่า ผู้อาวุโส สุรกุล เจนอบรม (2534 : 4-5) กล่าวว่า คนชรา หรือผู้สูงอายุ (Elderly) หมายถึง บุคคลในวัยสุดท้ายของวงจรชีวิต ซึ่งวงจรชีวิตนั้นเริ่มตั้งแต่ วัยเด็ก วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่ และวัยชรา การกำหนดเกณฑ์ว่าเมื่อใดจะเรียกผู้สูงอายุนั้นในสังคมดั้งเดิมได้กำหนดการเป็นผู้สูงอายุโดยใช้บทบาทที่บุคคลนั้นๆ ทำอยู่ในสังคมเป็นเกณฑ์ ซึ่งบทบาทเหล่านี้มักจะเป็นบทบาทที่แสดงถึงความเป็นผู้นำ ความรับผิดชอบสูงในสังคม ส่วนในปัจจุบันมักจะใช้อายุเป็นเกณฑ์ ในการกำหนดความหมายของการเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งการใช้อายุเป็นเกณฑ์นี้จะแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมของแต่ละประเทศ เช่น บางประเทศกำหนด 55 ปี บางประเทศกำหนด 65 ปี หรือ 70 ปี และตัวเลขเหล่านี้คือ เกณฑ์อายุที่จะปลดเกษียณตัวเองออกจากการปฏิบัติงานตามที่แต่ละประเทศกำหนดไว้นั้นเอง

การพิจารณาว่าบุคคลใดจะเข้าข่ายเป็นผู้สูงอายุนั้น มีเกณฑ์การพิจารณาแตกต่างกัน โดยมีการกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาความเป็นผู้สูงอายุไว้โดยสรุป 4 ลักษณะดังนี้

1. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากอายุจริงที่ปรากฏ (Chronological Aging) ความสูงอายุลักษณะนี้เป็นไปตามอายุไขของมนุษย์ โดยดูตั้งแต่ปีที่เกิด ดังนั้นบุคคลที่มีอายุ 75 ปี ย่อมจะต้องมีความเป็นผู้สูงอายุมากกว่าบุคคลที่มีอายุ 45 ปี เหล่านี้ เป็นต้น การดูลักษณะของความเป็นผู้สูงอายุตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ จึงดูที่จำนวนปี หรืออายุที่ปรากฏจริงๆ โดยไม่เอาเรื่องของสุขภาพ ความสามารถหรือความรู้ทางสติปัญญา บทบาททางสังคม ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเลย

2. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (Physiological Aging หรือ Biological Aging) ความเป็นผู้สูงอายุลักษณะนี้ดูจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่เกิดขึ้น เช่น ผมเริ่มขาว ผิวหนังเหี่ยวยุ่นตกรกระ สายตาวาย ศีรษะเริ่มล้าน ฯลฯ ซึ่งเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายนี้จะเพิ่มมากขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปี

3. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ (Psychological Aging) เป็นการพิจารณาจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ สติปัญญา การรับรู้และเรียนรู้ที่ถดถอยลง

4. พิจารณาจากความเป็นผู้สูงอายุจากบทบาททางสังคม (Sociological Aging) เป็นการดูจากบทบาทหน้าที่ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มอื่นๆ ตลอดจนความรับผิดชอบในการทำงานด้วย

กล่าวโดยสรุปคือ บุคคลเมื่อมีอายุมากขึ้น (Chronologically) การเปลี่ยนแปลงในทางเสื่อมจะเพิ่มมากขึ้น (Biologically) สติปัญญา ความทรงจำ การเรียนรู้ สภาพทางจิตใจจะเปลี่ยนแปลงไป (Psychologically) บทบาท ภาระหน้าที่ทางสังคม (Sociologically หรือ Social Roles) ก็จะเปลี่ยนแปลงไปตามด้วยเช่นกัน

ส่วน Barrow And Smith (อ้างถึงใน ศศิพัฒน์ ยอดเพชร 2544 : 10-11) ได้เสนอข้อคิดว่าเป็นการยากที่จะกำหนดว่าผู้ใดชรภาพหรือสูงอายุ เพราะเป็นการไม่ยุติธรรมที่จะไปตีตราว่าผู้นั้นผู้นี้ชรภาพ การจะพิจารณานั้นควรพิจารณาจากองค์ประกอบต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ประเพณีนิยม (Tradition) เป็นการกำหนดผู้สูงอายุโดยยึดตามเกณฑ์อายุที่ออกจากงาน ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ ประเทศไทยกำหนด 60 ปีขึ้นไปเป็นวัยเกษียณอายุ ประเทศสหรัฐอเมริกากำหนด 65 ปี เป็นต้น

2. การปฏิบัติหน้าที่ทางร่างกาย (Body Functioning) เป็นการกำหนดโดยยึดตามเกณฑ์ทางสรีระวิทยาหรือทางกายภาพ บุคคลจะมีการเสื่อมสลายทางสรีระวิทยาที่แตกต่าง ในวัยสูงอายุ อวัยวะต่างๆ ในร่างกายทำงานน้อยลง ซึ่งแตกต่างกันในแต่ละบุคคล บางคนอายุ 50 ปี ฟันอาจจะหลุดทั้งปาก แต่บางคนอายุถึง 80 ปี ฟันจึงจะเริ่มหลุด เป็นต้น

3. การปฏิบัติหน้าที่ทางด้านจิตใจ (Mental Functioning) เป็นการกำหนดโดยยึดตามเกณฑ์ของความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ การจำ การเรียนรู้ และความสัมพันธ์ทางด้านจิตใจ สิ่งที่พบมากที่สุดสำหรับผู้สูงอายุคือ ความจำเริ่มเสื่อม ขาดแรงจูงใจ ซึ่งไม่ได้หมายความว่าบุคคลผู้สูงอายุทุกคนจะมีสภาพเช่นนี้

4. ความคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self-Concept) เป็นการกำหนดโดยยึดตามแนวความคิดที่ผู้สูงอายุมองตนเอง เพราะโดยปกติผู้สูงอายุมักจะเกิดความคิดว่า “ตนเองแก่ อายุมากแล้ว” และส่งผลต่อบุคลิกภาพทางกาย ความรู้สึกทางด้านจิตใจ และการดำเนินชีวิตประจำวัน สิ่งเหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงไปตามแนวความคิดที่ผู้สูงอายุนั้นๆ ได้กำหนดขึ้น

5. ความสามารถในการประกอบอาชีพ (Occupation) เป็นการกำหนดโดยยึดตามความสามารถในการประกอบอาชีพ โดยได้แนวความคิดมาจากการเสื่อมถอยของสภาพทางร่างกายและจิตใจ คนทั่วไปจึงกำหนดว่าวัยสูงอายุเป็นวัยที่ต้องพักผ่อน หยุดการประกอบอาชีพ ดังนั้นบุคคลที่อยู่ในวัยสูงอายุ จึงหมายถึงบุคคลที่มีวัยเกินกว่าวัยที่จะอยู่ในกำลังแรงงาน

6. ความกดดันทางอารมณ์และความเจ็บป่วย (Coping With Stress And Illness) เป็นการกำหนดโดยยึดตามสภาพร่างกายและจิตใจ ผู้สูงอายุมักจะเผชิญกับสภาพโรคร้ายไข้เจ็บอยู่เสมอ เพราะสภาพร่างกายและอวัยวะต่างๆ เริ่มเสื่อมลง นอกจากนั้นยังอาจเผชิญกับปัญหาทางด้านสังคมอื่นๆ ทำให้เกิดความกดดันทางอารมณ์เพิ่มขึ้นอีก ส่วนมากมักจะพบกับผู้สูงอายุระหว่าง 60-65 ปี

2.2 สถานภาพด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมของผู้สูงอายุ

การเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไปในแต่ละช่วงอายุ มีผลกระทบต่อสถานภาพของบุคคลเป็นอย่างมาก ในกลุ่มเด็ก วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ การเปลี่ยนแปลงนำไปสู่ความเข้มแข็ง ความมีชีวิตชีวาและความหวังในชีวิต แต่การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่วัยสูงอายุจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสถานภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมเป็นอย่างมาก และต่างมีผลกระทบต่อกันเป็นลูกโซ่ การเปลี่ยนแปลงแต่ละด้านมีรายละเอียดต่อไปนี้ (ศศิพัฒน์ ยอเพชร 2544 : 12-16)

2.2.1 สถานภาพด้านร่างกายของผู้สูงอายุ (Physical Status Aging) เมื่อก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุ ระบบภายในร่างกายของผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงอวัยวะต่างๆ ในร่างกายชะงัก การเจริญเติบโตเริ่มเสื่อมถอยและทำงานอย่างไม่เป็นปกติ อัตราการเผาผลาญในร่างกายลดลง เกิดการเปลี่ยนแปลงของกล้ามเนื้อ ทำให้ผิวหนังเหี่ยวย่น เกิดความผิดปกติของทางเดินโลหิต เกิดการเปลี่ยนแปลงของต่อมต่างๆ ได้แก่ ต่อมเหงื่อ ผิวหนังแห้งแตก เกิดการเสื่อมของกระดูกและกล้ามเนื้อ รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบสมอง ระบบย่อยอาหาร การขับถ่าย และระบบอื่นๆ ของร่างกายเกือบทุกระบบ เป็นการเสื่อมถอยทางสุขภาพและระบบประสาท ทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสรับโรคภัยไข้เจ็บได้ง่าย และเกิดการเจ็บป่วยด้วยโรคต่างๆ ภาวะสุขภาพและการเจ็บป่วยด้วยโรคของผู้สูงอายุ ก่อให้เกิดปัญหากับผู้สูงอายุ ครอบครัว และบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเจ็บป่วยในระยะยาว และภาวะทุพพลภาพที่ตามมา ซึ่งนอกจากจะเป็นปัญหาทางด้านค่าใช้จ่ายแล้วยังก่อให้เกิดปัญหาด้านจิตใจและสังคมตามมาด้วย

2.2.2 สถานภาพทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุ (Psychological Status Of Aging) สภาพทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุ ส่วนหนึ่งเกิดจากการเสื่อมถอยของอวัยวะต่างๆ ความผิดปกติของระบบประสาทและสมอง ทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานของสมองและประสาทลดลง มีผลกระทบต่อความทรงจำ เกิดอาการหลงลืม และความทรงจำย้อนกลับ โดยสามารถจดจำเหตุการณ์ในอดีตได้แม่นยำกว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทำให้ผู้สูงอายุมีสภาพจิตใจที่สับสน นอกจากนั้นภาวะการเจ็บป่วยและการสูญเสียด้านต่างๆ ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ หลายประการดังนี้

1. การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก เนื่องจากบุคคลใกล้ชิด เช่น คู่สมรส ญาติสนิท หรือเพื่อนเสียชีวิต หรือแยกย้ายไปอยู่ที่อื่น ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความซึมเศร้าได้ง่ายที่ต้องพลัดพรากจากบุคคลอันเป็นที่รัก
2. การสูญเสียสถานภาพทางสังคม เนื่องจากถึงวัยที่ต้องออกจากงาน หรือหมดภาระหน้าที่ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกสูญเสียตำแหน่งหน้าที่ รู้สึกไร้คุณค่า ชีวิตไม่มีความหมาย ขาดรายได้ และจะต้องพยายามปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในชีวิตที่เกิดขึ้น

3. การสูญเสียสัมพันธภาพภายในครอบครัว เนื่องจากบุตรธิดาส่วนใหญ่ได้แยกตัวออกไปสร้างครอบครัวใหม่ อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยว มีผลทำให้สัมพันธระหว่างผู้สูงอายุกับบุตรหลานลดลง บทบาทในการให้คำปรึกษาอบรมสั่งสอนลดน้อยลงเช่นกัน และผู้สูงอายุต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว เกิดความหว้าหว่วและรู้สึกว่าคุณค่าลดลง

4. จากการไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางเพศซึ่งนับว่าเป็นการสูญเสียทางจิตใจอย่างรุนแรงทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงทางสรีระเคมีของร่างกาย เหตุผลสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อเรื่องเพศสัมพันธ์ของผู้สูงอายุว่าเป็นเรื่องไม่เหมาะสม ทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางเพศได้ ทั้งที่มีความต้องการทางเพศอยู่โดยเฉพาะในผู้สูงอายุชาย จึงทำให้รู้สึกโดดเดี่ยวและขาดความภาคภูมิใจในคุณค่าของตน

จากการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ ตลอดจนการสูญเสียในด้านต่างๆ ของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมีอาการซึมเศร้า หวาดระแวง ท้อแท้ ผิดหวัง มีปมด้อย มีเรื่องครุ่นคิดและวิตกกังวลตลอดเวลา มีความหวาดระแวงว่าจะถูกทอดทิ้ง ไม่มีผู้ดูแลเอาใจใส่ จึงเกิดอารมณ์ฉุนเฉียว และน้อยใจ บางครั้งขาดความยับยั้งชั่งใจ กลัวง่าย มองตนเองว่าไม่มีความสำคัญ ไร้ความสามารถ ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง นอกจากนี้ยังพบอาการโรคจิตที่มักเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ เช่น อาการของอารมณ์ที่แสดงออกทางด้านความเศร้าซึมและเปลี่ยนแปลงเป็นคลุ้มคลั่งสลับกัน อาการประสาทหลอน ตามองไม่เห็นและหูแว่วเกิดขึ้น มีความเลอะเลือน สงสัยและสับสน อาการเสื่อมสลายในลักษณะค่อยๆ เป็นไปทั้งด้านความคิด สติปัญญา การตัดสินใจ และการควบคุมตนเอง

2.2.3 สถานภาพทางด้านสังคมของผู้สูงอายุ (Social Status Of Aging) ในอดีตผู้สูงอายุและครอบครัวประกอบด้วย บุตร หลาน และบุคคลอื่นไม่น้อยกว่า 3 รุ่นอายุ อาศัยอยู่ด้วยกันเป็นครอบครัวใหญ่ อันเป็นลักษณะครอบครัวขยาย (Extended Family) สมาชิกในครอบครัวมีความผูกพันกันมาก ผู้ที่มีอายุมากที่สุดทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัว ปกครองบุคคลที่เป็นสมาชิกและทำหน้าที่ตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ภายในครอบครัวแทบทั้งสิ้น ผู้ที่อาวุโสรองลงมาทำหน้าที่ในอันดับรอง สมาชิกในครอบครัวรักใคร่และเกื้อกูลซึ่งกันและกัน แต่ปัจจุบันโครงสร้างทางครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงเป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) ที่ประกอบด้วย บิดา มารดา และบุตรเท่านั้น บางครอบครัวมีสมาชิกในครอบครัวน้อย ทำให้กิจกรรมต่างๆ ที่เคยมีในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป บางครั้งต้องพึ่งบริการจากสถาบันภายนอกในลักษณะการซื้อบริการ เช่น การเลี้ยงดูและการอบรมสั่งสอนบุตร การดูแลผู้สูงอายุ เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลต่อสถานภาพทางสังคมของผู้สูงอายุ ทั้งการใช้ชีวิตในครอบครัวและในสังคมโดยในครอบครัวนั้นผู้สูงอายุมีความยากลำบากในการดำเนิน

ชีวิตประจำวันโดยต้องพึ่งตนเองมากขึ้น ส่วนในสังคมการเคารพนับถือ ยกย่องลดลง โดยสังคมให้ความเคารพ นับถือยกย่องผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และมีกำลังทรัพย์มากกว่าเคารพในความเป็นผู้มีอายุยืนยาวกว่าการเปลี่ยนแปลงบทบาททางสังคม ปรากฏชัดเมื่อต้องเกษียณจากการปฏิบัติงานประจำ ผู้สูงอายุต้องเปลี่ยนบทบาทตนเองจากหัวหน้าครอบครัวไปเป็นผู้อยู่อาศัย เกิดความรู้สึกว่าตนหมดความสำคัญ และต้องพึ่งพาคนอื่น ก่อให้เกิดความอับอาย คิดว่าตนเองเป็นตัวปัญหา เป็นภาระเรื้อรังของครอบครัวและสังคม แต่อย่างไรก็ตาม มิได้หมายความว่าผู้สูงอายุทั้งหมดจะมีสถานภาพเป็นเช่นที่กล่าวมา ในกลุ่มผู้ที่มีการเตรียมตัวเข้าสู่ภาวะการเป็นผู้สูงอายุตั้งแต่ต้น จะสามารถปรับตัวและมีสถานภาพทางสังคมที่ปกติกว่าบุคคลอื่น

2.2.4 สถานภาพทางการเงินของผู้สูงอายุ (Financial Status Of Aging)

จากการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศที่เกิดความทันสมัยด้านต่างๆ ทั้งทางวิทยาการและเทคโนโลยี ทำให้มีการขยายตัวหรือเกิดการเติบโตของชุมชนเมือง (Urbanization) ระบบการผลิตเปลี่ยนจากการเกษตรเป็นอุตสาหกรรม วิถีทางดำเนินชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จึงไม่สามารถประกอบอาชีพได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงสังคมเหล่านี้ล้วนมีผลกระทบต่อสถานภาพของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุเกิดปัญหาในการปรับตัวมากขึ้น สูงอายุที่ปรับตัวได้ยากจะพยายามตีตัวออกห่างจากสังคมซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว ว้าเหว่ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงสังคมจากสังคมแบบดั้งเดิมไปสู่สังคมสมัยใหม่ ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ เกิดความว้าเหว่ และมักถูกทอดทิ้งไว้เพียงลำพัง ใหม่ๆ ที่ผู้สูงอายุอาจมีความต้องการรายได้มากกว่าในช่วงวัยกลางคน เช่น เกิดปัญหาสุขภาพทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลมากขึ้น ต้องการผู้ดูแลเนื่องจากตนเองไม่แข็งแรง

นักวิชาการหลายกลุ่มได้ทำการศึกษาและพบว่า ผู้สูงอายุเสียค่าใช้จ่ายสำหรับอาหารที่พัก การดูแลด้านการแพทย์มากกว่ากลุ่มอื่นๆ ดังนั้น ผู้สูงอายุจะมีความต้องการด้านการเงินมากขึ้น ในกรณีที่ถูกปฏิเสธจากแหล่งทรัพยากรทางการเงิน เช่น การเกษียณอายุ ทำให้ครอบครัวของผู้สูงอายุต้องเผชิญกับการมีรายได้จำกัด รวมทั้งภาวะทางเศรษฐกิจที่ถดถอย อัตราค่าดอกเบี้ยในธนาคารลดลงเป็นอย่างมาก ส่งผลกระทบต่อรายได้ของผู้สูงอายุทั้งสิ้น

2.3 บทบาทของผู้สูงอายุ

สถานภาพและบทบาทของบุคคลย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม บรรทัดฐานและความคาดหวังของบุคคลอื่น ผู้สูงอายุก็เช่นเดียวกัน การก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุทำให้คนส่วนใหญ่มีภาพลักษณ์ต่อผู้สูงอายุว่าเป็นบุคคลที่มีความเสื่อมถอย มีแต่ความสูญเสีย เช่น การสูญเสียบุคคลในครอบครัวและญาติมิตรจากการอพยพโยกย้ายไปตั้งครอบครัวใหม่ หรือจากการเสียชีวิตของบุคคล

ในครอบครัว การเสื่อมถอยของสภาวะทางสุขภาพ และการสูญเสียรายได้ต่างๆ ที่เคยมีในอดีต ข้อมูลเกี่ยวกับความโชคร้ายไม่ดีขึ้น ดูเหมือนจะกลายเป็นสัญลักษณ์ของผู้สูงอายุโดยสิ้นเชิง ไม่ว่าจะเป็นความโศกเศร้า (Grief) ความหง่อม ชรรา (Senility) การไร้ความสามารถ (Disability) และความยากจน (Poverty) แนวความคิดที่ผิดของผู้คนส่วนใหญ่ได้นำไปสู่ทัศนคติในทางลบที่มีต่อผู้สูงอายุ ซึ่งมีผลกระทบต่อสถานภาพและการกำหนดบทบาทของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางการเรียนรู้ของบุคคลและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี จะก่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับผู้สูงอายุของบุคคลต่างๆ เพิ่มขึ้น รวมทั้งผู้สูงอายุเองได้มีการปรับตัวและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ทำให้สถานภาพของผู้สูงอายุและบทบาทด้านต่างๆ เปลี่ยนแปลงไป (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร 2544 : 16-18)

บทบาทของผู้สูงอายุในครอบครัวโดยทั่วไปมักเข้าใจว่า บทบาทของผู้สูงอายุในครอบครัวคือ บทบาทที่ต้องพึ่งพิงผู้อื่น แต่จากการศึกษาและประมวลประเด็นทางวิชาการ พบว่า ผู้สูงอายุมิบทบาททั้งในการดูแลครอบครัวและบทบาททางด้านการประกอบอาชีพ ผู้สูงอายุที่แข็งแรงและประกอบอาชีพได้นั้น ส่วนใหญ่มีอาชีพหลักด้านการเกษตร ได้แก่ ทำนา ทำสวน ทำไร่ ไร่ รับจ้างทั่วไป บางกลุ่มประกอบอาชีพโดยดำเนินกิจการส่วนตัว เช่น ขายของชำ ทำอาหาร ขายขนม แจวเรือรับจ้าง จักสาน เป็นต้น นอกจากนั้น กลุ่มที่เป็นนักวิชาชีพจะประกอบอาชีพเดิมของตน เช่น เป็นครู แพทย์ พยาบาล หนายความ วิศวกรต่างๆ เหล่านี้ อาชีพดังกล่าวจะนำมาซึ่งรายได้ และผู้สูงอายุนำไปใช้จ่ายส่วนตัวและเจือจุนสมาชิกในครอบครัว ซึ่งนับว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีบทบาททางด้านเศรษฐกิจที่สำคัญของครอบครัวหรือเป็นผู้หาเงินใช้จ่ายในครอบครัวด้วย สำหรับการยุติหรือเลิกประกอบอาชีพเกิดขึ้นเมื่อผู้สูงอายุเริ่มรู้สึกว่าสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง หรือมีอุปสรรคหน้าที่การงานต่อจากตน ส่วนผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจน จะยุติการประกอบอาชีพเมื่อร่างกายเสื่อมถอยมาก และไม่สามารถจะเคลื่อนไหวหรือพึ่งพิงตนเองได้

บทบาทในครอบครัวที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ได้แก่ บทบาทในการทำงานบ้าน ซึ่งมักเป็นบทบาทของผู้สูงอายุสตรีที่ต้องการแบ่งเบาภาระของบุตร เช่น ทำความสะอาดบ้าน ประกอบอาหาร ซักรีดเสื้อผ้า รวมถึงการดูแลบุคคลอื่นในครอบครัวและหลาน ทั้งนี้รวมถึงบทบาทในการเป็นที่ปรึกษาปัญหาและให้คำแนะนำแก่บุคคลในครอบครัวอีกด้วย

สำหรับบทบาทผู้สูงอายุในชุมชนนั้น มักเป็นการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้กับชุมชนของตนเอง เป็นการรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการมากกว่าเป็นทางการ ความจริงผู้สูงอายุเองได้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มมานานแล้วโดยลักษณะธรรมชาติ เช่น รวมตัวกันประกอบกิจกรรมทางศาสนา และประเพณีต่างๆ ชุมชนจะมอบภารกิจหลักทางด้านศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีต่างๆ ให้ผู้สูงอายุเป็นผู้นำโดยปริยาย เช่น งานบวช งานมงคลสมรส งานกฐิน งานผ้าป่า

งานดักบาตร และงานศพ เป็นต้น นอกจากนั้น ชุมชนยังสนับสนุนและส่งเสริมคุณค่าของผู้สูงอายุ โดยให้ผู้สูงอายุถ่ายทอดความรู้ความสามารถของคนให้ลูกหลานได้เรียนรู้สืบทอดไป เช่น การทำขนมไทย การทำอาหาร การขับร้องพื้นบ้าน ดนตรีไทย นาฏศิลป์ งานช่าง ศิลปะประดิษฐ์ และภูมิปัญญาชาวบ้านต่างๆ อีกด้วย ซึ่งในปัจจุบันรัฐบาลได้ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีการจัดตั้งกลุ่ม/ชมรมผู้สูงอายุขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้สูงอายุได้พบปะกัน ได้แสดงความสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และรับฟังข่าวสารที่เป็นประโยชน์ซึ่งนับว่าการที่ผู้สูงอายุมารวมกลุ่มกันเป็นชมรมผู้สูงอายุนี้ ทำให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในชุมชนเป็นอย่างมาก ปัจจุบันมีชมรมผู้สูงอายุทั่วประเทศเป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มขึ้น

บทบาทของผู้สูงอายุทั้งในครอบครัวและในชุมชนดังกล่าว เป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความพึงพอใจ เพราะเป็นบทบาทที่สร้างความรู้สึกรับคุณค่าต่อครอบครัวและชุมชน สร้างเกียรติยศและความภาคภูมิใจให้กับผู้สูงอายุ ซึ่งสถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุที่เปลี่ยนแปลงไปดังกล่าวนี้ย่อมเป็นเครื่องชี้ได้ทางหนึ่งว่าผู้สูงอายุได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และวิสัยทัศน์ ตลอดจนมีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของสังคมได้ในระดับหนึ่ง แต่ยังคงต้องการการโอบอุ้มและผลักดันจากสังคมในบางประการ ส่วนผู้ที่ประสบปัญหาในด้านต่างๆ นั้น สังคมได้พยายามช่วยเหลือและแสวงหาแนวทางในการพัฒนาให้ดีขึ้นเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงมีการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดและการดำเนินการเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของผู้สูงอายุหรือสวัสดิการผู้สูงอายุ จึงจำเป็นและสำคัญที่ควรเกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย

สำหรับบทบาทผู้สูงอายุตามแนวคิดสมัยใหม่ ความคาดหมายการคงชีพของประชากรจากอายุ 60 ปี สูงขึ้น แม้แต่ในประเทศกำลังพัฒนาประชากรไม่เพียงแต่อายุยืนขึ้น แต่ยังมีสุขภาพและความสามารถที่จะนำชีวิตไปสู่ความสำเร็จได้ แพทย์ทางชราภาพวิทยา จำแนกผู้สูงอายุไว้ดังนี้ (เกื้อ วงศ์บุญสิน และคณะ 2542 : ไม่ปรากฏเลขหน้า)

- อายุ 60-70 ปี เรียกว่า ผู้สูงอายุตอนต้น (Young Old)
- อายุ 70 หรือ 75 ปีขึ้นไป เรียกว่า ผู้สูงอายุวัยสูงอายุ (Old Old)

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยเป็นในอดีตคือ มีจำนวนที่มีระดับการศึกษาสูงขึ้น มีสถานภาพทางเศรษฐกิจดีขึ้น โดยมีรายได้ (บำนาญ ดอกเบี้ยจากเงินสะสม เงินปันผลจากการลงทุน ฯลฯ เป็นต้น) เป็นของตนเองประสบการณ์การทำงานและวิถีชีวิตแตกต่างจากรุ่นของบิดามารดาตนเอง โครงสร้างทางครอบครัวก็เปลี่ยนแปลงไป บุตรจะไม่อยู่ภายใต้การดูแล แนะนำ หรือควบคุมของผู้สูงอายุ มักจะออกไปหางานทำที่เมืองอื่นหรือแยกครอบครัวออกไป ผู้สูงอายุยอมรับแนวคิดใหม่ที่เกษียณอายุการทำงานหลังอายุ 60 ปี ถอนตัวออก

จากบทบาททางเศรษฐกิจ สังคม และจำกัดการใช้ชีวิตอยู่กับเรื่องศาสนา ใช้เวลาว่างอย่างมีความสุข ให้เวลาผ่านไป ผู้สูงอายุจำนวนมากต้องการใช้ชีวิตเพื่อความสำเร็จของครอบครัวและชุมชน

2.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

การศึกษาภาวะผู้สูงอายุ ได้มีนักทฤษฎีต่างๆ เสนอแนวความคิดและทฤษฎีที่อธิบายปรากฏการณ์ของภาวะผู้สูงอายุในลักษณะเนื้อหาที่แตกต่างกันออกไป ทั้งในระดับจุลภาคและระดับมหภาค อย่างไรก็ตามทฤษฎีต่างๆ ที่จะกล่าวต่อไปนี้ยังไม่มีทฤษฎีหนึ่งทฤษฎีใดโดยเฉพาะที่สามารถอธิบายภาวะผู้สูงอายุและการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งทางด้านสรีระจิตใจ และสังคม (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข 2539 : 11-12)

2.4.1 ทฤษฎีทางชีววิทยา (Biological Theory)

ทฤษฎีทางด้านชีววิทยาเชื่อว่ามนุษย์ประกอบด้วยองค์ประกอบใหญ่ๆ 3 อย่างคือ เซลล์ที่สามารถเพิ่มตัวเองตลอดชีวิต เซลล์ที่ไม่สามารถแบ่งตนเองได้ และองค์ประกอบอื่นๆ ที่ไม่ใช่เซลล์ ทฤษฎีนี้ยังแบ่งเป็นทฤษฎีย่อยได้อีก ดังนี้

1. ทฤษฎีว่าด้วยพันธุกรรม (Genetic Theory) เชื่อว่าการสูงอายุนั้น เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นตามพันธุกรรม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของอวัยวะบางส่วนของร่างกาย เมื่ออายุมากขึ้นคล้ายคลึงกันหลายชั่วอายุคน เช่น ลักษณะศีรษะล้าน ผมหงอกเร็ว เป็นต้น ลักษณะดังกล่าวจะพบในบางคนเท่านั้น

2. ทฤษฎีว่าด้วยคอลลาเจน (Collagen Cross-Linkage Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ สารที่เป็นส่วนประกอบของคอลลาเจนและโปรตีนจากเส้นใย (Fibrous Protein) จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นและเกิดการจับตัวกันมาก ทำให้เส้นใยคอลลาเจน (Collagen Fiber) หดสั้นลงในวัยชรา ซึ่งทำให้ความเต่งตึงของผิวหนังลดลง

3. ทฤษฎีว่าด้วยภูมิคุ้มกัน (Immunological Theory) ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่าเมื่ออายุมากขึ้น ร่างกายจะสร้างภูมิคุ้มกันตามปกติที่ลดลง พร้อมกับสร้างภูมิคุ้มกันชนิดทำลายตัวเองมากขึ้น ทำให้ร่างกายต่อสู้กับเชื้อโรคไม่ดี เจ็บป่วยได้ง่าย

4. ทฤษฎีว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงและความผิดพลาดของเซลล์ร่างกาย (Somatic Mutation And Error Theory) ทฤษฎีแรกกล่าวถึงภาวะการแบ่งตัวผิดปกติ (Mutation) ทำให้เกิดการสูงอายุได้เร็วขึ้น ส่วนทฤษฎีความผิดพลาดเชื่อว่าเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของ DNA และถูกส่งต่อไปยัง RNA และเอ็นไซม์ที่พึงสังเคราะห์ใหม่ เอ็นไซม์ที่ผิดปกตินี้ จะผลิตสารชนิดหนึ่งขึ้นภายในเซลล์ มีผลต่อกระบวนการเผาผลาญซึ่งอาจเสื่อมหรือสูญเสียสมรรถภาพ ถ้าจำนวน RNA ลดลงมากจะทำให้เสียชีวิต

5. ทฤษฎีว่าด้วยอนุมูลอิสระ (Free Radical Theory) กล่าวถึงการเกิดออกซิเจนของเซลล์และไขมัน จะทำให้เกิดอนุมูลอิสระ (Free Radical X) อันเป็นสารที่ทำลายผนังเซลล์ให้เสื่อมสลายลง สารที่ช่วยป้องกันอนุมูลอิสระได้แก่ วิตามินซี เบต้าแคโรทีน และวิตามินอี ซึ่งจะช่วยจับอนุมูลอิสระอีกด้วย หากผนังเซลล์เสื่อมสลายเร็วจะทำให้ผิวหนังเหี่ยวย่น

6. ทฤษฎีว่าด้วยการเสื่อมและถดถอย (Wear And Tear Theory) เปรียบสิ่งมีชีวิตทั้งหลายเหมือนเครื่องจักร เชื่อว่าหลังจากใช้งานครั้งแล้วครั้งเล่า เครื่องจักรย่อมมีการสึกหรอ แต่สิ่งมีชีวิตต่างจากเครื่องจักรตรงที่สามารถซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอได้เอง เนื้อเยื่อบางชนิด เช่น ผิวหนัง เม็ดเลือดแดงมีการสร้างเซลล์ใหม่มาทดแทนเซลล์เก่าที่ตายไปอย่างต่อเนื่อง เป็นการชะลอความเสื่อมและถดถอย แต่ในระบบเซลล์อื่นๆ เช่น เซลล์ประสาท และเซลล์กล้ามเนื้อ จะไม่มีการเพิ่มเซลล์ใหม่อีก แต่เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุการเสริมสร้างจะต่างจากพวกดังกล่าวคือ เป็นการเสริมสร้างได้เฉพาะภายในเซลล์เดิม ประสิทธิภาพในการซ่อมเสริมค่อยๆ ลดลงจึงชะลอความเสื่อมและถดถอยได้น้อยกว่า ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อเวลาผ่านไปร่างกายทั้งโครงสร้างมีการใช้ไป จะทำให้เซลล์เกิดการหมดอายุ ซึ่งถ้ามีการใช้มากก็จะทำให้เกิดการสูงอายุนั่น

7. ทฤษฎีว่าด้วยความเครียดและการปรับตัว (Stress-Adaptation Theory) ทฤษฎีนี้กล่าวว่า ความเครียดที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันมีผลทำให้เซลล์ตายได้ บุคคลที่ต้องเผชิญกับความเครียดบ่อยๆ จะทำให้บุคคลนั้นเข้าสู่วัยสูงอายุเร็วขึ้น

2.4.2 ทฤษฎีทางจิตวิทยา (Psychological theory)

ทฤษฎีทางจิตวิทยาได้เชื่อมโยงเอาทฤษฎีทางชีววิทยาและสังคมวิทยาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย โดยเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพและพฤติกรรมของผู้สูงอายุนั้นเป็นการรับสัมผัสทั้งปวงตลอดจนสังคมที่คนชราผู้นั้นอาศัยอยู่ นักจิตวิทยาได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความชราทางจิตวิทยาได้ผลดังต่อไปนี้ (ศศิมา ทวีสิน 2538, อ้างถึงใน ฉวีวรรณ จันทรัตน์ 2540 :47)

1. สติปัญญา จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุที่ไม่มีความเจ็บป่วยทางด้านร่างกาย จิตใจและสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี อาจมีการเปลี่ยนแปลงทางสติปัญญาเสื่อมถอยเพียงเล็กน้อย หรืออาจไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมเลย

2. ความจำและการเรียนรู้ จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุมีความสามารถในการเรียนรู้ได้เท่ากับคนอ่อนวัยแต่ต้องใช้เวลาานกว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาต่อการสูญเสียความจำและความสามารถในการเข้าใจสิ่งต่างๆ เป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุหวาดกลัว และเป็นปัญหาในการดูแลสุขภาพในผู้สูงอายุ

3. แรงจูงใจ จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุไม่จำเป็นที่จะต้องใช้แรงกระตุ้นในการทำงานมากกว่าบุคคลวัยอื่นเลย

นอกจากนี้ การศึกษาทางจิตวิทยาพบว่า ผู้สูงอายุมีเซลล์ประสาทในสมองตายไปมาก แต่ขณะเดียวกันก็มีการสะสมประสบการณ์อันเกิดจากการเรียนรู้ไว้มาก ถ้าผู้สูงอายุเคยมีประสบการณ์ที่ดีในอดีต ได้รับการยอมรับที่ดี มีสภาพอารมณ์ที่มั่นคงก็จะมีผลต่อวัยที่สูงขึ้น มีความรอบคอบสุขุมสูงตามไปด้วย และในด้านจิตวิทยาส่วนใหญ่เชื่อว่า คนทุกเชื้อชาติเมื่อมีอายุมากจะมีเซวี่ปัญญาเสื่อมลง กล่าวคือ เซวี่ปัญญาพัฒนาเต็มที่ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ต่อจากนั้นก็ค่อนข้างจะคงที่ประมาณ 10 ปี แล้วจึงค่อยๆ เสื่อมลง แนวคิดทางจิตวิทยาที่สำคัญได้แก่

1. ทฤษฎีบุคลิกภาพ (Personality Theory) ทฤษฎีนี้กล่าวว่า ผู้สูงอายุจะมีความสุขหรือความทุกข์นั้นขึ้นอยู่กับภูมิหลังและการพัฒนาจิตใจของผู้นั้น ถ้าผู้สูงอายุเติบโตมาด้วยความมั่นคง อบอุ่น มีความรักแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย เห็นความสำคัญของคนอื่น รักคนอื่น และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดี จะเป็นผู้สูงอายุที่ค่อนข้างจะมีความสุขสามารถอยู่ร่วมกับลูกหลานหรือผู้อื่นได้โดยไม่มีความเคียดแค้น แต่ในทางกลับกันถ้าเป็นผู้สูงอายุที่เติบโตมาในลักษณะที่ร่วมมือกับใครไม่เป็น ไม่อยากช่วยเหลือผู้ใด จิตใจคับแคบ ผู้สูงอายุนั้นมักจะเป็นผู้ที่ไม่ค่อยมีความสุข

2. ทฤษฎีความปราดปรอง (Intelligence Theory) ทฤษฎีนี้กล่าวว่า ผู้สูงอายุที่ยังปราดปรองและคงความเป็นปราชญ์อยู่ได้ก็ด้วยความสนใจในเรื่องต่างๆ อยู่เสมอ มีการค้นคว้าและพยายามที่จะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา

McPherson (1983, อ้างถึงใน สมศักดิ์ ศรีสันติสุข 2539 : 13-15) นักวิชาการจิตวิทยาสังคมได้เสนอแนวคิดและทฤษฎีดังนี้

1. ทฤษฎีการถดถอย (Disengagement Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ค่อยๆ ถดถอยทางสังคม ทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและในกลุ่มคนวัยอื่นๆ ด้วย เพื่อเป็นการลดภาระกดดันทางสังคมบางประการ

2. ทฤษฎีการทำกิจกรรม (Activity Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้สูงอายุจะมีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งได้จากการมีกิจกรรมและการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ทำให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และมีความรู้สึกว่าตนเองมีประโยชน์ต่อสังคม

3. ทฤษฎีความต่อเนื่อง (Continuity Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้สูงอายุจะมีความสุขได้ก็ต่อเมื่อได้ทำกิจกรรมหรือปฏิบัติตัวเช่นที่เคยกระทำมาก่อน บุคคลใดคุ้นเคยกับการอยู่ร่วมกับหมู่มากก็กระทำต่อไป บุคคลใดพอใจชีวิตที่อยู่อย่างสงบ สันโดษ ก็อาจแยกตัวออกมาอยู่ตามลำพัง ทฤษฎีนี้ได้กล่าวถึงพฤติกรรมของผู้สูงอายุอย่างกว้างๆ ว่าจะต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงมากมายที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น การตายของสามีหรือภรรยา การเกษียณอายุ และรายได้ที่ลดลง เป็นต้น

4. ทฤษฎีของอีริกสัน (Erikson's Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการพัฒนาด้านจิตวิทยาสังคมของผู้สูงอายุนั้น เป็นช่วงชีวิตที่ผู้สูงอายุจะรู้สึกว่าชีวิตมีคุณค่า มั่นคง หรือท้อแท้หมดหวัง สำหรับบุคคลที่มีความรู้สึกที่ชีวิตมีคุณค่าถ้ามีความมั่นคง ก็จะมีความรู้สึกพึงพอใจในผลของความสำเร็จจากช่วงชีวิตที่ผ่านมา และเกิดความรู้สึกสุขสงบทางใจ และสามารถยอมรับในเรื่องความตายว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ในทางตรงกันข้ามผู้สูงอายุที่ไม่ยอมรับ ก็จะมีความรู้สึกว่าตนนั้นมีโอกาสเลือกได้น้อย และไม่ต้องการให้ชีวิตยืดยาวอีกต่อไป เกิดความท้อถอย สิ้นหวัง คับข้องใจ รู้สึกว่าตนนั้นไม่มีคุณค่า และความสามารถที่จะเผชิญกับภาวะผู้สูงอายุลดน้อยลงด้วย

5. ทฤษฎีพัฒนาของเพค (Peck's Developmental Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้สูงอายุวัยต้น (55-75 ปี) และผู้สูงอายุวัยปลาย (75 ปีขึ้นไป) มีความแตกต่างกันทั้งลักษณะนิสัยและการปฏิสัมพันธ์ทางด้านจิตวิทยาสังคม และเชื่อว่าผู้สูงอายุมีการพัฒนาการ 3 คือ

1. ความสามารถในการแยกความแตกต่างของตนกับบทบาทในช่วงชีวิตที่ผ่านมา ความภาคภูมิใจในตนเอง และความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ขึ้นอยู่กับบทบาทหน้าที่การงาน ในทางตรงกันข้ามเมื่อเกษียณอายุบางคนจะรู้สึกว่าไร้คุณค่า แต่ถ้าความรู้สึกภาคภูมิใจและความมีคุณค่าของงานไม่ได้มาจากตำแหน่งหน้าที่ที่เคยทำหลังเกษียณอายุ ความรู้สึกนั้นก็ยังคงมีอยู่ เช่น ผู้สูงอายุที่ชอบปลูกต้นไม้ ก็จะพึงพอใจหลังเกษียณอายุที่ได้ทำสิ่งที่ต้องการ แทนงานอาชีพที่เคยทำเป็นประจำ

2. ความสามารถทางร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติ ถ้าผู้สูงอายุนึกถึงสภาพร่างกายยังมีความแข็งแรง จะทำให้ผู้สูงอายุยอมรับความสามารถทางร่างกายที่ลดลง และพยายามปรับตัวให้เหมาะสม ชีวิตก็จะมีความสุข แต่ถ้าผู้สูงอายุนึกถึงความถดถอยของร่างกาย ก็จะทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขและความพอใจน้อยลง

3. การยอมรับว่าร่างกายของตนเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติกับสภาพร่างกายก่อนสูงอายุ การยอมรับร่างกายตามธรรมชาตินี้ทำให้ผู้สูงอายุยอมรับความตายโดยไม่รู้สึกหวาดกลัว การยอมรับนี้รวมไปถึงกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความตายด้วย ในทางตรงกันข้าม คนที่ยึดติดกับสภาพร่างกายขณะที่อยู่ในวัยที่อายุน้อยกว่า ก็พยายามยืดชีวิตไว้ให้นานที่สุดโดยไม่พึงพอใจกับสภาพที่เป็นอยู่ มีความหวาดกลัวกับความตาย

2.4.3 ทฤษฎีทางสังคมวิทยา (Sociological Theory)

ทฤษฎีทางสังคมวิทยาเป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงแนวโน้มบทบาทของบุคคลสัมพันธ์ภาพและการปรับตัวทางสังคมในช่วงท้ายของชีวิตหรือเป็นทฤษฎีที่พยายามวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุต้องมีสถานะทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทั้งพยายามที่จะช่วยให้มีการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ทฤษฎีนี้เชื่อว่าถ้าสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วก็จะทำให้

สถานภาพของผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามไปด้วย และสถานะของผู้สูงอายุในสังคมใดจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับจำนวนของผู้สูงอายุในสังคมนั้น แนวคิดทางสังคมวิทยาที่สำคัญได้แก่

1. ทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory) ทฤษฎีนี้พยายามที่จะอธิบายว่าบุคคลมีพฤติกรรมตอบสนองต่อความสูงอายุ นักวิชาการทางชราวิทยา (Gerontologist) ระยะเวลาๆ ได้พัฒนาทฤษฎีนี้เรื่อยมาจนเป็นที่รู้จักของนักสังคมวิทยาโดยทั่วไป โดยเฉพาะทฤษฎีนี้ยังถือเป็นแนวคิดหลักในการมองผู้สูงอายุ โดยเชื่อว่ากิจกรรมทางสังคมเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับคนทุกวัย สำหรับผู้สูงอายุจะทำให้มีความสุขทั้งทางกายและทางใจ และยังทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกว่าคุณค่าของตนเองมีคุณค่า เป็นที่ยอมรับของสังคม สามารถทำกิจกรรมต่างๆ ในสังคมได้ และไม่เป็นผู้ไร้บทบาท (Roleless Role) ไม่มีคุณค่าใดๆ แก่ครอบครัวและสังคม ซึ่งทฤษฎีนี้ยังเป็นทฤษฎีทางจิตวิทยาสังคมอีกด้วย

นักทฤษฎีกิจกรรมที่รู้จักกันในระยะเวลาๆ คือ Burgess (1960, อ้างถึงใน จิวรรณ จันทรรัตน์ 2540 : 48) ซึ่งเขาเชื่อว่าผู้สูงอายุจะเริ่มถอนตัวออกจากกิจกรรมและกลายเป็นพวกไร้บทบาทซึ่งหมายถึงการไร้คุณค่า และไม่มีประโยชน์ต่อสังคม Havighurst (1963, อ้างถึงใน จิวรรณ จันทรรัตน์ 2540 : 48) ได้ศึกษาและพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตเหมือนกับคนที่อยู่ในวัยกลางคน และจะปฏิเสธที่จะมีชีวิตแบบคนสูงอายุมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ลักษณะของสังคมควรจะให้มีแบบแผนให้ผู้สูงอายุสามารถทำกิจกรรมได้เท่ากับคนในวัยกลางคน โดยสนับสนุนให้กิจกรรมต่างๆ มีความสนใจและเกี่ยวข้องกับสมาชิกในวัยเดียวกัน ทฤษฎีนี้แนะนำถึงการรักษาระดับของกิจกรรมที่จะให้คงไว้ และให้เหมาะสมกับกระบวนการความสูงอายุ เช่น การทำกิจกรรมที่ใช้สติปัญญาแทนการใช้กำลัง เมื่อความสามารถในการทำงานลดลงเพื่อทดแทนการทำงานต่างๆการมีกิจกรรมจะทำให้ภาวะทางร่างกายจิตใจ และสังคมของผู้สูงอายุดีขึ้น

Havighurst And Albrecht (1963, อ้างถึงใน จิวรรณ จันทรรัตน์ 2540 : 48-49) ได้ทำการศึกษาและพบว่าบุคคลที่มีกิจกรรมมากหรือหลายอย่างจะมีการปรับตัวได้ดีทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม นอกจากนั้นแล้วบุคคลจะรักษาระดับกิจกรรมทางสังคมของตนไว้เมื่อตนย่างเข้าสู่วัยสูงอายุ ในขณะที่ Eliopoulous (1979, อ้างถึงใน จิวรรณ จันทรรัตน์ 2540 : 49) ย้ำว่าผู้สูงอายุควรมีกิจกรรมต่อเนื่องจากวัยที่ผ่านมา ควรพอใจในการร่วมกิจกรรม สนใจและร่วมเป็นสมาชิกในกิจกรรมต่างๆ เพราะการคงไว้ซึ่งกิจกรรมในปัจจุบันเป็นสิ่งที่ควรทำชดเชยความสูญเสียสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น เนื่องจากกระบวนการความชรา เช่น การใช้สติปัญญาแทนการออกกำลังกาย เมื่อความสามารถทางร่างกายลดลง หางานหรือบทบาทใหม่แทนงานเก่าหลังเกษียณอายุหาเพื่อนใหม่แทนเพื่อนเก่า ซึ่งจะทำให้ชีวิตกระปรี้กระเปร่าขึ้น

ทฤษฎีกิจกรรมจึงเป็นทฤษฎีที่เน้นว่ากิจกรรมทางสังคมเป็นแก่นแท้ของชีวิต และจำเป็นสำหรับทุกวัย และเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งนี้เนื่องจากการมีบทบาทที่ดีทางสังคม (Social Well-Being) ของผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับความคล่องแคล่วที่ยังคงอยู่ ทักษะเกี่ยวกับตนเอง (Self Conception) และเกี่ยวกับโลกซึ่งจะเป็นทักษะที่ถูกต้องเพียงไรนั้นเป็นผลมาจากการพบปะสังสรรค์ และการมีส่วนร่วมทางกิจกรรมทางสังคม ทฤษฎีกิจกรรมยืนยันว่าผู้สูงอายุที่สามารถดำรงกิจกรรมทางสังคมไว้ได้ จะเป็นผู้มีความพึงพอใจในการทำงาน

โดยสรุปกล่าวได้ว่าทฤษฎีกิจกรรมเป็นทฤษฎีที่เชื่อว่า ผู้สูงอายุจะมีชีวิตที่เป็นสุขได้นั้นควรมีบทบาทหรือกิจกรรมทางสังคมพอสมควร เช่น การมีงานอดิเรกทำหรือการเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรม สมาคมหรือชมรม และการทำงานเชิงเศรษฐกิจก่อให้เกิดรายได้เมื่อความสามารถทางร่างกาย สติปัญญา และมีความพร้อมความต้องการทำงาน ดังนั้นควรมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมต่อไปเมื่ออายุมากขึ้น และเป็นความต้องการจะทำกิจกรรมของผู้สูงอายุเอง เพื่อรักษาสถานภาพทางสังคมของตนเองไว้ เพราะในสังคมปัจจุบันปฏิเสธคนที่ไม่มีการประกอบอาชีพ หรือแท้จริงคือ การไม่ได้ทำอะไรเลย และยกย่องผู้ที่มีบทบาท ไม่ว่าจะบทบาทนั้นจะเป็นบทบาทในครอบครัวหรือสังคมกว้างออกไป แนวทางที่ควรกระทำคือ ควรมีการกระตุ้นให้ผู้สูงอายุได้ทำงานต่อไปตามสภาพความสามารถของร่างกาย ตามความต้องการของผู้สูงอายุเอง เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และเพื่อการมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่าต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมสืบไป

2. ทฤษฎีแยกตัว (Disengagement Theory) กล่าวว่า ผู้สูงอายุและสังคมจะลดบทบาทซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถลดลง สุขภาพที่เสื่อมถอย รวมทั้งความตายที่ค่อยๆ มาถึง ผู้สูงอายุจึงหลีกเลี่ยงหนีถอนตัวออกจากสังคม เพื่อลดความตึงเครียด และพอใจกับการไม่เกี่ยวข้องกับสังคมอีกต่อไป จะเห็นว่าทฤษฎีแยกตนเองเชื่อว่าหน้าที่ของผู้สูงอายุไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมและบทบาททางสังคมนั้น เป็นการถอนสถานภาพ และบทบาทของตนเองให้แก่หนุ่มสาว หรือคนที่มีบทบาทได้ดีกว่า ในระยะแรกนั้นผู้สูงอายุอาจจะรู้สึกวิตกกังวลและมีความบิบบคั้นแต่ในที่สุดผู้สูงอายุจะยอมรับบทบาทใหม่ๆ คือ การไม่เกี่ยวข้องกับสังคมได้

3. ทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ทฤษฎีนี้กล่าวว่า เมื่อบุคคลเข้าสู่วัยสูงอายุจะต้องปรับสภาพต่างๆ หลายอย่างที่ไม่ใช่บทบาทเดิมของตนมาก่อน เช่น การละทิ้งบทบาททางสังคม ความสัมพันธ์ซึ่งกันไปแบบวัยผู้ใหญ่ ยอมรับบทบาทของสังคม ความสัมพันธ์ในรูปแบบของคนสูงอายุและเว้นจากความผูกพันกับคู่สมรส เนื่องจากการตายของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

จากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ พบว่าทฤษฎีทางจิตวิทยา อธิบายสภาพจิตใจของผู้สูงอายุไว้ว่า บุคคลที่มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดีจะเป็นผู้ที่มีสภาพการดำเนินชีวิตที่เป็นสุข ส่งผลให้มีสภาพจิตใจดีกว่าผู้สูงอายุที่ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ ส่วนทฤษฎีทางสังคมวิทยาอธิบายสภาพจิตใจของผู้สูงอายุไว้ว่า ผู้สูงอายุที่สามารถดำรงกิจกรรมทางสังคมหรือสามารถดำรงบทบาททางด้านต่างๆ ของตนเองในอดีตไว้ได้ จะเป็นผู้ที่มีความพึงพอใจในชีวิตสูง หรือเป็นผู้ที่มีสภาพจิตใจดีกว่าผู้สูงอายุที่ไม่สามารถดำรงกิจกรรมทางสังคมหรือคงบทบาทต่างๆ ของตนในอดีตไว้ได้ ซึ่งการทำงานหลังเกษียณอายุเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงกิจกรรมทางสังคมหรือคงบทบาทต่างๆ ในอดีตของตนไว้ได้ จากทฤษฎีดังกล่าว หากผู้สูงอายุได้รับรู้ถึงคุณค่าของการทำงานหลังเกษียณอายุอันเป็นการดำรงกิจกรรมทางสังคมว่ามีผลดีต่อสุขภาพ ก็จะทำให้เกิดความต้องการการทำงานหลังเกษียณอายุต่อไป

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุนั้น แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุและผู้เกษียณอายุคือบุคคลในวัยเดียวกัน ผู้เกษียณอายุส่วนใหญ่ก็คือบุคคลที่สูงอายุแล้ว ดังนั้นการศึกษาทั้งแนวคิดของผู้สูงอายุและผู้เกษียณอายุจึงมีความสอดคล้องซึ่งกันและกัน การศึกษาแนวคิดของผู้สูงอายุนั้นทำให้สามารถระบุตัวแปรอิสระของการวิจัยในครั้งนี้ได้ อันประกอบด้วยปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ ความพึงพอใจในบทบาทปัจจุบัน ความต้องการทำประโยชน์แก่ส่วนรวม และปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ความต้องการรายได้และผลตอบแทน ทั้งในส่วนในระดับรายได้และภาระครอบครัวที่ผู้เกษียณอายุต้องรับผิดชอบ ซึ่งนอกจากนี้การสูงอายวยังส่งผลต่อสถานภาพด้านร่างกาย ด้านจิตใจ อันเป็นอีกตัวแปรที่สำคัญของงานวิจัยในครั้งนี้ดังที่กล่าวไปแล้ว

3. นโยบาย บริการสวัสดิการสังคม และการเกื้อหนุนสำหรับผู้สูงอายุ

บริการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุเป็นลักษณะการปฏิบัติงานสวัสดิการสังคมประเภทหนึ่งที่รัฐและองค์กรภาคเอกชนจัดตั้งขึ้นสำหรับผู้สูงอายุ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี การจัดบริการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการในระดับที่กว้างที่สุดคือ ระดับการให้บริการทางอ้อม (Indirect Services) ขึ้นอยู่กับนโยบายและแผนงานของรัฐ ซึ่งเป็นเสมือนกรอบในการปฏิบัติงานที่องค์กรและหน่วยงานต่างๆ จะยึดถือและนำไปวางแนวทางในการปฏิบัติ ในส่วนที่แคบลงมาคือ ระดับการให้บริการโดยตรง (Direct Services) นั้นกลุ่มผู้ปฏิบัติงานต้องมีแนวคิดทางวิชาการเป็นเสมือนหางเสือนำทิศทางการปฏิบัติงาน รวมทั้งต้องมีหลักการปฏิบัติเป็นเครื่องมือเช่นกัน (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร 2544 : 39)

3.1 ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย

โดยที่มีพุทธศักราช 2542 เป็นวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมายุครบ 72 พรรษา ประกอบกับองค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้เป็นปีสากลว่าด้วยผู้สูงอายุ รัฐบาล องค์การเอกชน ประชาชน และสถาบันสังคมต่างๆ ได้ตระหนักถึงศักดิ์ศรีและคุณค่าของผู้สูงอายุ ซึ่งได้ทำประโยชน์ในฐานะ “ผู้ให้” แก่สังคมมาโดยตลอด ดังนั้น ดังนั้นจึงควรได้รับผลในฐานะเป็น “ผู้รับ” จากสังคมด้วย (สำนักกฎหมายสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา 2547 : 18-21)

ปฏิญญาผู้สูงอายุไทยเป็นพันธกรณี เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ จึงได้กำหนดสาระสำคัญไว้ดังนี้

ข้อที่ 1. ผู้สูงอายุต้องได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ได้รับการพิทักษ์และคุ้มครองให้พ้นจากการถูกทอดทิ้ง และละเมิดสิทธิ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งตนเองหรือครอบครัวได้ และผู้พิการที่สูงอายุ

ข้อที่ 2. ผู้สูงอายุควรอยู่กับครอบครัวโดยได้รับความเคารพ รัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับบทบาทของกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ข้อที่ 3. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการศึกษาเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคมอันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมรอบด้าน เพื่อสามารถปรับบทบาทของตนให้สมวัย

ข้อที่ 4. ผู้สูงอายุควรได้ถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ให้สังคม มีโอกาสได้ทำงานที่เหมาะสมกับวัยตามความสมัครใจ โดยได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ และเห็นชีวิตมีคุณค่า

ข้อที่ 5. ผู้สูงอายุควรได้เรียนรู้ในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง ต้องมีหลักประกัน และสามารถเข้าใจถึงบริการด้านสุขภาพอนามัยอย่างครบวงจรโดยเท่าเทียมกัน รวมทั้งได้รับการดูแลจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตอย่างสงบตามคตินิยม

ข้อที่ 6. ผู้สูงอายุควรมีบทบาท และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยเฉพาะการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และความเข้าใจอันดีระหว่างผู้สูงอายุด้วยกัน และกับบุคคลทุกวัย

ข้อที่ 7. รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคมต้องกำหนดนโยบายและแผนหลักด้านผู้สูงอายุ ส่งเสริมและประสานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการอย่างต่อเนื่องให้บรรลุตามเป้าหมาย

ข้อที่ 8. รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคมต้องตรา กฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุ เพื่อเป็นหลักประกันและการบังคับใช้ในการพิทักษ์สิทธิ กลุ่มครอบครัว สภาพและจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ

ข้อที่ 9. รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคมต้อง รมรงค์ปลูกฝังค่านิยมให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุตามวัฒนธรรมไทยที่เน้นความ กตัญญูทดแทนและความเอื้ออาทรต่อกัน

3.2 หลักขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ

3.2.1 หลักความเป็นอิสระ

1. ผู้สูงอายุควรได้รับอาหาร น้ำดื่ม ที่พักอาศัย และการดูแลสุขภาพ อนามัยอย่างเพียงพอ โดยวิธีการที่ช่วยให้ผู้สูงอายุได้มีรายได้ การให้ความช่วยเหลือกับครอบครัว และชุมชน ตลอดจนการช่วยให้ผู้สูงอายุได้สามารถช่วยเหลือตนเองได้

2. ผู้สูงอายุควรมีโอกาสที่จะได้ทำงาน หรือมีช่องทางที่จะประกอบกิจกรรม ที่ช่วยสร้างรายได้อื่นๆ

3. ผู้สูงอายุควรจะสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดว่าเมื่อใดที่ผู้สูงอายุควร จะพ้นจากการเป็นผู้ใช้แรงงาน และควรเกิดขึ้นเร็วมากน้อยเพียงใด

4. ผู้สูงอายุควรมีโอกาสได้รับประโยชน์จากแผนงานด้านการฝึกอบรมและ การศึกษาที่มีเหมาะสม

5. ผู้สูงอายุควรสามารถอาศัยท่ามกลางสภาวะแวดล้อมที่มีความปลอดภัย และที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ให้เหมาะสมกับความพึงพอใจของแต่ละบุคคล และขีดความสามารถที่ เปลี่ยนแปลงไป

6. ผู้สูงอายุควรสามารถที่จะอาศัยอยู่ในบ้านให้นานที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

3.2.2 หลักการมีส่วนร่วม

1. ผู้สูงอายุควรที่จะยังอยู่ในสังคมและมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการกำหนด และดำเนินการตามนโยบายที่จะมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุเองโดยตรง รวมทั้งได้มีการ แลกเปลี่ยนความรู้ทักษะกับคนรุ่นหลัง

2. ผู้สูงอายุควรสามารถที่จะแสวงหาและขยายโอกาสสำหรับให้บริการแก่ ชุมชน รวมทั้งการทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครในตำแหน่งที่เหมาะสมกับความสนใจและขีด ความสามารถของผู้สูงอายุนั้น

3. ผู้สูงอายุควรสามารถที่จะมีการรวมตัวเพื่อเคลื่อนไหวหรือก่อตั้งสมาคมผู้สูงอายุ

3.2.3 หลักการดูแลเอาใจใส่

1. ผู้สูงอายุควรได้รับประโยชน์จากการป้องกันคุ้มครองและการดูแลของครอบครัว และชุมชน โดยให้สอดคล้องไปกับระบบ และค่านิยมทางวัฒนธรรมของแต่ละสังคม

2. ผู้สูงอายุควรได้รับการดูแลเอาใจใส่ทางด้านสุขภาพ เพื่อช่วยให้สามารถดำรงไว้และฟื้นฟูให้สภาวะทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ อยู่ในระดับที่สมบูรณ์เต็มที่ และเพื่อป้องกันหรือทำให้หอโรภภัยไขเจ็บเกิดขึ้นช้ากว่าที่ควรจะเป็น

3. ผู้สูงอายุควรได้รับบริการทางสังคม และทางกฎหมายเพื่อช่วยส่งเสริมความเป็นอิสระ การปกป้องคุ้มครอง และการดูแลผู้สูงอายุ

4. ผู้สูงอายุควรสามารถที่จะใช้ประโยชน์ได้ในระดับที่เหมาะสมกับสถาบันที่ให้บริการ ด้านการปกป้องคุ้มครองฟื้นฟู และการกระตุ้นทางสังคมและจิตใจในท่ามกลางสภาวะแวดล้อมที่เต็มไปด้วยความเห็นอกเห็นใจและความมั่นคง

5. ผู้สูงอายุควรได้รับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ เมื่ออยู่ภายใต้ที่พักอาศัย สถานที่บำบัดหรือดูแลรักษาใดๆ ก็ตาม ซึ่งรวมถึงการให้ความเคารพในศักดิ์ศรี ความเชื่อ ความต้องการ และความเป็นส่วนตัว รวมทั้งเคารพในสิทธิของผู้สูงอายุที่จะตัดสินใจในเรื่องเกี่ยวกับการดูแลและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเอง

3.2.4 หลักความพึงพอใจในตนเอง

1. ผู้สูงอายุควรสามารถที่จะมีโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่

2. ผู้สูงอายุได้ใช้ทรัพยากรทางการศึกษา ด้านวัฒนธรรม ด้านจิตใจ และด้านสันตนาการที่มีในสังคม

ผลงานวิจัยนวกศึกษาระดับปริญญาตรี

3.2.5 หลักความมีศักดิ์ศรี

1. ผู้สูงอายุควรจะสามารถมีชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี มีความมั่นคงปลอดภัย และไม่ถูกแสวงหาผลประโยชน์และถูกเอาเปรียบไม่ว่าจะทางร่างกายหรือทางจิตใจ

2. ควรมีการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุอย่างเป็นธรรม โดยไม่คำนึงถึงอายุ เพศ เชื้อชาติ หรือเผ่าพันธุ์ ความพิการ หรือสถานะอื่นๆ และควรได้รับยกย่องว่ามีคุณค่า โดยแยกจากประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจที่ผู้สูงอายุมีส่วนช่วยเสริม

3.3 นโยบายด้านสุขภาพและบริการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ

3.3.1 นโยบายด้านสุขภาพในเอเชีย

ในบรรดาปัญหาหลายประการที่เกิดขึ้นในหมู่ประชากรสูงอายุนั้น

ดูเหมือนว่าสุขภาพและการรักษาพยาบาลจะเป็นปัญหาหนึ่งที่อยู่ในความสนใจ และเป็นความกังวลในบรรดาผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ข้อเท็จจริงประการหนึ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ก็คือ มนุษย์นั้นเมื่อสูงวัยมากขึ้นเท่าใด โอกาสที่จะเจ็บป่วยก็มีมากขึ้นเป็นเงาตามตัว ดังนั้นประชากรผู้สูงอายุจึงเป็นกลุ่มที่นับว่ามีปัญหาสุขภาพมากที่สุดเมื่อเทียบกับประชากรวัยอื่น ปัญหาดังกล่าวนี้จึงมีนัยว่าครอบครัวหรือสถาบันสังคมอื่นๆ นอกเหนือจากครอบครัว จำเป็นต้องให้การดูแลเลี้ยงดูหรือสนองความต้องการด้านสุขภาพอนามัยและการรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุ รวมทั้งอาจต้องเตรียมการในเรื่องค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นในการให้บริการด้านนี้แก่ผู้สูงอายุด้วย (ภัสสร ลิมานนท์ 2535 : 6-10)

Chen & Jones (1989 : 90, อ้างถึงใน ภัสสร ลิมานนท์ 2535 : 7) ได้ชี้ให้เห็นว่าการวางแผนเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอนามัย และการรักษาพยาบาลของประชากรในประเทศพัฒนาแล้ว โดยทั่วไปจะให้ความสำคัญใน 4 ประเด็น คือ ค่าใช้จ่ายต้องอยู่ในขอบเขตที่ไม่แพงเกินไป การรับประกันให้มีการเข้าถึงบริการที่เหมาะสม การพัฒนากำลังบุคลากรที่เหมาะสม และการกระตุ้นให้ผู้รับบริการมีส่วนเกี่ยวข้องรับผิดชอบมากขึ้นในเรื่องการรักษาพยาบาลและการดูแลสุขภาพ ซึ่งนักวิจัย 2 ท่านนี้มีความคิดเห็นว่า ประเด็นสำคัญทั้ง 4 ดังกล่าว สามารถที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับการรักษาพยาบาลให้กับกลุ่มประชากรผู้สูงอายุได้อย่างดีทีเดียว

ปัจจุบันเกือบทุกประเทศมีนโยบาย และจัดให้มีบริการด้านสุขภาพและสวัสดิการในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง แม้จะอยู่ในระดับที่ไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นการจัดแบบเต็มรูปแบบบ้างหรือจัดให้มีเป็นเพียงบางส่วน เช่น การจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุด้วยโอกาส หรือด้วยความสามารถในการดูแลตนเอง รวมทั้งผู้สูงอายุที่มีความจำเป็นอย่างยั้งที่ต้องได้รับการดูแลในเรื่องเหล่านี้

จากการทบทวนนโยบายและแผนงานบริการด้านสุขภาพของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชีย ยกเว้นประเทศที่มั่งคั่งทางเศรษฐกิจจำนวนไม่กี่ประเทศแล้ว ประเทศส่วนใหญ่มีการจัดสรรบริการด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาลให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในวงจำกัดมากทีเดียว กลุ่มประชากรผู้ยากไร้ซึ่งรวมทั้งผู้สูงอายุที่ยากจน คนพิการ ผู้ไร้ความสามารถทางร่างกายเหล่านี้ส่วนใหญ่มักต้องอาศัยความช่วยเหลือจากองค์กรเอกชนหรือหน่วยงานการกุศล ที่ได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจากรัฐบาลเพียงเล็กน้อย ทั้งนี้อาจเนื่องจากสาเหตุที่ว่ารัฐบาลประเทศกำลังพัฒนาเหล่านั้น มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่สู้ดีนักที่จะจัดวางโครงการบริการให้เต็มรูป จึงยังคาดหวังให้ครอบครัวเป็นหน่วยพื้นฐานทางสังคมที่ยังต้องทำหน้าที่หลักรับผิดชอบดูแลและให้บริการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่แปรสภาพจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม นำหน้าก่อนประเทศใดๆ ในเอเชีย และมีช่วงของการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากรที่มีเด็ก เกิดขึ้นน้อยลง พร้อมๆ กับที่มีผู้สูงอายุเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงในสอง ปัจจัยหลักนี้เป็นเหตุให้ประเทศญี่ปุ่นมีการจัดตั้งระบบและโครงสร้างด้านบริการสุขภาพและการ รักษาพยาบาล ที่ปัจจุบันกลายเป็นระบบที่ค่อนข้างมั่นคงและลงตัวให้แก่ประชากรทั่วไปจนกลายเป็นระบบบริการสาธารณะและแก่ผู้สูงอายุโดยเฉพาะ อย่างไรก็ตาม อัตราการเพิ่มขึ้นของประชากร สูงอายุในประเทศญี่ปุ่นเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก การเพิ่มขึ้นในลักษณะนี้มีนัยสำคัญว่าความต้องการ ที่จะรับบริการด้านสุขภาพมีเพิ่มมากขึ้น ระบบการประกันสุขภาพขยายตัวเติบโตเต็มที่ ทำให้ ค่าใช้จ่ายในการประกันสุขภาพที่สูงขึ้นตามไปด้วย และกำลังกลายเป็นปัญหาสำคัญในระบบการ ประกันสุขภาพ นอกจากนี้ญี่ปุ่นยังมีปัญหาด้านสังคมและวัฒนธรรมในการให้การดูแลผู้สูงอายุ เพิ่มเติมขึ้นอีก แม้ว่าผู้สูงอายุจำนวนไม่น้อยเริ่มยอมรับแนวคิดที่ว่าตนเองอาจจำเป็นต้องรับการดูแล จากผู้อื่น ซึ่งไม่ใช่สมาชิกในครอบครัวผู้ใกล้ชิดเช่นเคย แต่ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งยังลังเลใจหรือไม่ ตัดสินใจที่จะยอมรับวิธีการปฏิบัติดังกล่าว ญี่ปุ่นจึงจำเป็นต้องมีการทบทวนนโยบายการประกัน สุขภาพและการรักษาพยาบาลที่มีมาในอดีต และต้องการที่จะให้มีการจัดวางรูปแบบการประกัน สุขภาพและสวัสดิการใหม่ เพื่อควบคุมค่าใช้จ่ายให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม พร้อมกับพยายาม หาทางลดปัญหาด้านการเงินให้น้อยลงกว่าเดิม

สิงคโปร์เป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ พร้อมกับการ เปลี่ยนแปลงโครงสร้างอายุของประชากรในอัตราที่ค่อนข้างรวดเร็วไม่น้อยไปกว่าญี่ปุ่น แต่ระบบ การให้บริการแก่ผู้สูงอายุค่อนข้างจะแตกต่างไปจากประเทศญี่ปุ่น กล่าวคือผู้สูงอายุส่วนใหญ่ของ สิงคโปร์ไม่ได้ได้อยู่ภายใต้ระบบการประกันสุขภาพ แต่มีระบบเงินประกันทั่วไปส่วนหนึ่งของแต่ละ บุคคลที่เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 นั้น จะจ่ายให้เมื่อบุคคลนั้นๆ เจ็บป่วย และเข้ารับการ รักษาพยาบาลจากสถานพยาบาล บริการสุขภาพอนามัยแบบอื่นๆ เช่น การตรวจสถานะสุขภาพ อนามัยสำหรับผู้สูงอายุ (Health Screening) ส่วนใหญ่มักจะจัดบริการให้โดยฝ่ายการศึกษา กระทรวงสาธารณสุข โดยการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ในระดับต่างๆ ลงไป ยิ่งไปกว่านั้น พบว่าการดูแลผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงเป็นหน้าที่รับผิดชอบของบุตรหลานหรือสมาชิกในครอบครัว จึงปรากฏว่าผู้สูงอายุเพียงร้อยละ 2 เท่านั้นที่ใช้ชีวิตพำนักในบ้านพักหรือสถานสงเคราะห์คนชรา เมื่อเทียบกับประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ เช่น ประเทศญี่ปุ่นและประเทศสิงคโปร์แล้ว จะพบว่า ประเทศที่เหลือส่วนใหญ่ในภูมิภาคเอเชียได้จัดสรรงบประมาณไม่มากนัก เพื่อมาเป็นค่า ใช้จ่ายในการจัดบริการให้การดูแลระยะยาวสำหรับประชากรผู้สูงอายุในประเทศของตน สถานการณ์ดังกล่าวพบได้ในประเทศ จีน อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ไทย และอื่นๆ อีกหลายประเทศ

ทั้งนี้เนื่องจากประชากรผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในประเทศเหล่านี้ ยังคงอาศัยอยู่กับลูกหลาน และมีผู้สูงอายุเพียงส่วนน้อยที่จะอยู่ภายใต้ระบบประกันอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้นสวัสดิการที่จะประกันความมั่นคงเมื่ออย่างก้าวเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุของประชากรส่วนใหญ่ในประเทศเหล่านี้ จึงขึ้นอยู่กับ การออมทรัพย์ในอดีตของแต่ละบุคคล ผวนกับกำลังทรัพย์และฐานะทางเศรษฐกิจของลูกหลานของผู้สูงอายุนั้นๆ

ในประเทศไทยประชากรทั่วไปส่วนใหญ่และประชากรที่ดำเนินกิจการส่วนตัวหรือผู้ที่ทำงานในหน่วยงานขนาดเล็ก หรือประชากรที่ทำงานในภาคเกษตรกรรม เหล่านี้ไม่ได้อยู่ใต้ระบบการประกันความมั่นคงใดๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นระบบบำนาญหรือสวัสดิการสังคมที่จะรองรับการเลี้ยงดูเมื่อยามสูงอายุ รวมทั้งการให้บริการด้านการรักษาพยาบาลแก่ประชากรทั่วไปยังอยู่ในขอบเขตที่จำกัด

3.3.2 การบริการสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุไทย

3.3.2.1 การดำเนินการและการบริการทางสังคม

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการบริการสังคมสำหรับผู้สูงอายุทางด้านสังคมของภาครัฐ ภายใต้ความรับผิดชอบของกรมประชาสงเคราะห์ได้มีการจัดบริการแก่ผู้สูงอายุชัดเจนตั้งแต่ พ.ศ. 2496 โดยการจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราแห่งแรกขึ้น จากนั้นการบริการทางสังคมแก่ผู้สูงอายุในประเทศไทยได้เน้นอยู่แต่ในระดับสถานบริการเรื้อรังมาเป็นเวลานาน และมีการพัฒนา การบริการในด้านอื่นที่ซ้ำมาก จนกระทั่งในระยะ 10 ปีที่ผ่านมาจึงได้มาการตื่นตัวและพัฒนามากขึ้นทั้งในด้านการบริการฉุกเฉิน และการบริการในชุมชน โดยการขยายการจัดตั้งศูนย์บริการคนชราซึ่งทำหน้าที่หลักในด้านการบริการดูแลกลางวัน (Day Care) เป็นแหล่งพักพิงฉุกเฉิน(Emergency Shelter Services) และบริการหน่วยบริการเคลื่อนที่ โดยเน้นทั้งการส่งเสริมและการบำบัดรักษา อย่างไรก็ตาม การบริการส่วนใหญ่ยังคงเน้นการรองรับปัญหาที่อยู่อาศัย และปัญหาความแตกร้างในครอบครัว ทำให้สถานสงเคราะห์คนชรายังเป็นการบริการหลักของกรมประชาสงเคราะห์ (สำนักกฎหมายสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา 2547 : 22-28)

ในปี พ.ศ. 2535 กรมประชาสงเคราะห์ได้เริ่มดำเนินโครงการเงินอุดหนุนกองทุนส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน(โครงการเบี้ยยังชีพ) แก่ผู้สูงอายุที่มีปัญหาทางการเงินในการยังชีพที่ไม่มีผู้ดูแลหรืออุปการะ และไม่สามารถประกอบอาชีพได้ (โครงการเป็นสวัสดิการไม่ใช่บริการ) ปริมาณเงินที่ใช้ในโครงการได้เพิ่มอย่างรวดเร็วตามจำนวนขอผู้รับบริการที่เพิ่มจาก 20,000 คนในปี พ.ศ. 2536 ไปเป็น 291,970 คน ในปี พ.ศ. 2540 สำหรับนอกภาครัฐจะเป็นการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชนเป็นส่วนใหญ่ เช่น สภากาชาดไทย มูลนิธิดวงประทีป และองค์กรทางศาสนาต่างๆ เป็นต้น โดยเน้นการสงเคราะห์ในชุมชนและสถานบริการ แต่ปริมาณ

การบริการยังจำกัดอยู่ในบางพื้นที่ โดยสถานบริการทางสังคมเป็นรูปแบบการบริการที่มีมากที่สุด ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะแฝงกับวัดทางพระพุทธศาสนาที่มีผู้สูงอายุทั้งที่บวชเป็นพระ เป็นชี และที่อยู่อาศัยในบริเวณวัดหรือบริเวณใกล้เคียง สำหรับองค์กรอิสระส่วนใหญ่จะเป็นองค์กรของศาสนาคริสต์ที่มีการจัดตั้งสถานบริการคล้ายกับสถานสงเคราะห์คนชราของกรมประชาสงเคราะห์ แต่เปิดรับผู้ที่มีปัญหาสังคมทั้งที่ช่วยตนเองได้และช่วยตนเองไม่ได้ สถานบริการเช่นนี้มีทั้งที่ไม่เก็บค่าใช้จ่ายและที่เก็บค่าบริการบางส่วนตามฐานะทางการเงิน สำหรับรูปแบบการบริการในชุมชน ยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนขึ้นอยู่กับความต้องการขององค์กรที่ให้บริการ เช่น การให้เงินอุดหนุนรายเดือน การสนับสนุนการซ่อมแซมที่พักอาศัย การช่วยเหลือด้านอาหารและของอุปโภค

3.3.2.2 การดำเนินการและบริการทางสุขภาพ

การบริการหรือโครงการทางสุขภาพที่มีความจำเพาะแก่ผู้สูงอายุเริ่มใน พ.ศ. 2505 จากการจัดตั้งโครงการสุขภาพผู้สูงอายุและจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุแห่งแรกขึ้น จากนั้นได้มีการจัดตั้งคลินิกผู้สูงอายุแห่งแรกของประเทศไทยขึ้นในปี พ.ศ. 2506 หลังจากนั้นมีการพัฒนาบริการและโครงการด้านสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุที่ช้ำมาก และยังไม่สามารถผลักดันให้มีการพัฒนาการบริการหรือโครงการทางสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุได้เท่าที่ควร การเคลื่อนไหวส่วนใหญ่อยู้อยู่ในระดับนโยบาย ได้แก่ การจัดตั้งคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติในปี พ.ศ. 2525 และการจัดทำแผนระยะยาวแห่งชาติสำหรับผู้สูงอายุ (พ.ศ. 2529-2544) ในปี พ.ศ. 2529 เป็นต้น แต่การจัดตั้งคณะกรรมการและแผนระยะยาวเหล่านี้ไม่ได้สัมฤทธิ์ผลทางรูปธรรมที่ชัดเจนเท่าที่ควร การเคลื่อนไหวที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดในระยะนั้นคือ การพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะแพทย์และพยาบาล การเคลื่อนไหวที่มีอิทธิพลและเริ่มก่อให้เกิดการพัฒนาบริการสุขภาพที่สำคัญเริ่มใน พ.ศ. 2533 ได้มีการจัดตั้งหน่วยงานและการบริการ ตลอดจนโครงการต่างๆ หลายประการที่สำคัญได้แก่ การจัดทำบัตรประจำตัวผู้สูงอายุ การกำหนดการจัดตั้งคลินิกผู้สูงอายุและชมรมผู้สูงอายุขึ้นในโรงพยาบาลต่างๆ ทั่วประเทศ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2535 ได้มีการจัดทำนโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุในระยะยาว (พ.ศ. 2535-2554) และจัดตั้งสถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุขึ้น กระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศนโยบายชัดเจนให้มีสวัสดิการด้วยการสงเคราะห์ด้านการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลและสถานบริการของรัฐโดยไม่คิดมูลค่าแก่ผู้สูงอายุทั่วประเทศที่ไม่ได้รับสวัสดิการจากแหล่งอื่นใด ทำให้ผู้สูงอายุไทยทุกคนมีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลโดยไม่คิดมูลค่า

3.3.2.3 การบริการและสวัสดิการที่ผู้สูงอายุปรารถนา

จากการสำรวจความต้องการในบริการและสวัสดิการต่างๆ ของประชากรผู้สูงอายุไทย พบว่ามีความต้องการด้านการรักษาพยาบาลโดยไม่คิดมูลค่า หน่วย

บริการเยี่ยมบ้าน ลดหย่อนค่าโดยสารเดินทาง และสวัสดิการด้านการเงินในระดับสูง ถึงแม้ข้อมูลเหล่านี้จะรวมทั้งความจำเป็นและความต้องการเข้าไว้ด้วยกันก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาพร้อมกับข้อมูลสถานะทางสังคม และสุขภาพแล้วจะช่วยให้เห็นภาพของลำดับความสำคัญของการจัดระบบสวัสดิการ บริการ ที่มีความเหมาะสมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ตารางที่ 1 ความต้องการความช่วยเหลือจากรัฐของผู้สูงอายุ

บริการและสวัสดิการที่ต้องการ	ร้อยละ
การรักษาพยาบาล โดยไม่คิดมูลค่า	96.0
หน่วยบริการเยี่ยมบ้าน	95.6
การลดหย่อนค่าโดยสารเดินทาง	93.2
สวัสดิการด้านการเงินเป็นประจำทุกเดือน	92.8
การลดหย่อนภาษีให้ผู้ดูแล	86.9
สถานสงเคราะห์คนชรา	80.0
การจัดหางานที่เหมาะสมให้	64.6

ที่มา : สำนักกฎหมายสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.ป.9/2547, พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546, 25.

3.4 การเกื้อหนุนผู้สูงอายุ

สถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับแหล่งที่มาของรายได้ 2 แหล่งคือ รายได้ของผู้สูงอายุที่ได้มาจากการประกอบอาชีพหรือจากการอุปถัมภ์เกื้อหนุนของบุคคลอื่น เช่น บุตร และญาติ ส่วนรายได้อีกแหล่งหนึ่งคือ รายได้จากรัฐในรูปของบำนาญหรือสวัสดิการต่างๆ จากการสำรวจในประเทศพัฒนาแล้ว 8 ประเทศในปี พ.ศ. 2523 พบว่าผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีอยู่เป็นจำนวนมาก และพบว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมากจะมีความยากจนยิ่งกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุน้อย ผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนและอาศัยอยู่ตามลำพังส่วนมากจะมีฐานะทางเศรษฐกิจจนกว่าผู้สูงอายุที่สมรสแล้วและอาศัยอยู่กับคู่สมรสถึงสองสามเท่า และในหมู่ผู้สูงอายุที่ยากจนเกือบร้อยละ 60 เป็นสตรีโสดสูงอายุที่อาศัยอยู่ตามลำพัง เช่น ในประเทศสหราชอาณาจักร นอร์เวย์ สวีเดน และสหรัฐอเมริกา แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ายกเว้นในประเทศเยอรมนี ปัจจัยสำคัญในการวัดฐานะทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุได้แก่ ระดับของบำนาญที่ผู้สูงอายุได้รับ ซึ่งเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากในกลุ่มประเทศที่ร่วมกันจัดตั้งองค์กรเพื่อร่วมมือกันในด้านเศรษฐกิจและการพัฒนา หรือ Organisation For Economic Cooperation And Development (OECD) ในระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2503-2526 ระดับการบำนาญของผู้สูงอายุเพิ่มสูงมากเนื่องจากจำนวนผู้สูงอายุได้เพิ่มมากขึ้น ในปี พ.ศ.

2526 ระดับการบำนาญของผู้สูงอายุในประเทศอิตาลีและออสเตรเลียสูงถึงร้อยละ 16 ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร สวิตเซอร์แลนด์ และฟินแลนด์ สูงถึงเกือบถึงร้อยละ 8 ในประเทศต่างๆ หลายประเทศได้เริ่มดำเนินงานเพื่อลดระดับของการรับบำนาญของผู้สูงอายุลง โครงการที่สำคัญโครงการหนึ่งคือให้มีการเกษียณอายุเร็วขึ้น ในบางประเทศได้มีการปฏิรูประบบบำนาญเพื่อป้องกันมิให้คนรุ่นต่อไปเข้าสู่ระบบบำนาญเพิ่มขึ้น เช่น ในประเทศญี่ปุ่นได้มีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายเกี่ยวกับระบบบำนาญในปี พ.ศ. 2528 ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการพยายามลดข้อผูกมัดในระยะยาวเกี่ยวกับระบบบำนาญลง โดยการให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในแรงงานมากขึ้น ดังนั้นจึงเพิ่มอายุเกษียณให้มากขึ้น และผู้ขอเกษียณอายุเร็วขึ้นกว่ากำหนดจะต้องได้รับการลงโทษอย่างหนัก ในประเทศสเปนได้มีการตัดทอนจำนวนผู้เข้าสู่ระบบบำนาญให้ลดลงโดยใช้ระบบก้าวหน้าให้มากขึ้น ส่วนในประเทศอื่นๆ ได้มีความพยายามในการจะให้หน่วยงานและองค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับภาระของระบบบำนาญเพิ่มขึ้น โคนการเปลี่ยนระบบบำนาญให้เป็นการให้ผลประโยชน์ในด้านสังคมและด้านการแพทย์แก่ผู้สูงอายุแทนการให้บำนาญ (เกื้อ วงศ์บุญสิน และคณะ 2542 : ไม่ปรากฏเลขหน้า)

ปัญหาสำคัญของผู้สูงอายุประการหนึ่งคือ การขาดรายได้เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุซึ่งเป็นปัญหาร้ายแรงมากสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่มีแหล่งรายได้ ไม่มีเงินออม บำนาญ หรือไม่มีบุตร หรือครอบครัวมีรายได้ไม่แน่นอน ปัญหานี้เห็นได้ชัดเจนในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งมีแรงงานเป็นจำนวนน้อยสังกัดในองค์กรหรือหน่วยงานที่มีระบบบำนาญ และผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องพึ่งพิงบุตร การศึกษาในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2531 พบว่ามีประชากรผู้สูงอายุเพียงร้อยละ 2 เท่านั้นที่มีบำนาญเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญ และพบว่าผู้สูงอายุส่วนมากไม่มีรายได้เพียงพอเลี้ยงตนเองและต้องพึ่งพิงบุตร การศึกษาในประเทศเกาหลีพบว่าผู้สูงอายุที่ได้รับบำนาญมีเพียงร้อยละ 1.2 เท่านั้น ดังนั้นผู้สูงอายุจึงต้องพึ่งพิงครอบครัวในการดำรงชีวิตเกือบทั้งหมด ปัญหารายได้เป็นปัญหาร้ายแรงมากยิ่งขึ้นสำหรับผู้สูงอายุสตรีซึ่งมีส่วนร่วมในแรงงานอยู่ในขอบเขตจำกัด ผู้สูงอายุสตรีโสด หย่า และหม้าย จะได้รับผลกระทบอย่างมากเพราะต้องใช้ชีวิตที่ยากลำบากเป็นเวลานาน ผู้สูงอายุจำนวนมากในประเทศกำลังพัฒนาต้องเป็นผู้ที่อยู่อาศัยและดำรงชีวิตอยู่ด้วยการขอร้องจากผู้อื่น ประเทศจีน ฮองกง อินเดีย เกาหลี และสิงคโปร์ ได้พยายามแก้ปัญหาโดยการดำเนินโครงการต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตามโครงการบำนาญยังเป็นแหล่งรายได้ที่ผู้สูงอายุปรารถนาที่จะได้รับ เกื้อหนุนจากรัฐ ประเทศญี่ปุ่นได้ริเริ่มโครงการบำนาญต่างๆ หลายโครงการ เช่นเดียวกับประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ซึ่งได้ขยายขอบเขตของโครงการบำนาญให้กว้างขวางขึ้น

จากการศึกษานโยบายของรัฐบาลที่มีต่อผู้สูงอายุทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศนั้น สามารถนำมากำหนดตัวแปรอิสระของปัจจัยทางด้านสังคมของการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ด้าน

นโยบายของรัฐบาล ซึ่งนโยบายของรัฐที่มีต่อผู้สูงอายุเป็นสิ่งสำคัญที่รัฐบาลจะต้องให้ความสนใจ เพราะจะกล่าวถึงสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุหรือผู้เกษียณอายุที่ควรจะได้รับตามความเหมาะสม วิธีดำเนินงานเกี่ยวกับประชากรผู้สูงอายุไม่ได้มีรูปแบบเดียวที่เป็นสากล แต่จะมีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ สิ่งที่สำคัญก็คือ การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุควรดูที่สภาพความเป็นจริงและเงื่อนไขทางสังคมและสภาพเศรษฐกิจของแต่ละประเทศนั้นๆ ด้วย

4. ความสำคัญของการทำงานหลังเกษียณอายุการทำงาน ต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและการเตรียมความพร้อมเพื่อการทำงานหลังเกษียณอายุ

4.1 ความสำคัญของงานต่อคน

การทำงานเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปทั้งในอดีต และปัจจุบันการทำงานเป็นกิจกรรมที่มีความจำเป็นและเป็นกิจกรรมเฉพาะของมนุษย์ มนุษย์เท่านั้นที่ต้องทำงานและมนุษย์เท่านั้นที่สามารถทำงานได้ ที่กล่าวเช่นนี้ก็โดยเหตุผลที่ว่า การทำงานของมนุษย์แตกต่างไปจากการกระทำตามสัญชาตญาณของสัตว์ การทำงานของมนุษย์นั้นจะมีผลผลิตเกิดขึ้นในสมองก่อนที่จะลงมือทำงานจริงๆ เป็นกิจกรรมที่ทราบล่วงหน้าเป็นการกระทำที่เกิดจากเป้าหมาย ทักษะ ความรู้สึก มีการตัดสินใจว่าควรทำอะไร และมีความตระหนักว่าคนอื่นจะยอมรับการกระทำของตนหรือไม่ เป็นการกระทำที่อาจอาจใช้เครื่องมือเพื่อให้การกระทำนั้นมีความสะดวกและมีประสิทธิภาพสูงขึ้นได้ การทำงานจึงเป็นกิจกรรมที่ทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์อื่น เป็นกิจกรรมที่ควบคู่กับการเป็นมนุษย์ ที่ได้มีมนุษย์ที่นั้นย่อมมีการทำงานทั้งนี้เพราะการทำงานเป็นการกระทำที่ช่วยให้มนุษย์สามารถสนองความต้องการในด้านต่างๆ (ไพศาล ไกรสิทธิ์ 2535 : 10-14, อ้างถึงใน จงกล เนียมกลาง 2545 : 17-20) คือ

4.1.1 สนองความต้องการทางวัตถุ การทำงานเป็นการเปลี่ยนวัตถุดิบที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ให้เป็นสิ่งที่สามารถสนองความต้องการของมนุษย์ได้ เป็นวิธีการที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ของชีวิตอันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ซึ่งถ้าขาดปัจจัยเหล่านี้แล้วมนุษย์จะมีชีวิตอยู่ไม่ได้

4.1.2 ความต้องการการนับถือ การทำงานมีความสัมพันธ์กับการนับถือตนเองมาก เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มนุษย์นับถือตนเอง การทำงานทำให้บุคคลเกิดความตระหนักถึงความสำเร็จ สมรรถภาพในการทำงานทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกว่าตนเองสามารถจะเอาชนะได้ทั้งตนเองและสภาวะแวดล้อม ตลอดจนการทำงานทำให้บุคคลได้ผลิตสิ่งที่คนอื่นเห็นว่ามีความทุกสังคมการมีงานทำให้ได้รับการยอมรับว่าเป็นพลเมืองเต็มขั้น มีอิสระและรู้สึกที่ตนเองมี

คุณค่า ผู้ที่ไม่มีงานทำหรือไม่สามารถทำงานได้จะกลายเป็นพลเมืองชั้นสอง ลดความรู้สึกว่าตนเองมีค่าลง เป็นคนไร้เกียรติ ด้วยเหตุนี้ การทำงานจึงมีความสัมพันธ์กับการนับถือตนเองอย่างมาก และยังพบต่อไปอีกว่าการนับถือตนเองจะแตกต่างกันไปตามลักษณะอาชีพ และลำดับขั้นของตำแหน่งที่บุคคลนั้นครองอยู่

4.1.3 สนองความต้องการมีกิจกรรม มนุษย์ทุกคนต้องการทำกิจกรรมเพื่อหลีกเลี่ยงความเบื่อหน่าย การทำงานทำให้มนุษย์มีกิจกรรม มีจิตใจจดจ่ออยู่กับงาน จดจ่ออยู่กับสภาวะแวดล้อมของงาน ไม่ฟุ้งซ่าน เป็นการช่วยลดความวิตกกังวลและไม่ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายอันเนื่องจากการมีเวลาว่างมากอีกด้วย

4.1.4 สนองความต้องการริเริ่มสร้างสรรค์ การริเริ่มสร้างสรรค์ในที่นี้มีได้หมายเฉพาะถึงการริเริ่มสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์หรือศิลปะเท่านั้น แต่หมายรวมถึงสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ที่มนุษย์คิดสร้างขึ้นมา ซึ่งสิ่งใหม่ๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ด้วยการทำงานและสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำงานเหล่านี้สามารถสนองความต้องการของมนุษย์ได้สมบูรณ์กว่าเดิม

นอกจากการทำงานจะช่วยให้มนุษย์สามารถสนองความต้องการดังกล่าวได้แล้ว การทำงานยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสภาวะแวดล้อมของมนุษย์ ช่วยให้มนุษย์มีชีวิตที่มั่นคงและมีประสิทธิภาพมากขึ้นในการดำเนินชีวิตมากขึ้น การทำงานทำให้ธรรมชาติมีความเหมาะสมต่อการสนองความต้องการของมนุษย์ เป็นเงื่อนไขที่จำเป็นต่อการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ การที่มนุษย์สามารถเปลี่ยนรูปแบบของสภาวะแวดล้อม และสามารถกำหนดสภาวะแวดล้อมที่เขามีชีวิตอยู่ จัดว่าเป็นความสำเร็จในการทำงานของมนุษย์ประการหนึ่ง การทำงานจึงเป็นวิธีการสำคัญที่มนุษย์จะเอาชนะและควบคุมธรรมชาติ ความพยายามที่จะควบคุมและจัดรูปแบบของสิ่งแวดล้อมใหม่ของมนุษย์ ทำให้เกิดวัฒนธรรมและผลงานทางวิทยาศาสตร์ที่เอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์เอง นอกจากนั้นยังพบว่า การทำงานยังสนองเป้าหมายทางสังคมของมนุษย์ สถานที่ทำงานเป็นสถานที่ซึ่งช่วยให้บุคคลได้พบปะสนทนาสร้างความเป็นมิตรต่อกัน สถานที่ทำงานเป็นศูนย์กลางที่สำคัญที่ช่วยให้มนุษย์ได้ประเมินผลตนเอง ช่วยให้รู้สมรรถวิสัยของตน ช่วยให้รู้ว่าตนเองอยู่ในระดับไหน ทำงานดีหรือไม่ ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ซึ่งเหล่านี้จะเป็นสิ่งกำหนดว่ามนุษย์มีค่าหรือไม่เพียงใด นอกจากนั้นยังพบต่อไปอีกว่า รูปแบบของการทำงานยังเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงสถานภาพทางสังคมของผู้ทำงานและสมาชิกในครอบครัวอีกด้วย เช่น ในสังคมอเมริกาอาชีพของบิดาจะเป็นตัวกำหนดสถานภาพทางสังคมกำหนดชนชั้นของครอบครัว ที่อยู่อาศัย สถานที่เรียนหนังสือของลูกๆ และยังกำหนดกลุ่มบุคคลที่สมาชิกในครอบครัวจะติดต่อสัมพันธ์ด้วย

จากการศึกษาข้างพบต่อไปอีกว่า การทำงานยังช่วยสร้างกฎเกณฑ์ให้แก่ชีวิต สร้างรูปแบบของชีวิต ช่วยกำหนดจังหวะและแนวทางการใช้ชีวิตในแต่ละวัน แต่ละสัปดาห์ แต่ละเดือน และแต่ละปี ถ้าบุคคลไม่มีรูปแบบการทำงานที่เหมาะสมจะเกิดความสับสนในการใช้เวลาการทำงานจึงทำให้โลกมีระเบียบมีโครงการที่แน่นอน ฉะนั้นการไม่มีงานทำหรือไม่ทำงานจึงมีใช้หมายถึงการมีเวลาว่างเท่านั้น แต่ยังหมายถึงว่าบุคคลกำลังอยู่ในภาวะที่ไม่มีระเบียบ เป็นภาวะที่บุคคลไม่สามารถที่จะวางแผน เป็นภาวะที่ไม่สามารถจะทำนายได้อีกด้วย การทำงานยังช่วยให้มนุษย์รู้จักตัดสินใจที่จะทำสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือนามธรรมได้สำเร็จ การทำงานมีส่วนทำให้คนมีศีลธรรมสูงขึ้น บอกให้ทราบถึงค่านิยม มีส่วนในการพัฒนามนุษย์ให้มีลักษณะที่แข็งแกร่ง และประการที่สำคัญคือ ถ้าปราศจากการทำงาน ความเจริญต่างๆจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย

นอกจากนั้น การทำงานยังถูกนำไปใช้เป็นหลักเกณฑ์เพื่ออธิบายเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์อีกด้วย เช่น นักโบราณคดีได้ยึดเอาเครื่องมือที่มนุษย์ใช้ทำงานในสมัยต่างๆ เป็นหลักในการแบ่งการพัฒนาของมนุษย์ออกเป็นยุคต่างๆ นักมนุษยวิทยาได้ศึกษาวัฒนธรรมจากความสัมพันธ์เกี่ยวกับการทำงานของมนุษย์ในรูปแบบต่างๆ

ปัจจุบันแม้จะมีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีค่อนข้างสูง แต่มนุษย์ทุกคนยังจำเป็นต้องทำงานและตระหนักถึงความสำคัญของการทำงานเพิ่มขึ้นการมีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วแต่ทรัพยากรกลับลดลง ก็เป็นเหตุปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การทำงานเพิ่มความสำคัญยิ่งขึ้น ปัจจุบันโดยเฉลี่ยคนเราจะใช้เวลาสองในสามของชีวิตเพื่อทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ในแง่การพัฒนาการทำงานมีบทบาทสำคัญมาก เพราะการทำงานทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีเป้าหมาย เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งในส่วนบุคคล สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง มีนักคิดหลายท่านได้ให้แนวคิดต่างๆไว้ (ไพศาล ไกรสิทธิ์ 2535 : 31-32, อ้างถึงใน จวีวรรณ จันทรัตน์ 2540 : 20-21) บทบทความนี้ได้อ้างถึงการศึกษาของ

1. โคนาฮู (Donahue) ได้ให้ความหมายในเรื่องความสำคัญของการทำงานที่มีต่อการพัฒนาว่า การทำงานเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่จะพัฒนาบุคคลและสังคม ถ้าคนยังมีความสนใจที่จะทำงานมากขึ้นเท่าใด จะไม่เพียงแต่เพิ่มสมรรถภาพในการทำงานมากขึ้นเท่านั้น แต่ยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมากขึ้นอีกด้วย

2. ลูอิส (Lewis) นักเศรษฐศาสตร์การพัฒนามีความเห็นว่าการทำงานทำให้เกิดผลผลิตสังคมใดที่สมาชิกทำงานหนัก สังคมนั้นจะมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว และกลายเป็นประเทศที่พัฒนาทางเศรษฐกิจในที่สุด

3. ฮาบีสัน (Harbison) ได้ให้ความคิดเห็นในทำนองเดียวกันว่า ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาอยู่ที่การทำงานของคน เพราะการทำงานของคนทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และ

การสะสมทุน นอกจากนั้นการทำงานยังทำให้เกิดองค์กรทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่นำไปสู่การพัฒนาประเทศ

พระเทพเวที (ประยุทธิ์ ปยุตโต) (2533:8-29) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการทำงานไว้ในหนังสือ ชีวิตนี้เพื่องาน งานนี้เพื่อธรรม งานเป็นกิจกรรมหลักของมนุษย์ งานเป็นกิจกรรมส่วนสำคัญของมนุษย์ เพราะฉะนั้นถ้าคุณให้ละเอียดว่าเราใช้ชีวิตกันอย่างไร ก็ต้องมาดูเรื่องการทำงานว่าทำกันอย่างไรด้วย คนเรานั้นมองการทำงานต่างกันไปหลายอย่าง และจากความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของการทำงานก็ทำให้เขามีพฤติกรรมการทำงานเป็นแบบแต่ละแบบของตนไป ตามความเข้าใจนั้น อย่างแรกที่เราเห็นชัดที่สุด คนเราโดยมาก มองความหมายของงานว่าเป็นเครื่องมือหาเลี้ยงชีพ ทำให้มีเงิน มีทอง ต้องทำงานจึงจะมีเงิน ก็จำกัดเพียงเท่านั้นคือความหมายทั่วไปสำหรับคนอีกจำนวนมาก นอกจากความหมายที่หนึ่งแล้ว ยังมีอีกความหมายที่สองคือ มองว่างานนี้จะทำให้ชีวิตเราไปสู่การมีตำแหน่งมีฐานะตลอดจนความรุ่งโรจน์หรือความรุ่งเรืองและความนิยมนับถือต่างๆ ที่ทางพระเรียกว่าโลกธรรม ซึ่งก็จะเป็นความหมายที่สำคัญเหมือนกัน คนในโลกจำนวนมากมองความหมายของงานในแง่นี้ งานยังมีความหมายอย่างอื่นอีก งานในความหมายหนึ่งทำให้มองกว้างออกไปนอกเหนือจากตัวเองในความหมายที่ว่างงานเป็นเรื่องที่เป็นไปเพื่อการสรรค์สร้าง เป็นไปเพื่อการพัฒนา เป็นกิจกรรมของสังคม เป็นของประเทศ เป็นของโลก เพราะฉะนั้นคนที่ทำงานจึงเท่ากับมีส่วนร่วมในการสรรค์สร้างพัฒนาสังคมประเทศชาติ งานยังมีความหมายอีกในแง่ว่าเป็นสิ่งที่แปรสภาพชีวิตของคนทำให้คนมีสภาพชีวิตที่แตกต่างกันไป ทำให้การดำเนินชีวิตต่างกัน สภาพความเป็นอยู่ต่างกัน คนเป็นกรรมกรก็มีความเป็นอยู่แบบหนึ่ง คนเป็นนักวิชาการก็มีสภาพชีวิตอีกแบบหนึ่ง สภาพความสัมพันธ์ในสังคมก็แตกต่างกันไป ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องของงานที่แบ่งสภาพชีวิตของคนให้แตกต่างกันไป จึงจัดได้ว่าเป็นความหมายอย่างหนึ่งของงาน สำหรับบางคนอาจมองว่างานเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตมีคุณค่า ถึงกับบอกว่า ค่าของคนอยู่ที่ผลของงาน คนที่กล่าวคตินี้อย่างนี้มอง ในแง่ว่างงานเป็นสิ่งสำคัญทำให้ชีวิตมีค่าถ้าไม่ทำงานที่ดีมีประโยชน์ชีวิตนี้ก็ไม่มีความหมายของงานอีกอย่างหนึ่งคือ งานเป็นโอกาสที่จะได้พัฒนาคน เพื่อพัฒนาศักยภาพงานนี้แหละเป็นสิ่งที่พัฒนาชีวิตของเราให้เรามีความสามารถ ความเชี่ยวชาญ มีความเก่งในทางใดทางหนึ่ง แม้ในด้านการฝึกฝนทางจิตใจหรือในด้านคุณธรรม งานก็เป็นเครื่องมือฝึกฝนคน ทำให้คนเหล่านี้ล้วนอาศัยงานเป็นเครื่องฝึก เมื่อคนทำงานไปตามความหมายและความเข้าใจของเขา ความหมายของงานตามที่เขาเข้าใจนั้นก็จะมีผลในพฤติกรรมการทำงาน และส่งผลต่อความรู้สึกต่อจิตใจในการทำงานของเขาด้วย เราเข้าใจการทำงานอย่างไรเราก็มุ่งหวังผลสนองไปตามความหมายนั้น ถ้าเกิดผลสนองตามความมุ่งหมายก็เกิดความพึงพอใจ ถ้าไม่สนองตามความมุ่งหมายก็เกิดความเศร้าเสียอกเสียใจ เพราะฉะนั้นความเข้าใจในความหมายของงานจึงมีผลกระทบต่อ

ชีวิตจิตใจของเรามาก ตัวอย่างเช่น คนที่ทำงานในความหมายที่เป็นเพียงเครื่องมือหาเลี้ยงชีพให้ได้ผลตอบแทน ให้ได้ผลประโยชน์ ถ้าหากว่าได้ผลประโยชน์มาก ผลประโยชน์ที่ได้มาน้อยไปเขาก็รู้สึกไม่สมหวัง เกิดความไม่พอใจเกิดความทุกข์เพราะว่าความมุ่งหมายในการทำงานของเขาไปอยู่ที่ตัวผลประโยชน์ตอบแทนคือ เรื่องเงินทอง เป็นต้น

ที่นี้เรามองความหมายของงานไปในแง่ว่าเป็นการทำหน้าที่หรือบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมประเทศชาติ สำหรับคนที่มองอย่างนี้บางทีแม้ว่าผลประโยชน์ตอบแทนอาจไม่มากนัก แต่ความพึงพอใจของเขาอยู่ที่ว่างานนั้นทำให้เกิดประโยชน์แก่สังคม ดังนั้นเขาก็มีความสุข ความรู้สึกจิตใจจึงไปสัมพันธ์กับความเข้าใจความหมายของงาน

คนที่มองงานในแง่ของการพัฒนาตน หรือพัฒนาศักยภาพ เวลาทำงานก็จะเพลินไปกับงาน เพราะในเวลาทำงานเราได้ฝึกตัวของเรายืดตลอดเวลา เราทำงานไปก็มีความสามารถเพิ่มพูนความชำนาญมากขึ้น ส่วนเรื่องที่ว่าจะได้ผลประโยชน์ตอบแทนมากน้อยเราจะไม่คำนึงถึงนัก เราจะมีคามพึงพอใจในการที่จะได้พัฒนาตนเองให้ศักยภาพออกผลเพิ่มขึ้น เพราะฉะนั้นการเข้าใจความหมายของงาน จึงเป็นสิ่งสำคัญมากต่อสภาพจิตใจ

ในสภาพอย่างนี้เราจะมองเห็นพัฒนาการของคนในการทำงาน มองเห็นพัฒนาการของชีวิต ในลักษณะที่ว่าตอนต้นคนจำนวนมากมองแบบปุถุชนว่า งานเพื่อชีวิตคือ เราทำงานเพื่อจะได้ผลตอบแทนมาเลี้ยงชีวิต ชีวิตของเราอาศัยงาน คือ เราอาศัยงานเพื่อใช้ชีวิตของเราเป็นอยู่ได้

ต่อมาจะเห็นว่า มีการก้าวหน้าไปอีกขั้นหนึ่งคือ กลายเป็นงานเพื่องาน ตอนนี้นงานก็เพื่องานนั่นแหละคือ เพื่อให้งานนั้นสำเร็จด้วยดี เพื่อจุดมุ่งหมายของงาน ตรงไปตรงมาที่ว่างานเพื่อชีวิตนั้นเป็นเรื่องของเงื่อนไขไม่ใช่เป็นเหตุปัจจัย จะต้องมองความเป็นเหตุปัจจัย และการเป็นเงื่อนไขว่าเป็นคนละอย่าง งานเพื่อชีวิตนั้นแท้จริงแล้ว ไม่ใช่ความสัมพันธ์ตามเหตุปัจจัย งานไม่ใช่เหตุปัจจัยของชีวิต แต่งานเป็นเงื่อนไขเพื่อให้ได้ผลตอบแทนมาเลี้ยงชีวิต แต่ถ้างานเพื่องานแล้วก็เป็นเรื่องของเหตุปัจจัยโดยตรง งานอะไรก็เพื่อจุดมุ่งหมายของงานอันนั้น เช่น งานของแพทย์คือการรักษาโรค ก็เพื่อจุดมุ่งหมายของงาน คือทำให้คนหายโรค ทำงานโภชนาการ ก็เพื่อให้คนได้กินอาหารดี แล้วคนก็จะมีความสุขภาพดี เป็นจุดหมายของงานโดยตรง งานก็เพื่องาน

เมื่อเราทำงานเพื่องานแล้วไปๆ มาๆ งานที่ทำนั้นก็กลายเป็นกิจกรรมหลักของชีวิตเรา กลายเป็นตัวชีวิตของเรา งานเพื่องานก็กลายเป็นชีวิตเพื่องาน ชีวิตของเราก็กลายเป็นชีวิตเพื่องาน ทำงานไปทำงานมา ชีวิตของเราก็กลายเป็นชีวิตเพื่องาน

อนึ่งพร้อมกันที่ว่าเป็นงานเพื่องานนั่นแหละ มันก็เป็นธรรมไปในตัว เหมือนอย่างทีบอกว่าทำงานเพื่อประโยชน์สุขแก่สังคม หรือว่าแพทย์ทำให้คนไข้มีความสุขภาพดี การทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคม และการช่วยให้คนมีความสุขภาพดีก็เป็นตัวธรรม การที่ครูให้การศึกษแก่เด็ก

นักเรียน ทำให้นักเรียนมีการศึกษา มีสติปัญญา การที่มีสติปัญญาการที่มีชีวิตที่งดงามก็เป็นธรรมชาติ เพราะฉะนั้น งานนั้นก็เพื่อเป็นธรรมชาติ

เมื่อเราเอาชีวิตของเราเป็นงาน เองงานของเราเป็นชีวิตไปแล้ว ก็กลายเป็นว่าชีวิตของเรา ก็เพื่อธรรมชาติ งานก็เพื่อธรรมชาติซึ่งมองกันไปให้ถึงที่สุดแล้ว ไม่ใช่แค่เพื่องานเท่านั้นคือ ที่ว่างานเพื่องาน งานเพื่อธรรมชาติ ชีวิตเพื่องาน ชีวิตเพื่อธรรมชาติอะไรต่างๆ นี่ในที่สุด ทั้งหมดนี้ก็เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เมื่อถึงขั้นนี้ ก็ไม่ต้องใช้คำว่าเพื่อแล้ว เพราะทำไปทำมาชีวิตก็คืองาน งานก็คือชีวิต และงานก็เป็นธรรมชาติไปในตัว เมื่องานเป็นธรรมชาติ ชีวิตก็กลายเป็นธรรมชาติด้วย ตกลงว่าทั้งชีวิตทั้งงานเป็นธรรมชาติไปหมด พอถึงจุดนี้ก็เข้าถึงเอกภาพที่แท้จริง แล้วทุกอย่างก็จะถึงจุดที่สมบูรณ์ในแต่ละขณะอย่างทีกล่าวแล้ว

ในภาวะแห่งเอกภาพที่ชีวิต งาน และธรรมชาติประสานกลมกลืนเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้น คนที่ทำงานก็จะมีชีวิต งาน และธรรมชาติสมบูรณ์พร้อม ในแต่ละขณะที่เป็นปัจจุบันและมีแต่ชีวิตและงานที่มีความสุข ไม่ใช่ชีวิตและงานที่มีความเศร้า

4.2 ความสำคัญของการทำงานหลังเกษียณอายุ

จากทฤษฎีกิจกรรมของ Barrow & Smith (1981, อ้างถึงใน นวีวรรณ จันทรัตน์ 2540 : 25) เชื่อว่ากิจกรรมเป็นสิ่งที่มีค่าและสำคัญสำหรับทุกวัย โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ การที่ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมทำให้ผู้สูงอายุนั้นยังคงมีบทบาทและสถานภาพ ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าเป็นบุคคลที่มีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งการทำงานเป็นกิจกรรมหนึ่งของบุคคล ฉะนั้นหากผู้สูงอายุได้ทำงานก็จะทำให้เป็นผลดีกับร่างกาย จิตใจ และสังคมสำหรับผู้สูงอายุด้วย ตามความเชื่อนี้กิจกรรมจึงเป็นสิ่งที่มีค่าของผู้สูงอายุเพื่อชีวิตที่ดี มีการศึกษาพบว่าบุคคลที่มีกิจกรรมสูง และรักษาระดับของกิจกรรมทางสังคมในวัยสูงอายุไว้ได้จะทำให้ผู้สูงอายุนั้นมีความพึงพอใจในชีวิตสูง มีภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองดี (Self-Image) เป็นการแสดงถึงการประสบความสำเร็จในชีวิตของวัยชรา และถ้าบทบาทและกิจกรรมใดๆ ก็ตามที่บุคคลผลักดันให้เลิกให้พินหันที่จำเป็นต้องมีกิจกรรมใหม่ๆ ขึ้นมาทดแทนตามทัศนะของ Burgess (1981, อ้างถึงใน นวีวรรณ จันทรัตน์ 2540 : 25) เชื่อว่าการที่คนในสังคมไม่มีบทบาทอะไรเลย จะไม่เป็นผลดีแก่สังคมนั้นๆ เลย และจากทฤษฎีกิจกรรมของ Robb (1984 : 78, อ้างถึงใน นวีวรรณ จันทรัตน์ 2540 : 25) เชื่อว่าแม้แต่กิจกรรมอาสาสมัครก็จะมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุได้ ทำให้มีความต้องการที่จะมีชีวิตอยู่มากกว่าและอาจมีซึมเศร้า น้อยลง ถ้าปัจเจกบุคคลต้องสูญเสียบทบาทหรือความสัมพันธ์ในสังคมไปมากเท่าไร และไม่สามารถหากิจกรรมทดแทนได้ ระดับความพึงพอใจในชีวิตจะลดลงมากเท่านั้น ฉะนั้นหากผู้สูงอายุมีกิจกรรมก็จะทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้

สีกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองในด้านดีจะมีความเชื่อมั่น และเห็นคุณค่าของตนเอง ส่วนผู้สูงอายุที่มีความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในด้านลบแล้วก็จะขาดความเชื่อมั่นในตนเอง จึงต้องมีการส่งเสริมการปรับตัวให้ผู้สูงอายุเกิดการยอมรับ หรือได้ทำประโยชน์ตรงตามความสามารถ จะทำให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าและความสำคัญ เป็นความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าได้รับการยกย่องจากผู้อื่น

จากทฤษฎีพัฒนาการในช่วงชีวิตของผู้ใหญ่ 65 ปีขึ้นไป ความเสื่อมถอยทางด้านสรีระจะปรากฏให้เห็นชัดเจน ขอบข่ายทางสังคมจะลดลง แต่ก็จะไปปรากฏในงานอดิเรกมากขึ้น งานสังคมที่เหลื่อมมักจะมีอยู่ในรูปของความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำปรึกษาแก่บุคคลและองค์กรต่างๆ ได้ และจากทฤษฎีความปราดเปรื่อง (Intelligence Theory) (อ้างถึงใน จิวีวรรณ จันทรัตน์ 2540 : 25) กล่าวว่าหากผู้สูงอายุมีความสนใจใคร่รู้ในสภาพแวดล้อม และมีการค้นคว้าเรียนรู้ตลอดเวลาจะยังคงความปราดเปรื่องคล่องแคล่วและคงความเป็นปราชญ์อยู่ได้ตลอดไป หากยังมีสุขภาพดีและมีฐานะเศรษฐกิจดีก็ยิ่งสนับสนุนให้ผู้สูงอายุนั้นอยู่ในสังคมที่ดีได้ ใช้ความปราดเปรื่องให้เป็นคุณประโยชน์ต่อครอบครัวและสังคม ฉะนั้นการทำงานหรือการทำกิจกรรมของผู้เกษียณอายุราชการซึ่งเป็นผู้สูงอายุจะส่งผลดีต่อร่างกาย จิตใจ สังคมและเศรษฐกิจ

มานะ รัตนโกเศศ (2529, อ้างถึงใน จิวีวรรณ จันทรัตน์ 2540 : 26) ได้กล่าวถึงผู้เกษียณอายุราชการอีกว่า ข้าราชการที่เกษียณอายุออกไปจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธวิธีอย่าง ต่อเนื่องเพราะเป็นกลุ่มบุคคลที่ผ่านประสบการณ์ชีวิตและการทำงานมามาก เมื่อเกษียณอายุราชการ ทั้งความรู้ ความคิด และสติปัญญาเพิ่มพูนมากขึ้นหาได้เสื่อมถอยไปไม่ จึงควรมีบทบาทและใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติต่อไป

วิจิตร บุญโยหตระ (2533 : 63-64) กล่าวว่าผู้คนที่จำนวนมากที่ไม่ได้มีความสนใจในสิ่งใดๆ เลยนอกจากการที่พวกเขาเคยทำเท่านั้นเอง ถึงแม้ว่าจะเกษียณแล้วแล้วก็ยังไม่ได้สร้างความสนใจในสิ่งอื่นๆ อีก ผู้คนเหล่านั้นจะมีชีวิตอยู่ต่อไปหลังเกษียณอายุได้ไม่นาน เพราะจะตายด้วยโรคของความเบื่อหน่ายที่เกิดจากการสูญเสียความทรงจำ สำหรับผู้ที่มีงานอดิเรกพวกเขาจะไม่เผชิญกับปัญหาของเวลาที่สูญเปล่าไปกับงานอดิเรกแต่ตรงกันข้ามกลับจะทำให้เกิดความผ่อนคลายลงไปได้มาก ฉะนั้นคนชราที่ยังคงหางานอย่างใดอย่างหนึ่งทำอยู่ตลอดเวลา นั้น การได้ทำงานจะช่วยแบ่งเบาภาระของความเอาใจใส่ลงไปมาก อีกทั้งยังสามารถนำเอาความรู้ ความชำนาญที่มีอยู่ออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนดีกว่าจะปล่อยให้ความรู้ความชำนาญที่มีอยู่ติดค้างหายไป และการที่คนใดคนหนึ่งจะพบกับความสุขหลังเกษียณอายุได้นั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับตำแหน่งทางสังคม การศึกษาที่ได้รับหรือสถานภาพของงานที่เคยทำมาก่อน แต่เกี่ยวกับอารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงการปรับสภาพของตนเอง การทำงานจะทำให้ผู้สูงอายุสามารถปรับสภาพของตนเองได้ดังที่ ยอร์จ เฮอร์นาร์ด (อ้างถึงใน วิจิตร บุญโยหตระ, 2533 : 63) กล่าวว่า “ความลับของการเกษียณที่ทำให้คนชรา

เกิดความบั่นทอนก็คือปล่อยตัวเองให้ว่างมากเกินไป ยากแก่ความบั่นทอนก็คือ ต้องทำงานอะไรสักอย่าง ดังนั้นวันหยุดพักผ่อนของชีวิตตลอดกาลคือ การทำงานโดยไม่สิ้นสุดนั่นเอง” ฉะนั้นงานจะทำให้ชีวิตที่ดำรงอยู่ต่อไปเกิดความสมบูรณ์ขึ้นมาได้

เด่นพงษ์ พลละคร (2533 : 73, อ้างถึงใน จวีวรรณ จันทรัตน์ 2540 : 28) กล่าวว่า ผู้เกษียณอายุแล้วอาจจะยังมีไฟแรงอยู่มีความรู้ความสามารถสูงมีประสบการณ์มาก ครั้นเมื่อเกษียณอายุแล้วก็ยังอาจต้องการทำประโยชน์ให้สังคม แม้จะมีรายได้ที่น้อยลงก่อนเมื่อก่อนเกษียณ แต่ก็พอใจจะทำ เพราะความสุขอาจจะไม่ใช่อยู่ที่ตัวเงินเพียงอย่างเดียว อาจเป็นที่ความพอใจในงานก็ได้ ซึ่งทัศนคตินี้ทำให้ตระหนักว่า ผู้เกษียณอายุหากได้ทำงานที่ตนพอใจก็จะทำให้เกิดความสุขในวัยเกษียณอายุราชการแล้วได้

เอก ธนะศิริ (2528, อ้างในสุรกุล เจนอบรม 2538 : 37) ได้กล่าวถึงผู้สูงอายุที่เกษียณอายุราชการทั้งประเทศไทยว่า ส่วนมากจะเกิดอาการเหงาและหดหู่ ว้าเหว่ เกิดความเครียด ความวิตกกังวลในใจ ทำให้เบื่อชีวิต เป็นเหตุให้สุขภาพกาย สุขภาพจิต และสติปัญญาเสื่อมโทรม โดยเฉพาะผู้ที่เคยดำรงอยู่ในตำแหน่งใหญ่โต โดยเฉพาะ เมื่ออายุ 65 ปี ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุที่ปลดเกษียณแล้วยังมีความต้องการกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ฉะนั้นการทำงานเป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ผู้เกษียณอายุราชการควรทำอย่างต่อเนื่องเพื่อแก้ปัญหาความเหงา หดหู่ ว้าเหว่ ทำให้สุขภาพกาย สุขภาพจิต และสติปัญญาไม่เสื่อมโทรมลงไปโดยเร็ว

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความสำคัญของการทำงานหลังเกษียณอายุจะพบว่า ผู้สูงอายุที่ทำงานหลังเกษียณอายุตามความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และสุขภาพ จะเกิดผลดีต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิตของผู้สูงอายุ จึงนับว่าการทำงานหลังเกษียณอายุมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมาก

4.3 ความสำคัญของการทำงานต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

ก่อนที่จะกล่าวถึงความสำคัญของการทำงานต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ควรได้ทำความเข้าใจในแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งมีแนวความคิดจากทัศนะและงานวิจัยต่างๆ มากมาย ซึ่งการศึกษาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะศึกษาในเรื่องความพึงพอใจ และความต้องการของผู้สูงอายุ ดังต่อไปนี้

Abraham H. Maslow. (1954, อ้างถึงใน ภูมิ นริชชาติ 2547 : 25-26) ได้จัดลำดับความต้องการของมนุษย์ (Hierarchy Of Needs) โดยมีข้อสมมติฐานที่ว่า

1. มนุษย์มีความต้องการและไม่เคยถึงจุดความพอใจ นอกจากในระยะเวลาอันสั้น เมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการหนึ่งแล้ว ความต้องการอื่นก็จะเข้ามาแทน เป็นความต้องการที่เกิดขึ้นอยู่เสมอและไม่มีที่สิ้นสุด

2. เมื่อความต้องการอย่างหนึ่งได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการนั้นจะไม่ใช่ตัวกระตุ้นหรือแรงจูงใจอีกต่อไป ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่เป็นตัวกระตุ้นแรงจูงใจ

3. เมื่อลำดับขั้นของความต้องการในระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการในระดับสูงขึ้นไปจะเป็นสิ่งเร้าให้มีการตอบสนองต่อไป

Maslow ได้จัดลำดับความต้องการของมนุษย์ไว้ 5 ไว้ดังนี้

1. ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานเพื่อความอยู่รอดของมนุษย์

2. ความต้องการด้านความปลอดภัย (Safety Needs) เมื่อความต้องการด้านร่างกายได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการต่อไปคือความต้องการความปลอดภัย ซึ่งรวมถึงความมั่นคง (Security) ทางเศรษฐกิจ และทางอาชีพ

3. ความต้องการทางสังคมและการยอมรับ (Belongingness And Love Needs) เมื่อความต้องการทั้งสองข้างต้นได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการทางสังคมและการยอมรับจะเป็นแรงจูงใจขับให้บุคคลเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความต้องการทางสังคมและการยอมรับหมายถึงความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในสังคม ความต้องการให้สังคมยอมรับในความสำเร็จของคุณ ความต้องการมีมิตรภาพ ความรัก และความต้องการเป็นเจ้าของ

4. ความต้องการความยกย่อง (Esteem Needs) หมายถึง ความต้องการให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความรู้ มีความสามารถ มีความสำเร็จ รวมทั้งได้ดำรงตำแหน่งสูงขึ้น ซึ่งจะทำให้ได้รับการยกย่องนับถือ ได้รับคำสรรเสริญ และมีความเด่นในสังคม

5. ความต้องการความสำเร็จสมหวังในชีวิต (Self-actualization Needs) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ ความต้องการขั้นนี้เป็นสิ่งที่ต้องการกระทำหรือต้องการจะเป็นมากที่สุด ซึ่งแตกต่างกันไประหว่างบุคคล คนบางคนปรารถนาที่จะเป็นนักกีฬาชือกอล์ฟ บางคนปรารถนาที่จะเป็นจิตรกรหรือเป็นนักประดิษฐ์ เป็นต้น

ความต้องการของบุคคลตามทฤษฎีของ McClelland (1961 : 43, อ้างถึงใน จงกล นิยม หลาง 2545 : 27) แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดได้กล่าวไว้ว่าความต้องการของบุคคลส่งผลให้บุคคลมีการกระทำหรือแสดงความคิดเห็นออกมาได้นั้น สามารถจำแนกความต้องการของบุคคลได้ 3 ลักษณะคือ

1. บุคคลต้องการความเคารพนับถือ ต้องการเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม ต้องการความรัก และต้องการสร้างมิตรภาพ (Need For Affiliation)

2. บุคคลต้องการมีอำนาจในการวินิจฉัย ซึ่งการต้องการอำนาจการตัดสินใจ ต้องการมีอำนาจในการควบคุม (Need For Power)

3. บุคคลต้องการความสำเร็จ ต้องการให้เห็นผลงานที่เป็นเลิศ (Need For Achievement)

เมื่อพิจารณาทฤษฎีความต้องการของบุคคลที่กล่าวมาจะเห็นว่า McClelland ได้จำแนกความต้องการของบุคคลในด้านจิตใจเท่านั้น แต่ Maslow ได้ใช้แนวคิดที่ว่าคนเรามีความต้องการทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ด้านความปลอดภัย และด้านความมั่นคง แต่ปัจจัยหรือความต้องการด้านจิตใจนั้นจะคล้ายคลึงกันมากดังนี้

1. ความต้องการการยอมรับและความเคารพ ยกย่อง นับถือจากบุคคลในครอบครัว

2. ความต้องการเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในสายตาของสมาชิกในครอบครัว กลุ่ม และสังคม

3. ความต้องการมีสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลในครอบครัว ชุมชน สังคม และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้

สุพัตรา สุภาพ (2543 : 47-48) ได้กล่าวถึงความต้องการขั้นมูลฐานของคนชราไว้ 5 ประการดังนี้

1. ความต้องการทางด้านเศรษฐกิจคือ ต้องการได้รับความช่วยเหลือทางการเงิน เช่น ลูกหลานหรือญาติอาจให้การเลี้ยงดูตามสมควรแก่สภาพถ้าหากคนชราไม่มีรายได้อื่นใด แต่ถ้ามองด้านความมั่นคงทางสังคมก็ต้องเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องมีโครงการสวัสดิการแก่คนชรา เช่น บำเหน็จบำนาญ การสงเคราะห์คนชรา หรือการประกันคนชราเพื่อให้ทุกคนมีรายได้นยามชราภาพ

2. ความต้องการในเรื่องที่อยู่อาศัย โดยให้คนชราที่มีที่พักพิง เช่น อาจจะอยู่ในบ้านของตนเองหรือของลูกหลาน ญาติพี่น้อง หรือในสถานสงเคราะห์ของรัฐหรือเอกชน

3. ความต้องการในด้านอนามัย คนชรามักจะมีสภาพร่างกายอ่อนแอกว่าหนุ่มสาว จึงเป็นหน้าที่ของลูกหลานจะต้องให้การเอาใจใส่ ซึ่งในหลายประเทศก็มีบริการด้านนี้อย่างจริงจัง โดยรัฐบาลให้บริการทางด้านประกันสุขภาพแก่คนชรา เช่น อเมริกาและประเทศทางยุโรป เป็นต้น

4. ความต้องการด้านการงาน การมีงานทำมีความหมายแก่คนชรา มาก เป็นที่มาของรายได้ และเป็นการใช้เวลาให้หมด ใช้แรงงานให้เกิดประโยชน์ เป็นการป้องกันความเบื่อหน่าย มีเพื่อนที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น นอกจากนั้นยังเป็นการแสดงความสามารถเพื่อให้นักอื่นยอมรับหรือนับถือ เพราะคนชราบางคนทำงานไม่ใช่หวังเงิน แต่ทำเพื่อฆ่าเวลา เพื่อความภูมิใจมากกว่า

5. ความต้องการความรัก ความเคารพ ความอบอุ่น ความเอาใจใส่ เป็นสิ่งที่ทุกวัย ใฝ่หา ยิ่งในคนชราแล้วความต้องการจะมากขึ้นเพราะเป็นวัยที่เรียกไม้ไผ่ใกล้ฝั่ง ความตายอยู่ใกล้เข้ามา มากทุกที เป็นวัยที่อยากจะมีคนรักและอยากจะถูกรัก เช่น อยากให้ลูกหลาน ญาติพี่น้องนึกถึงตน และเอาใจใส่ตนบ้าง เช่น มาพุดจา กอด จูบ ทำอะไรให้กิน หรือถ้าคนชราทำอะไรให้กินก็ชม บ้าง เป็นต้น เป็นการให้กำลังใจและตอบแทนบุญคุณที่ได้อุ้มชูเกื้อหนุนมา เพื่อให้คนชรามีความสุขในบั้นท้ายของชีวิตบ้าง

พันธทิพย์ งามสูตร (2527, อ้างถึงใน จงกล เนียมกลาง 2545 : 28) ได้กล่าวถึงความ ต้องการของผู้สูงอายุไว้ 2 ประการ คือ

1. ความต้องการขั้นพื้นฐาน (Fundamental Needs) เป็นความต้องการความมั่นคง และความสำเร็จในชีวิต ได้แก่ ความปรารถนาที่จะมีชีวิตยืนยาว ต้องการรักษาความสัมพันธ์กับกลุ่ม เพื่อนฝูงและร่วมกิจกรรมกลุ่ม ต้องการเกียรติและเป็นที่พอใจเมื่อถึงเวลาตายจะได้ตายอย่างมีคุณค่า

2. ความต้องการขั้นสูง (Instrumental Needs) เป็นความต้องการที่มีผลสืบเนื่องของ วัฒนธรรมที่ต้องปรับปรุงให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของวัฒนธรรมนั้นๆ เช่น วัฒนธรรมตะวันตก ผู้สูงอายุมีความต้องการขั้นสูงคือ ต้องการมีงานทำที่เหมาะสม มีรายได้เพียงพอ มีบริการทาง สุขภาพที่รัฐจัดให้ มีบ้านพักอาศัย มีการศึกษาผู้ใหญ่ ส่วนวัฒนธรรมตะวันออก เช่น สังคมไทย ความต้องการดังกล่าวไม่สำคัญเท่ากับการเอาใจใส่จากบุตรหลานและครอบครัว การเข้าสู่วัยชราอย่าง มีคุณค่านั้น อาศัยความร่วมมือจากสังคมและตัวบุคคลร่วมกัน เพราะบุคคลไม่สามารถบรรลุถึงวัย ชราที่มีความสุขและมีความหมายได้โดยลำพังตนเอง

จากแนวความคิดของความต้องการของมนุษย์ตามทฤษฎีต่างๆ สรุปได้ว่า ความต้องการ ของผู้สูงอายุจะมีความต้องการที่สำคัญดังนี้คือ ด้านสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ เพื่อให้สามารถ สนองต่อความต้องการพื้นฐานของมนุษย์อันจะดำรงอยู่ในสังคม ได้อย่างปกติสุข ด้านเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิต และด้านสังคม ต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ต้องการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นและชุมชน ทั้งนี้เพื่อนำไปปรับตนเองให้ เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของวัยและสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จงกล เนียมกลาง (2545 : 83-87) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการทำงาน ต่อหลังเกษียณอายุราชการของแพทย์สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ภาคกลาง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการทำงานต่อภายหลังเกษียณอายุราชการ และประมาณครึ่งหนึ่งต้องการ

ทำงานต่อในภาครัฐ กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในบทบาทปัจจุบันมีความคาดหวังในสัมพันธภาพที่ดีของบุคคลอื่น ความต้องการทำประโยชน์กับสังคม ให้ความสำคัญกับสุขภาพกายและจิต และมีความคาดหวังในรายได้ผลตอบแทนอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับการมีภาระพึ่งพิง ส่วนใหญ่มีภาระพึ่งพิงเมื่ออายุ 60 ปี ในส่วนของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุราชการ พบว่าความต้องการทำประโยชน์ให้กับสังคมนั้นมีความสัมพันธ์กับความต้องการทำงานต่อภายหลังเกษียณอายุราชการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับปัจจัยด้านสุขภาพและเศรษฐกิจนั้นพบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการทำต่อภายหลังเกษียณอายุ ซึ่งน่าจะคาดหมายได้ว่าแพทย์ต้องการทำงานต่อในภาครัฐและต้องการทำงานเพื่อประโยชน์สังคม ภายหลังเกษียณอายุราชการ ดังนั้นกระทรวงสาธารณสุขควรมีการประชาสัมพันธ์ที่ดี มีความชัดเจนในการรณรงค์ให้แพทย์ที่เกษียณอายุราชการแล้วกลับมาทำงานให้กับภาครัฐในภูมิลำเนาของตน หรือสถานพยาบาลที่ขาดแคลนแพทย์

ภูมิ นริชชาติ (2547 : บทคัดย่อ) ศึกษาการทำงานหลังเกษียณอายุราชการของบุคลากรมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า บุคลากรเกษียณอายุส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีระดับการศึกษาสูง มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับที่ดี มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการทำงานหลังเกษียณ มีบทบาทในครอบครัวสูงขึ้น และมีความพึงพอใจต่อความเป็นอยู่หลังเกษียณเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในสาขาที่ตนเองมีความรู้ ความชำนาญและสนใจ พบว่าผู้เกษียณให้ความสำคัญกับการค้นคว้าและศึกษาเพิ่มเติม ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับดีมาก มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดี ได้รับปัจจัยพื้นฐานอย่างเพียงพอต่อความต้องการในการดำเนินชีวิต มีอิสรภาพในการสร้างสรรค์และพัฒนาตนเอง ส่วนใหญ่ให้เหตุผลต่อปัจจัยที่มีผลมากในการทำงานหลังเกษียณคือ ความต้องการทางสังคมและการยอมรับ ส่วนมากต้องการทำงานเพราะได้ใช้ความรู้และประสบการณ์ที่มีให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้ร่วมงาน และสังคม

ผลงานวิจัยนิตยภัตศึกษา ระดับปริญญาตรี

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2544 : บทคัดย่อ) ศึกษาการเกื้อหนุนทางสังคมแก่ผู้สูงอายุ พื้นที่ศึกษาในเขตภาคใต้พบว่าการเกื้อหนุนทางสังคมที่เกี่ยวกับการเกื้อหนุนทางจิตใจและอารมณ์เกิดขึ้นจากการที่ผู้สูงอายุได้รับจากบุคคลรอบข้างทั้งในครอบครัว เพื่อนบ้าน และเครือข่าย โดยปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความมั่นคงทางด้านจิตใจและอารมณ์ เกิดจากความสามารถในการปรับตัวของผู้สูงอายุให้เข้ากับภาวะทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จนไม่เกิดความรู้สึกหวั่นไหวทางด้านจิตใจและอารมณ์ บุตรเป็นผู้เกื้อหนุนทางด้านวัตถุ สิ่งของ เครื่องอุปโภคบริโภค และการเงินแก่ผู้สูงอายุมากกว่าเครือข่ายอื่นๆ ส่วนการเกื้อหนุนด้านข้อมูลข่าวสารเกิดจากการชวนชววยและแสวงหาของ

ผู้สูงอายุเอง โดยผู้สูงอายุชายมีความสนใจมากกว่าผู้สูงอายุหญิง สำหรับการเกื้อหนุนด้านอื่นๆ ได้แก่ บริการชุมชนและกิจกรรมทางสังคม ผู้สูงอายุได้รับจากผู้นำชุมชนทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการมากกว่าเครือข่ายอื่นๆ บริการสังคมที่ผู้สูงอายุไปใช้บริการมากที่สุดและพึงพอใจคือ บริการด้านสาธารณสุข และต่างคาดหวังจะมีสุขภาพที่ดี มีบุตรหลานดูแลเอาใจใส่ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าปัจจุบัน

ฉวีวรรณ จันทรัตน์ (2540 : 212) ศึกษาความตั้งใจทำงานหลังเกษียณอายุของข้าราชการอัยการพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความตั้งใจในการทำงานหลังเกษียณอายุในระดับปานกลาง มีระดับความตั้งใจในการเลือกประเภทของงานอิสระส่วนตัวในระดับมาก มีระดับความตั้งใจในการเลือกประเภทของงานรับจ้างในระดับต่ำ และมีระดับความตั้งใจในการเลือกประเภทงานเพื่อประโยชน์ต่อสังคมในระดับปานกลาง

ศิริก ปัทมสิริวัฒน์ (2551 : 3-8) ศึกษาการวิเคราะห์นโยบายขยายความคุ้มครองทางสังคมในประเทศไทยที่กำลังเคลื่อนสู่สังคมผู้สูงอายุ เป็นการวิเคราะห์นโยบายการคลังเกี่ยวกับการขยายการคุ้มครองทางสังคมให้ครอบคลุมผู้ใช้แรงงานนอกระบบ วิเคราะห์ความสามารถการหารายได้ของผู้ใช้แรงงานนอกระบบ ผลการศึกษาพบว่า การสะสมเงินออมเข้ากองทุนฯ มีแนวโน้มเพียงพอสำหรับการดำรงอยู่ถึงอายุ 74 ปีโดยประมาณ ซึ่งต่อปัญหาความไม่ยั่งยืนของกองทุนประกันสังคมของภาคประชาชน แต่หากกองทุนภาคประชาชนได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐจำนวนหนึ่ง (120 บาทต่อคนต่อเดือน) ระหว่างวัยทำงานก็สามารถทำให้กองทุนฯดังกล่าวดำรงได้และให้บำนาญสมาชิกจนถึง 80 ปี นอกจากนี้การรวมกลุ่มของภาคประชาชนยังเกิดผลดีต่อสังคมในมิติคุณภาพ นอกเหนือไปจากการระดมเงินออมที่เรียกว่าผลล้นออก (Spillover Effects) ต่อผลดีต่อสภาพสิ่งแวดล้อมจากการปลูกป่าของชาวบ้าน การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ และการชักชวนให้ผู้สูงอายุร่วมกิจกรรมทางสังคม/วัฒนธรรมร่วมกับเด็กและคนวัยทำงาน

นาตยา รัตนอัมภา (2540 : บทคัดย่อ) ศึกษาการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลศูนย์สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ผลการวิจัยพบว่า การเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลศูนย์สังกัดกระทรวงสาธารณสุขโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการด้านสุขภาพอยู่ในระดับดี ส่วนด้านการเงิน ด้านที่อยู่อาศัย ด้านบทบาทในครอบครัวและด้านการใช้เวลาอยู่ในระดับปานกลาง โดยรวมทุกด้านจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

พยาบาลที่มีสถานภาพสมรสคู่มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณด้านบทบาทในครอบครัวสูงกว่าพยาบาลที่มีสถานภาพโสด พยาบาลที่มีจำนวนบุตร 2 คน และ 3 คน มีการเตรียมก่อนเกษียณสูงกว่าพยาบาลที่ไม่มีบุตร พยาบาลที่มีเวลา 10 ปีก่อนเกษียณอายุมีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุสูงกว่าพยาบาลที่มีเวลา 15 ปีก่อนเกษียณ และพยาบาลที่มีโรคประจำตัวมีการเตรียมตัวก่อนเกษียณสูงกว่าพยาบาลที่ไม่มีโรคประจำตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สหชัย ระดาเขต (2540 : บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทผู้สูงอายุในสังคมของผู้เกษียณอายุราชการในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในสังคมได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา เขตที่อยู่อาศัยการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ และความพึงพอใจในชีวิต มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทในสังคม ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ เขตที่อยู่อาศัย การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มในสังคม และความพึงพอใจในบทบาทชีวิตตามลำดับ

ท. จารี ทองคำลิ่ง (2538 : 111-115) ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ที่จะเกษียณอายุราชการเกี่ยวกับการจัด โครงการการศึกษาในมหาวิทยาลัยสำหรับผู้สูงอายุในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ที่จะเกษียณอายุราชการเกี่ยวกับการจัดโครงการการศึกษาในมหาวิทยาลัยสำหรับผู้สูงอายุในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารและอาจารย์ที่จะเกษียณอายุเกี่ยวกับการจัดโครงการศึกษาด้านเนื้อหาสาระและด้านรูปแบบการจัด ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ต่อกิจกรรมด้านเนื้อหาสาระส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ด้านรูปแบบการจัดอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารและอาจารย์เกี่ยวกับการจัดโครงการศึกษาทั้ง 2 ด้าน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ช่อทิพย์ บุญยานันทน์ (2534 :77-78) ศึกษาการเปรียบเทียบความพึงพอใจในชีวิตของครูที่เตรียมตัวและไม่เตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ เพื่อศึกษาการเปรียบเทียบความพึงพอใจในชีวิตของครูที่เตรียมตัวและไม่เตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา รายได้ และสุขภาพ ผลการวิจัยพบว่า การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิต ผู้ที่เตรียมตัวก่อนเกษียณอายุ มีความพึงพอใจในชีวิตสูงกว่าผู้ที่ไม่มีเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุ ผู้ที่มีสุขภาพดีมีความพึงพอใจในชีวิตสูงกว่าผู้ที่

สุขภาพไม่ดี ความพึงพอใจในชีวิตต่อเรื่องเพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา และ รายได้ที่แตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกัน และการเตรียมตัวและไม่เตรียมตัวก่อนเกษียณอายุ ใน ระหว่างกลุ่มเพศชายและเพศหญิง กลุ่มที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน และกลุ่มที่มีระดับการศึกษา ต่างกันมีความพึงพอใจในชีวิตแตกต่างกัน

มาลี ใหญ่สูงเนิน (2535 : 177-186) ได้ศึกษาความต้องการเกี่ยวกับการจัดโปรแกรมการ เตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของข้าราชการต่างกลุ่มอายุ สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ผลการวิจัยพบว่าข้าราชการสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียนกลุ่มอายุต่ำกว่า 28 ปี และกลุ่มอายุ 28-38 ปี มีความต้องการเกี่ยวกับการจัดโปรแกรมการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุ ราชการด้านร่างกายและจิตใจ ด้านการเงิน ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับมาก สำหรับการมีส่วนร่วมในสังคมมีความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง กลุ่มอายุ 39-49 ปี และกลุ่มอายุ 50-60 ปี มีความต้องการเกี่ยวกับการจัดโปรแกรมการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการอยู่ในระดับ มากในทุกด้าน

ท. จารุวรรณ ศรีสว่าง (2532 : บทคัดย่อ) ศึกษากิจกรรมและความคาดหวังของข้าราชการ เกษียณอายุในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่าอายุเกษียณราชการที่เหมาะสมสำหรับข้าราชการไทย ยังคงเท่ากับ 60 ปี และข้าราชการเกษียณอายุส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อรายได้ที่ได้รับบำนาญใน ระดับสูง และทฤษฎีกิจกรรม(Activity theory) สามารถอธิบายการเข้าร่วมทำกิจกรรมของ ข้าราชการเกษียณอายุได้

สุรพันธ์ ลิ้มมณี (2528) ศึกษาการนำเสนอแผนการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการเกษียณอายุ ของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการเกษียณอายุราชการเกิดขึ้นเนื่องจากผู้เกี่ยวข้องยังไม่เข้าใจหลัก การและผลประโยชน์ที่จะได้รับอย่างแท้จริง ภาพพจน์ของการจัดกิจกรรมออกมาในลักษณะของ ความฟุ่มเฟือย ความไม่มีแก่นสาร ทำให้ผู้เกี่ยวข้องเกิดความอึดอัดใจ นอกจากนี้โรงเรียนยังไม่ ถือว่าเป็นภารกิจประการหนึ่งในการบริหารงานบุคคลและผู้บริหารไม่ทราบความต้องการที่แท้จริง ของข้าราชการครูที่เกษียณอายุ

การนำเสนอแผนการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการเกษียณอายุของข้าราชการครูแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. ระยะก่อนการเกษียณอายุ การจัดกิจกรรมควรมีเนื้อหาเกี่ยวกับการเตรียมตัวของผู้ที่จะเกษียณ ให้ความรู้และพร้อมที่จะเผชิญปัญหาและการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นโดยการจัดสัมมนา ส่งเอกสารการให้คำปรึกษาในเรื่องเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ งานอดิเรก และพัฒนาการของผู้สูงอายุ โดยแนะนำเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับ และการรับบำเหน็จบำนาญ เป็นต้น

2. ระยะเกษียณอายุ ควรจัดกิจกรรมสร้างความประทับใจแก่ผู้เกษียณอายุ เช่น การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การเลี้ยงอาหาร การกล่าวคำอำลา การมอบของที่ระลึก เป็นต้น

3. ระยะหลังเกษียณอายุ ควรจัดกิจกรรมเพื่อแสดงถึงความผูกพันกับผู้เกษียณอายุ การยกย่องให้เกียรติผู้เกษียณอายุ เช่น การเชิญผู้เกษียณอายุมาเป็นกรรมการสมาคมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น เป็นต้น

กนกวรรณ ศิลปกรรมพิเศษ (2527, อ้างถึงใน บรรลุ ศิริพานิช 2536 : 47) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการปรับตัวของผู้เกษียณอายุราชการในเขตอำเภอเมืองและอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 176 คน พบว่า ผู้เกษียณอายุราชการส่วนใหญ่ปรับตัวได้ดี ภายหลังเกษียณ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการปรับตัวของผู้เกษียณ ได้แก่

1. ผู้มีรายรับ-รายจ่ายสมดุลกัน ปรับตัวได้ดีที่สุด
2. กลุ่มข้าราชการระดับ 7-8 ปรับตัวได้ดีที่สุด กลุ่มระดับ 1-2 ปรับตัวได้น้อยที่สุด
3. ผู้เกษียณอายุที่มีสถานภาพทางสุขภาพดี จะปรับตัวได้ดีกว่าผู้ที่มีสุขภาพไม่ดี
4. ผู้เกษียณที่มีส่วนร่วมในสังคมมากจะปรับตัวได้ดีกว่าผู้ที่มีส่วนร่วมในสังคมน้อย

สำหรับความแตกต่างในทางเพศ สถานภาพการสมรส และสถานภาพทางครอบครัว จะไม่มีผลในเรื่องการปรับตัวแต่อย่างใด

Cottrell และ Atchley (1969, อ้างถึงใน นาดยา รัตนอัมภา 2540 : 45) ได้ศึกษากลุ่มตัวอย่างครูและพนักงานโทรศัพท์ พบว่า ร้อยละ 49 สามารถปรับตัวต่อการเกษียณอายุงานได้ภายใน 3 เดือน เพศหญิงมีปัญหาต่อการปรับตัวมากกว่าเพศชาย ความสามารถในการปรับตัวเร็วขึ้นอยู่กับรายได้เพียงพอ และมีงานกึ่งฝีมือทำ ร้อยละ 30 มีปัญหาในการปรับตัวซึ่งในจำนวนนี้ร้อยละ 7 มีปัญหาการปรับตัวต่อการออกจากงาน และร้อยละ 23 ประสบปัญหาต่อการสวบบทบาทผู้เกษียณอายุงาน และครูมีความสามารถในการปรับตัวดีกว่าพนักงานโทรศัพท์ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Schneider และ Streib (1971, อ้างถึงใน นาดยา รัตนอัมภา 2540 : 45) พบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 70 ไม่พอใจในการเกษียณอายุงาน และประมาณร้อยละ 10 หลีกเลี่ยงปัญหาการปรับตัวต่อการเกษียณอายุงาน โดยการกลับเข้าสู่การทำงานใหม่ เช่นเดียวกับ Thomson (1972 : 402,

อ้างถึงใน นาคยา รัตนอัมภา 2540 : 45) ซึ่งศึกษาการปรับตัวของผู้เกษียณอายุการงาน พบว่า ผู้เกษียณอายุที่ไม่ได้ทำงานมีขวัญกำลังใจต่ำกว่าผู้เกษียณอายุที่ยังทำงาน การรับรู้เกี่ยวกับสุขภาพเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อขวัญและกำลังใจของผู้เกษียณอายุงาน ผู้เกษียณอายุงานที่มีขวัญกำลังใจต่ำจะมีความสัมพันธ์กับสุขภาพไม่ดี รายได้น้อย และอายุมาก

Thomson Gayle Beverly (1972, อ้างถึงใน จงกล เนียมกลาง 2545 : 42) ได้ศึกษาการปลดเกษียณมีผลกระทบต่อขวัญของผู้เกษียณอายุในกลุ่มของผู้สูงอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป จำนวน 1,509 คน พบว่า ผู้เกษียณที่ยังทำงานอยู่มีขวัญสูงกว่าผู้เกษียณที่ไม่ทำงาน

Lowenthal (1980, อ้างถึงใน นวีวรรณ จันทรัตน์ 2540 : 88) ได้ศึกษาการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุพบว่า ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูงกว่าจะมีการติดต่อและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อยกว่า การศึกษาทำให้คนมีความรู้ความสามารถ มีทัศนคติทางบวกมีความสามารถที่จะตัดสินใจทำสิ่งต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผลและรู้จักใช้ความรู้และทักษะในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้ดีกว่าการศึกษาเป็นพื้นฐานของคนในการตัดสินใจที่จะทำหรือเลือกชนิดของกิจกรรมที่ทำ ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าจึงมีความมั่นใจในการทำกิจกรรมและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ มากกว่าผู้ที่ระดับการศึกษาต่ำกว่า

Daly และ Futrell (1989 : 30-3, อ้างถึงใน นาคยา รัตนอัมภา 2540 : 45) ได้ศึกษาทัศนคติต่อการเกษียณและสภาวะสุขภาพในบุคคลเกษียณและก่อนเกษียณ จำนวน 431 คน พบว่า กลุ่มเกษียณมีทัศนคติทางบวกต่อการเกษียณมากกว่ากลุ่มก่อนเกษียณเล็กน้อย โดยผู้หญิงเกษียณจะมีทัศนคติทางบวกมากกว่าผู้ชายเกษียณเล็กน้อย แต่กลุ่มก่อนเกษียณเรื่องเพศจะไม่มีนัยสำคัญต่อทัศนคติของการเกษียณอายุ และจำนวนปีหลังเกษียณอายุมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการเกษียณอายุงาน แต่สถานภาพสมรสและอาชีพไม่มีนัยสำคัญต่อทัศนคติของการเกษียณ สภาวะสุขภาพด้านสุขภาพกาย เพศชายอยู่ในระดับสูงกว่าเพศหญิง และสภาวะสุขภาพจะขึ้นอยู่กับสภาวะการเกษียณ กล่าวคือ บุคคลเกษียณแล้วจะมีอาการเจ็บป่วยมากกว่า และความสมบูรณ์ของร่างกายจะสัมพันธ์ทางสังคมน้อยกว่ากลุ่มก่อนเกษียณ ทัศนคติต่อการเกษียณมีความสัมพันธ์กับสภาวะสุขภาพของบุคคลเกษียณ แต่ในกลุ่มก่อนเกษียณจะมีความสัมพันธ์เฉพาะสภาวะสุขภาพในส่วนเกี่ยวกับอาการเจ็บป่วย และสุขภาพจิต

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในหัวข้อเรื่อง การศึกษาปัจจัยกำหนดความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุราชการ กรณีศึกษา ข้าราชการครูโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology) โดยรายละเอียดแบ่งออกเป็น 5 ส่วนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
5. ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในการสอนหนังสือแก่นักเรียน ในโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย จำนวน 86 คน เหตุผลสำคัญในการเลือกประชากรกลุ่มนี้ เนื่องจากเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในเขตพระโขนง และสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจากเป็นศิษย์เก่าของโรงเรียนแห่งนี้ นอกจากนี้ยังเป็นโรงเรียนตัวอย่างที่ได้รับรางวัลต่างๆ มากมาย เช่น ได้รับคัดเลือกให้ได้รับรางวัลโรงเรียนดีเด่น ส่วนกลาง กรมสามัญ ได้รับเกียรติบัตรโรงเรียนสีขาวเฉลิมพระเกียรติ รางวัลชนะเลิศประเภทานกีฬาโรงเรียนจากการประกวดลานกีฬาดีเด่น รางวัลชนะเลิศโครงการหน้าบ้านนำมอง ประเภทสถานศึกษานำมองจากเขตพระโขนง รางวัลห้องสมุดอัจฉริยะของชมรมบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ได้รับพระราชทานโลรางวัลเชิดชูเกียรติ สถานศึกษาที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เพื่อป้องกันและ ลด ละ เลิก สารเสพติดของเยาวชนจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราช ฯลฯ เป็นต้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology) โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากการศึกษางานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพสมรส อายุราชการ ระดับการศึกษา สถาบันการศึกษาที่จบ รายได้ประจำเดือน รายได้เสริม ข้อมูลเกี่ยวกับคู่สมรส ภาระรับผิดชอบ และค่าใช้จ่ายส่วนตัว จำนวน 16 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานหลังเกษียณอายุราชการและความต้องการเลือกประเภทของงาน เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามกรณีทีเกษียณอายุราชการแล้ว มีการวางแผนเกี่ยวกับชีวิตอย่างไรในอนาคต จำนวน 9 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อความต้องการทำงานต่อภายหลังเกษียณอายุราชการ ได้แก่

1. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

แบบวัดความต้องการรายได้หรือ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างตามคำจำกัดความที่กำหนดไว้ คือ เพื่อใช้จ่ายส่วนตัว ช่วยเหลือครอบครัว หรือเพื่อเก็บออม ซึ่งความต้องการรายได้หรือผลตอบแทนจะเกี่ยวข้องกับระดับรายได้ และภาระครอบครัวของผู้เกษียณอายุ ประกอบด้วยคำถามจำนวน 8 ข้อ

2. ปัจจัยทางด้านสังคม

แบบวัดความพึงพอใจของปัจจัยด้านสังคม ทำการวัด 3 ด้าน ประกอบด้วยคำถามจำนวน 18 ข้อ ดังนี้

- แบบวัดความพึงพอใจต่อนโยบายของรัฐบาลด้านสวัสดิการในปัจจุบัน จำนวน 6 ข้อ

- แบบวัดความพึงพอใจในบทบาทปัจจุบัน จำนวน 3 ข้อ

- แบบวัดความต้องการทำประโยชน์แก่สังคม จำนวน 9 ข้อ

3. ปัจจัยทางด้านสุขภาพ

แบบวัดความคิดเห็นของปัจจัยด้านสังคม ทำการวัด 2 ด้าน ประกอบด้วยคำถามจำนวน 14 ข้อ ดังนี้

- แบบวัดความคิดเห็นเกี่ยวกับสุขภาพกาย จำนวน 8 ข้อ

- แบบวัดความคิดเห็นเกี่ยวกับสุขภาพจิต จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1.1 ผู้วิจัยขอหนังสือราชการจากสาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากรถึงโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัยเพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามของอาจารย์

3.1.2 นำแบบสอบถามไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างประชากรด้วยตนเอง พร้อมหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจากทางมหาวิทยาลัย ซึ่งได้กำหนดวัน เวลาที่จะมาขอรับแบบสอบถามคืนจากบุคคลที่ทางผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมให้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นระยะเวลา 1 เดือน โดยเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 3 พฤศจิกายน - 3 ธันวาคม พ.ศ. 2551

3.1.3 แบบสอบถามที่แจกไปทั้งสิ้น 115 ชุด ได้รับคืน 86 ชุด คิดเป็นร้อยละ 74.78 ซึ่งผู้วิจัยได้ติดตามทางโทรศัพท์ทั้งสิ้น 10 ครั้ง ซึ่งใช้เวลาในการติดตามนับจากวันแจกเอกสารเป็นระยะเวลา 1 เดือน ฉะนั้นจึงเป็นการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 86 คน

3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ข้อมูลทุติยภูมิได้จากการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ห้องสมุด หนังสือ บทความ วารสาร อินเทอร์เน็ต รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในอดีต

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1.1 นำแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ หากมีข้อบกพร่องหรือขาดหายจะทำการรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อความครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

4.1.2 นำข้อมูลที่ได้ไปลงรหัสแบบสอบถามแต่ละชุด แล้วนำมาประมวลและวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

4.1.3 วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.1.4 วิเคราะห์ความสำคัญของตัวแปร ซึ่งมีเกณฑ์การประเมินดังต่อไปนี้

ระดับคะแนน 5 เท่ากับ เห็นด้วยมากที่สุด

ระดับคะแนน 4 เท่ากับ เห็นด้วยมาก

ระดับคะแนน 3 เท่ากับ เห็นด้วยปานกลาง

ระดับคะแนน 2 เท่ากับ เห็นด้วยน้อย

ระดับคะแนน 1 เท่ากับ เห็นด้วยน้อยที่สุด

การแปลความหมายของข้อมูล ค่าเฉลี่ยของผลการวิเคราะห์โดยการกำหนดความกว้างของอันตรภาคชั้น ดังต่อไปนี้ (จารี ทองดำสิง 2538 : 73)

ค่าเฉลี่ย	4.50 - 5.00	เท่ากับ	เห็นด้วยมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.50 - 4.49	เท่ากับ	เห็นด้วยมาก
ค่าเฉลี่ย	2.50 - 3.49	เท่ากับ	เห็นด้วยปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.50 - 2.49	เท่ากับ	เห็นด้วยน้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00 - 1.49	เท่ากับ	เห็นด้วยน้อยที่สุด

4.1.5 การวิเคราะห์เหตุผลของผลลัพธ์จากแบบสอบถาม อธิบายด้วยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการเก็บข้อมูลแวดล้อม

4.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2.1 สถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาปัจจัยกำหนดความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุราชการ กรณีศึกษา ข้าราชการครูโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร จากแบบสอบถามที่แจกจำนวน 115 ฉบับ และได้รับกลับคืนมาจำนวน 86 ฉบับ ซึ่งในครั้งนี้นี้จะนำเสนอผลการวิเคราะห์ ข้อมูลซึ่งจำแนกออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยวิเคราะห์จำนวนและค่าสถิติร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานหลังเกษียณอายุราชการและความต้องการเลือกประเภทของงาน โดยวิเคราะห์จำนวนและค่าสถิติร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อความต้องการทำงานต่อภายหลังเกษียณอายุราชการ โดยใช้ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยดังนี้

ตอนที่ 3.1 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ทำการศึกษาในประเด็น ด้านความต้องการรายได้ หรือผลตอบแทน ทั้งในระดับรายได้และภาระครอบครัว

ตอนที่ 3.2 ปัจจัยทางด้านสังคม ทำการศึกษาในประเด็น ด้านนโยบายของรัฐบาลด้านสวัสดิการในปัจจุบัน ด้านความพึงพอใจในบทบาทปัจจุบัน และด้านต้องการทำประโยชน์แก่ส่วนรวม

ตอนที่ 3.3 ปัจจัยทางด้านสุขภาพ ทำการศึกษาในประเด็น ด้านสุขภาพกาย และด้านสุขภาพจิต

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยวิเคราะห์จำนวนและค่าสถิติร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างข้าราชการครูโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย จำนวน 86 คน พบข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามดังนี้

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	34	39.5
หญิง	52	60.5
รวม	86	100.0

จากตารางที่ 3 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 60.5 และเพศชายจำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 39.5 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 30 ปี	6	7.0
30-40 ปี	18	20.9
41-50 ปี	26	30.2
51-60 ปี	36	41.9
รวม	86	100.0

จากตารางที่ 4 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 51-60 ปี จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 41.9 รองลงมาคือ อายุ 41-50 ปี จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 30.2 อายุ 30-40 ปี จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 20.9 และอายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 7.0 ตามลำดับ

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
โสด	26	30.2
สมรส	39	45.3
หย่า	10	11.6
หม้าย	8	9.3
แยกกันอยู่	3	3.5
รวม	86	100.0

จากตารางที่ 5 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสจำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 30.2 รองลงมาคือ สถานภาพโสดจำนวน 26 คิดเป็นร้อยละ 30.2 สถานภาพหย่าจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 11.6 สถานภาพหม้ายจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 9.3 และแยกกันอยู่จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5 ตามลำดับ

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุราชการ

อายุราชการ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 10 ปี	11	12.8
10-15 ปี	16	18.6
16-20 ปี	7	8.1
21-25 ปี	11	12.8
26-30 ปี	23	26.7
31-35 ปี	13	15.1
36-40 ปี	5	5.8
รวม	86	100.0

จากตารางที่ 6 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีอายุราชการส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 26-30 ปี จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 26.7 รองลงมาคือ 10-15 ปี จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 18.6 31-35 ปี จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 15.1 ต่ำกว่า 10 ปี และ 21-25 ปี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 12.8 16-20 ปี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 8.1 และ 36-40 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5.8 ตามลำดับ

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ปริญญาตรี	61	70.9
ปริญญาโท	24	27.9
ปริญญาเอก	1	1.2
รวม	86	100.0

จากตารางที่ 7 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 70.9 รองลงมาคือ ระดับปริญญาโทจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 27.9 และระดับปริญญาเอกจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.2 ตามลำดับ

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถาบันที่สำเร็จการศึกษา

สถาบันที่สำเร็จการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	19	22.1
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	4	4.7
มหาวิทยาลัยรามคำแหง	10	11.6
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	3	3.5
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	10	11.6
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	4	4.7
มหาวิทยาลัยศิลปากร	3	3.5
วิทยาลัยการศึกษามหาสารคาม	1	1.2
สถาบันราชภัฏเลย	1	1.2
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	7	8.1
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร	3	3.5
วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม	2	2.3
วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร	2	2.3
วิทยาลัยครูจันทระเกษม	5	5.8
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	3	3.5
วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา	2	2.3

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถาบันที่สำเร็จการศึกษา (ต่อ)

สถาบันที่สำเร็จการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
วิทยาลัยครูเพชรบูรณ์	1	1.2
มหาวิทยาลัยศรีปทุม	2	2.3
มหาวิทยาลัยนเรศวร	1	1.2
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา	1	1.2
ไม่ระบุสถาบันที่สำเร็จการศึกษา	2	2.3
รวม	86	100.0

จากตารางที่ 8 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 22.1 รองลงมาคือ มหาวิทยาลัยรามคำแหงและ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจำนวนแห่งละ 10 คน คิดเป็นร้อยละ 11.6 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 8.1 วิทยาลัยครูจันทระเกษมจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5.8 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4.7 มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัย ศิลปากร มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่จำนวนแห่งละ 3 คน คิดเป็น ร้อยละ 3.5 วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา และมหาวิทยาลัยศรีปทุมจำนวนแห่งละ 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.3 และวิทยาลัยการศึกษา มหาสารคาม สถาบันราชภัฏเลย วิทยาลัยครูเพชรบูรณ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และมหาวิทยาลัยราช ภัฏนครราชสีมาจำนวนแห่งละ 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.2 ตามลำดับ ซึ่งในครั้งนี้มีผู้ตอบ แบบสอบถามไม่ระบุสถาบันที่สำเร็จการศึกษาจำนวน 2 คน

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรายได้

รายได้	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 10,000 บาท	3	3.5
10,000-20,000 บาท	18	20.9
20,001-30,000 บาท	26	30.2
30,001-40,000 บาท	34	39.5
40,001 บาทขึ้นไป	4	4.7
ไม่ระบุรายได้	1	1.2
รวม	86	100.0

จากตารางที่ 9 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับรายได้ประมาณ 30,001-40,000 บาท จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 39.5 รองลงมาคือ 20,001-30,000 บาท จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 30.2 10,000-20,000 บาท จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 20.9 40,001 บาทขึ้นไปจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4.7 และต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5 ตามลำดับ ซึ่งในครั้งนี้มีผู้ตอบแบบสอบถามไม่ระบุรายได้จำนวน 1 คน

ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับความเพียงพอของรายได้

ระดับความเพียงพอของรายได้	จำนวน	ร้อยละ
เพียงพอแก่การเลี้ยงชีพ ไม่เดือดร้อน	48	55.8
ไม่เพียงพอแก่การเลี้ยงชีพ เดือดร้อนเล็กน้อย	32	37.2
ไม่เพียงพอแก่การเลี้ยงชีพ เดือดร้อนมาก	6	7
รวม	86	100.0

จากตารางที่ 10 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในระดับเพียงพอแก่การเลี้ยงชีพ ไม่เดือดร้อนจำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 55.8 รองลงมาคือ ไม่เพียงพอแก่การเลี้ยงชีพ เดือดร้อนเล็กน้อย จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 37.2 และไม่เพียงพอแก่การเลี้ยงชีพ เดือดร้อนมาก จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 7 ตามลำดับ

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรายได้เสริม

รายได้เสริม	จำนวน	ร้อยละ
มี	19	22.1
จำนวนรายได้เสริม		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	7	36.8
10,000-20,000 บาท	8	42.1
20,001-30,000 บาท	4	21.1
ไม่มี	67	77.9
รวม	86	100.0

จากตารางที่ 11 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีรายได้เสริมจากการทำงานจำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 77.9 และมีรายได้เสริมจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 22.1 ซึ่งจำนวนรายได้ของผู้มีรายได้เสริมส่วนใหญ่ประมาณ 10,000-20,000 บาท จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 42.1 ต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 36.8 และ 20,001-30,000 บาท จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 21.1 ตามลำดับ

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามแหล่งรายได้เสริม

แหล่งรายได้เสริม	จำนวน	ร้อยละ
ค่าจ้างจากการเป็นอาจารย์สอนพิเศษ	11	57.9
รายได้จากธุรกิจส่วนตัว	7	36.8
อื่นๆ (ทำหนังสือ)	1	5.3
รวม	19	100.0

จากตารางที่ 12 พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้เสริมส่วนใหญ่มีแหล่งรายได้เสริมจากค่าจ้างจากการเป็นอาจารย์สอนพิเศษจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 57.9 รองลงมาคือ รายได้จากธุรกิจส่วนตัวจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 36.8 และรายได้จากการทำหนังสือจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 5.3 ตามลำดับ

ตารางที่ 13 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอาชีพและรายได้ของกลุ่มสมรส

อาชีพของกลุ่มสมรส	จำนวน	ร้อยละ
กำลังประกอบอาชีพ	32	37.2
รับจ้างทั่วไป	3	9.4
พนักงานบริษัท	8	25.0
รับราชการ	13	40.6
ธุรกิจส่วนตัว	5	15.6
รัฐวิสาหกิจ	3	9.4
รายได้ของกลุ่มสมรส		
10,000-20,000 บาท	3	9.4
20,001-30,000 บาท	8	25.0
30,001-40,000 บาท	11	34.4
40,001-50,000 บาท	4	12.5
50,001-60,000 บาท	2	6.3
60,001-70,000 บาท	1	3.1
80,000 บาทขึ้นไป	3	9.4
ไม่ประกอบอาชีพ	1	1.2
เกษียณอายุแล้ว	6	7.0
ไม่มีคู่สมรส	47	54.7
รวม	86	100.0

จากตารางที่ 13 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีคู่สมรสจำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 54.7 คู่สมรสกำลังประกอบอาชีพจำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 37.2 เกษียณอายุแล้วจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 7.0 และไม่ประกอบอาชีพจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.2 อาชีพของกลุ่มสมรสส่วนใหญ่คือ ข้าราชการจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 40.6 พนักงานบริษัทจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 25.0 ธุรกิจส่วนตัวจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 15.6 รับจ้างทั่วไปและรัฐวิสาหกิจจำนวนอาชีพละ 3 คน คิดเป็นร้อยละ 9.4 รายได้ของกลุ่มสมรสส่วนใหญ่ประมาณ 30,001-40,000 บาท จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 34.4 20,001-30,000 บาท จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 25.0 40,001-50,000 บาท จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 12.5 10,000-20,000 บาท และ 80,000 บาทขึ้นไปจำนวนละ 3 คน คิดเป็นร้อยละ 9.4 และ 60,001-70,000 บาท จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.1 ตามลำดับ

ตารางที่ 14 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามค่าใช้จ่ายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหลังเกษียณอายุโดยประมาณ

ค่าใช้จ่ายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหลังเกษียณอายุโดยประมาณ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 10,000 บาท	3	3.5
10,000-20,000 บาท	52	60.5
20,001-30,000 บาท	17	19.8
30,001-40,000 บาท	2	2.3
40,001-50,000 บาท	2	2.3
ไม่ระบุค่าใช้จ่าย	10	11.6
รวม	86	100.0

จากตารางที่ 14 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คาดว่าจะมีค่าใช้จ่ายหลังเกษียณอายุโดยประมาณ 10,000-20,000 บาท จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 60.5 รองลงมาคือ 20,001-30,000 บาท จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 19.8 ต่ำกว่า 10,000 บาทจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5 และ 30,001-40,000 บาทและ 40,001-50,000 บาท จำนวนอย่างละ 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.3 ตามลำดับ ซึ่งมีผู้ไม่ระบุค่าใช้จ่ายจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 11.6

ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามบุคคลที่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่าย

บุคคลที่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่าย (ตอบมากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน	ร้อยละ
บิดามารดาของตนเอง	56	65.1
บิดามารดาของคู่สมรส	18	20.9
บุตรที่กำลังศึกษา	34	39.5
ญาติ	26	30.2
อื่นๆ (ค่าใช้จ่ายส่วนตัว, สัตว์เลี้ยง)	11	12.8

จากตารางที่ 15 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีบุคคลที่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายคือ บิดามารดาของตนเอง จำนวน 56 คิดเป็นร้อยละ 65.1 ของผู้ตอบแบบสอบถาม รองลงมาคือ บุตรที่กำลังศึกษาจำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 39.5 ญาติจำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 30.2 บิดามารดาของคู่สมรสจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 20.9 และอื่นๆ คือ ค่าใช้จ่ายส่วนตัวและสัตว์เลี้ยงจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 12.8 ตามลำดับ

ตารางที่ 16 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามภาระค่าใช้จ่ายส่วนตัวที่ต้องรับผิดชอบ

ภาระค่าใช้จ่ายส่วนตัวที่ต้องรับผิดชอบ (ตอบมากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน	ร้อยละ
ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน	86	100.0
ด้านการสหนาการ	44	51.2
ค่าประกันชีวิต	55	63.9
การออม	51	59.3
รายจ่ายต่อเนื่องผูกพันเป็นสัญญาทางกฎหมาย เช่น การผ่อนบ้าน เป็นต้น	31	36.0

จากตารางที่ 16 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีภาระค่าใช้จ่ายส่วนตัวที่ต้องรับผิดชอบ คือ ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน จำนวน 86 คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ ค่าประกันชีวิตจำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 63.9 การออมจำนวน 51 คิดเป็นร้อยละ 59.3 ด้านการสหนาการจำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 51.2 และรายจ่ายต่อเนื่องผูกพันเป็นสัญญาทางกฎหมาย เช่น การผ่อนบ้าน เป็นต้น จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 36 ตามลำดับ

ตารางที่ 17 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประเภทที่พัก

ประเภทที่พัก	จำนวน	ร้อยละ
บ้านพักข้าราชการ	23	26.7
บ้านพักของตนเอง	47	54.7
บ้านเช่า	7	8.1
คอนโดมิเนียม	4	4.7
บ้านญาติ	5	5.8
รวม	86	100.0

จากตารางที่ 17 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในบ้านพักของตนเองจำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 54.7 รองลงมาคือ บ้านพักข้าราชการจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 26.7 บ้านเช่าจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 8.1 บ้านญาติจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5.8 และคอนโดมิเนียมจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4.7 ตามลำดับ

ตารางที่ 18 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามโรคประจำตัว

โรคประจำตัว	จำนวน	ร้อยละ
มี	32	37.2
โรคความดันโลหิตสูง-ต่ำ	11	34.4
โรคภูมิแพ้	3	9.4
โรคกระดูกพรุน	2	6.3
โรคเบาเสื่อม	2	6.3
โรคเลือด	1	3.1
โรคระบบต่อมไร้ท่อ	1	3.1
โรคปวดหลัง	2	6.3
โรคกระเพาะ	5	15.6
โรคหัวใจ	1	3.1
โรคเบาหวาน	2	6.3
โรคไมเกรน	2	6.3
ไม่มี	54	62.8
รวม	68	100.0

จากตารางที่ 18 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัวจำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 62.8 และมีโรคประจำตัวจำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 37.2 ตามลำดับ โรคประจำตัวส่วนใหญ่คือโรคความดันโลหิตสูง-ต่ำจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 34.4 ของผู้มีโรคประจำตัว โรคกระเพาะจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 15.6 โรคภูมิแพ้จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 9.4 โรคกระดูกพรุน โรคเบาเสื่อม โรคปวดหลัง โรคเบาหวาน และ โรคไมเกรนจำนวนอย่างละ 2 คน คิดเป็นร้อยละ 6.3 และโรคเลือดโรคระบบต่อมไร้ท่อ และโรคหัวใจจำนวนอย่างละ 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.1 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานหลังเกษียณอายุราชการและความต้องการเลือกประเภทของงาน โดยวิเคราะห์จำนวนและค่าสถิติร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 19 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความต้องการทำงานต่อ

ความต้องการทำงานต่อ	จำนวน	ร้อยละ
ทำงานต่อ	31	36.0
ไม่ทำงานต่อ	55	64.0
รวม	86	100.0

จากตารางที่ 19 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ต้องการทำงานต่อจำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 64.0 และต้องการทำงานต่อจำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 36.0 ตามลำดับ

ตารางที่ 20 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามจำนวนปีที่ความต้องการทำงานต่อ

จำนวนปีที่ความต้องการทำงานต่อ	จำนวน	ร้อยละ
2-3 ปี	9	29.0
4-5 ปี	18	58.1
6-7 ปี	2	6.5
10 ปี	2	6.5
รวม	31	100.0

จากตารางที่ 20 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่ต้องการทำงานต่อจำนวน 31 คน มีความต้องการทำงานต่อ 4-5 ปี จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 58.1 รองลงมาคือ 2-3 ปี จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 29.0 และ 6-7 ปี และ 10 ปี จำนวนอย่างละ 2 คน คิดเป็นร้อยละ 6.5 ตามลำดับ

ตารางที่ 21 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามลักษณะงานที่สนใจ

ลักษณะงานที่สนใจ	จำนวน	ร้อยละ
งานด้านวิชาการ เช่น เป็นนักวิชาการ เป็นที่ปรึกษาให้กับองค์กร หรือหน่วยงานต่างๆ เป็นต้น	9	29.0
ประกอบธุรกิจส่วนตัว เช่น ค้าขาย หรือเปิดโรงเรียนสอนพิเศษ เป็นต้น	21	67.7
อื่นๆ (ช่วยเหลือสังคมตามความสามารถ)	1	3.2
รวม	31	100.0

จากตารางที่ 21 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่ต้องการทำงานต่อมีลักษณะงานที่สนใจคือ ประกอบธุรกิจส่วนตัว เช่น ค้าขาย หรือเปิดโรงเรียนสอนพิเศษ เป็นต้น จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 67.7 รองลงมาคือ งานด้านวิชาการ เช่น เป็นนักวิชาการ เป็นที่ปรึกษาให้กับองค์กร หรือหน่วยงานต่างๆ เป็นต้น จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 29.0 และอื่นๆ คือ ช่วยเหลือสังคมตามความสามารถจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.2 ตามลำดับ

ตารางที่ 22 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามช่วงเวลาที่ต้องการทำงาน

ช่วงเวลาที่ต้องการทำงาน	จำนวน	ร้อยละ
เต็มวัน	11	35.5
ครึ่งวันเช้า	12	38.7
ครึ่งวันบ่าย	8	25.8
รวม	31	100.0

จากตารางที่ 22 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่ต้องการทำงานต่อต้องการทำงานต่อครึ่งวันเช้าจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 38.7 รองลงมาคือ เต็มวันจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 35.5 และครึ่งวันบ่ายจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 25.8 ตามลำดับ

ตารางที่ 23 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามจำนวนวันที่ต้องการทำงาน

จำนวนวันที่ต้องการทำงาน	จำนวน	ร้อยละ
3 วัน	7	22.6
4 วัน	9	29.0
5 วัน	14	45.2
6 วัน	1	3.2
รวม	31	100.0

จากตารางที่ 23 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่ต้องการทำงานต่อมีความต้องการทำงานเป็นเวลา 5 วันจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 45.2 รองลงมาคือ 4 วันจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 29.0 3 วันจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 22.6 และ 6 วันจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.2 ตามลำดับ

ตารางที่ 24 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามลักษณะการจ้างงาน

ลักษณะการจ้างงาน	จำนวน	ร้อยละ
สัญญาปีต่อปี	8	25.8
สัญญาระยะสั้น (1-3 ปี)	5	16.1
สัญญาระยะยาว (มากกว่า 3 ปี)	6	19.4
ไม่กำหนดอายุสัญญา	12	38.7
รวม	31	100.0

จากตารางที่ 24 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่ต้องการทำงานต่อต้องการลักษณะการจ้างงานแบบไม่กำหนดอายุสัญญาจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 38.7 รองลงมาคือ สัญญาปีต่อปีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 25.8 สัญญาระยะยาว (มากกว่า 3 ปี)จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 19.4 และสัญญาระยะสั้น (1-3 ปี) จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 16.1 ตามลำดับ

ตารางที่ 25 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสาเหตุที่ไม่ต้องการทำงานต่อ

สาเหตุที่ไม่ต้องการทำงานต่อ (ตอบมากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน	ร้อยละ
สุขภาพไม่ดี	16	29.1
สมาชิกในครอบครัวไม่ให้ทำ	8	14.5
ไม่มีภาระรับผิดชอบ	13	23.6
ต้องการการพักผ่อน	40	72.7
เดินทางไม่สะดวก	13	23.6
ฐานะทางเศรษฐกิจเป็นที่น่าพอใจแล้ว	18	32.7
คิดว่าทำงานแล้วเสียสุขภาพจิต	19	34.5
อื่นๆ (คูแลบิตามารดา)	1	1.8

จากตารางที่ 25 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ต้องการทำงานต่อเพราะสาเหตุต้องการการพักผ่อนจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 72.7 ของผู้ไม่ต้องการทำงานต่อ รองลงมาคือ คิดว่าทำงานแล้วเสียสุขภาพจิต 19 คน คิดเป็นร้อยละ 34.5 ฐานะทางเศรษฐกิจเป็นที่น่าพอใจแล้วจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 32.7 สุขภาพไม่ดีจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 29.1 ไม่มีภาระรับผิดชอบและเดินทางไม่สะดวกจำนวนอย่างละ 13 คน คิดเป็นร้อยละ 23.6 สมาชิกในครอบครัวไม่ให้ทำจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 14.5 และอื่นๆ คือคูแลบิตามารดาจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8 ตามลำดับ

ผลงานวิทยานิพนธ์ศึกษา ระดับปริญญาตรี

ตารางที่ 26 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการดำเนินชีวิตประจำวันหลัง
เกษียณอายุกรณีไม่ต้องการทำงานต่อ

การดำเนินชีวิตประจำวันหลังเกษียณอายุกรณีไม่ต้องการทำงานต่อ (ตอบมากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน	ร้อยละ
อยู่บ้านเฉยๆ	12	21.8
ดูแลบุตรหลาน	23	41.8
ท่องเที่ยว	38	69.10
ไปวัด ทำบุญ ทำสมาธิ ศึกษาศรณะ	26	47.3
หางานอดิเรกทำในบ้าน เช่น เลี้ยงสัตว์ ปลูกต้นไม้ ทำอาหาร เป็นต้น	43	78.18
อื่นๆ (ทำงานสาธารณประโยชน์, ดูแลสุขภาพของตนเอง, อ่าน เขียน หนังสือ, ดูแลมารดา)	5	9.1

จากตารางที่ 26 พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ต้องการทำงานต่อจะดำเนินชีวิตประจำวันโดย
ต้องการหางานอดิเรกทำในบ้าน เช่น เลี้ยงสัตว์ ปลูกต้นไม้ ทำอาหาร เป็นต้นจำนวน 43 คน
คิดเป็นร้อยละ 78.18 ของผู้ไม่ต้องการทำงานต่อ รองลงมาคือ ท่องเที่ยวจำนวน 38 คน คิดเป็น
ร้อยละ 69.10 ไปวัด ทำบุญ ทำสมาธิ ศึกษาศรณะจำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 47.3 ดูแล
บุตรหลานจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 41.8 อยู่บ้านเฉยๆ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 21.8
และอื่นๆ คือ ทำงานสาธารณประโยชน์ ดูแลสุขภาพของตนเอง อ่านและเขียนหนังสือ และ ดูแล
มารดาจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 9.1 ตามลำดับ

ตารางที่ 27 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรูปแบบสวัสดิการที่ต้องการได้รับ

รูปแบบสวัสดิการที่ต้องการได้รับ	จำนวน	ร้อยละ
บำนาญ	12	14.0
บำนาญ	74	86.0
รวม	86	100.0

จากตารางที่ 27 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการสวัสดิการในรูปแบบของเงิน
บำนาญจำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 86.0 และรูปแบบของเงินบำนาญจำนวน 12 คน คิดเป็น
ร้อยละ 14.0 ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อความต้องการทำงานต่อภายหลังเกษียณอายุราชการ โดยใช้ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 3.1 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ทำการศึกษาในประเด็น ด้านความต้องการรายได้ หรือผลตอบแทน ทั้งในระดับรายได้และภาระครอบครัว

ตารางที่ 28 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม ความต้องการรายได้ หรือผลตอบแทน ทั้งในระดับรายได้และภาระครอบครัว

ด้านความต้องการรายได้หรือ ผลตอบแทน	ระดับความคิดเห็น					\bar{X}	S.D.	แปล ผล
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด			
1.ท่านมีภาระครอบครัวต้อง รับผิดชอบ	25 (29.1)	30 (34.9)	19 (22.1)	7 (8.1)	5 (5.8)	3.73	1.14	มาก
2. ท่านมีภาระหนี้สินต้อง รับผิดชอบ	17 (19.8)	19 (22.1)	24 (27.9)	16 (18.6)	10 (11.6)	3.20	1.28	ปาน กลาง
3.ท่านต้องการมีรายได้ประจำ ช่วยเหลือครอบครัวตามปกติที่ เคยปฏิบัติ	16 (18.6)	38 (44.2)	22 (25.6)	7 (8.1)	3 (3.5)	3.66	0.99	มาก
4.ท่านต้องการมีรายได้เพื่อใช้จ่าย ส่วนตัว เช่น เพื่อการท่องเที่ยว ค่ารักษาพยาบาล บริจาค เป็นต้น	16 (18.6)	43 (50.0)	23 (26.7)	2 (2.3)	2 (2.3)	3.80	0.85	มาก
5.ท่านต้องการรายได้เพื่อการออม	14 (16.3)	35 (40.7)	30 (34.9)	2 (2.3)	5 (5.8)	3.59	0.99	มาก
6.ท่านต้องการรายได้เท่ากับ จำนวนเงินขั้นสุดท้ายที่ท่านเคย ได้รับ	33 (38.4)	26 (30.2)	16 (18.6)	7 (8.1)	4 (4.7)	3.90	1.15	มาก
7.ท่านต้องการมีรายได้เพียงพอ กับค่าใช้จ่ายเท่านั้น	12 (14.0)	26 (30.2)	17 (19.8)	12 (14.0)	19 (22.1)	3.00	1.38	ปาน กลาง
8.ท่านไม่ต้องการจะได้รับ ผลตอบแทนใดๆ	4 (4.7)	9 (10.5)	20 (23.3)	17 (19.8)	36 (41.9)	2.16	1.22	น้อย
รวม						3.38	1.25	ปาน กลาง

จากตารางที่ 28 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความต้องการรายได้ หรือผลตอบแทน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.38, S.D. = 1.25$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ 3 อันดับแรก พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการรายได้เท่ากับจำนวนเงินขั้นสุดท้ายที่เคยได้รับอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90, S.D. = 1.15$) รองลงมาคือ ต้องการมีรายได้เพื่อใช้จ่ายส่วนตัวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80, S.D. = 0.85$) และมีภาระครอบครัวที่ต้องรับผิดชอบอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73, S.D. = 1.14$) ตามลำดับ

ตอนที่ 3.2 ปัจจัยทางด้านสังคม ทำการศึกษาในประเด็น ด้านนโยบายของรัฐบาล ความพึงพอใจในบทบาทปัจจุบัน และต้องการทำประโยชน์แก่ส่วนรวม

ตารางที่ 29 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความพึงพอใจต่อนโยบายของรัฐบาลด้านสวัสดิการในปัจจุบัน

ด้านนโยบายของรัฐบาลด้านสวัสดิการในปัจจุบัน	ระดับความคิดเห็น					\bar{X}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1.ท่านมีความพึงพอใจต่อสวัสดิการข้าราชการที่ได้รับโดยรวม	5 (5.8)	23 (26.7)	36 (41.9)	14 (16.3)	8 (9.3)	3.03	1.02	ปานกลาง
2. ท่านมีความพึงพอใจต่อกองทุนบำเหน็จบำนาญที่จะได้รับเมื่อเกษียณอายุราชการ	3 (3.5)	28 (32.6)	27 (31.4)	18 (20.9)	10 (11.6)	2.95	1.07	ปานกลาง
3.ท่านมีความพึงพอใจต่อสิทธิการรักษาพยาบาลที่ได้รับหลังเกษียณอายุ	15 (17.4)	30 (34.9)	23 (26.7)	10 (11.6)	8 (9.3)	3.40	1.18	ปานกลาง
4.ท่านมีความพึงพอใจต่อสวัสดิการการศึกษาของบุตร	5 (5.8)	21 (24.4)	26 (30.2)	18 (20.9)	16 (18.6)	2.78	1.18	ปานกลาง
5.ท่านมีความพึงพอใจต่อระบบการให้กู้	7 (8.1)	24 (27.9)	39 (45.3)	11 (12.8)	5 (5.8)	3.20	0.97	ปานกลาง
6.ท่านมีความพึงพอใจต่อค่าตอบแทนจากการปฏิบัติงานนอกเวลาที่ได้รับในปัจจุบัน	-	17 (19.8)	32 (37.2)	16 (18.6)	21 (24.4)	2.52	1.07	ปานกลาง
รวม						2.98	1.10	ปานกลาง

จากตารางที่ 29 ปัจจัยด้านนโยบายซึ่งเป็นความพึงพอใจที่ไม่ใช่ประเด็นให้เกิดความต้องการทำงานต่อหลังเกษียณอายุราชการ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.98$, S.D. = 1.10) โดยส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อสิทธิการรักษาพยาบาลที่ได้รับอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$, S.D. = 1.18) รองลงมาคือ มีความพึงพอใจต่อระบบการให้กู้ยืมในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.20$, S.D. = 0.97) และมีความพึงพอใจต่อสวัสดิการข้าราชการที่ได้รับโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.03$, S.D. = 1.02) ตามลำดับ

ตารางที่ 30 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความพึงพอใจในบทบาทปัจจุบัน

ด้านความพึงพอใจในบทบาทปัจจุบัน	ระดับความคิดเห็น					\bar{X}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ท่านมีความพึงพอใจต่อบทบาทการเป็นครูในปัจจุบัน	28 (32.6)	35 (40.7)	13 (15.1)	8 (9.3)	2 (2.3)	3.92	1.03	มาก
2. ท่านมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของท่าน	32 (37.2)	40 (46.5)	11 (12.8)	2 (2.3)	1 (1.2)	4.16	0.82	มาก
3. ท่านมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานร่วมกับเพื่อนร่วมงาน	20 (23.2)	41 (47)	19 (22.1)	5 (5.8)	1 (1.2)	3.86	0.88	มาก
รวม						3.98	0.65	มาก

จากตารางที่ 30 พบว่ากลุ่มตัวอย่างความพึงพอใจในบทบาทปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.65) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.82) รองลงมาคือ มีความพึงพอใจต่อบทบาทการเป็นครูในปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 1.03) และมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานร่วมกับเพื่อนร่วมงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.88) ตามลำดับ

ตารางที่ 31 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม
ความต้องการทำประโยชน์แก่ส่วนรวม

ด้านต้องการทำประโยชน์แก่ ส่วนรวม	ระดับความคิดเห็น					\bar{X}	S.D.	แปล ผล
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด			
1.ท่านต้องการนำความรู้และ ประสบการณ์ที่ท่านมีมา ช่วยงานเพื่อประโยชน์ ส่วนรวม	35 (40.7)	41 (47.7)	10 (11.6)	-	-	4.29	0.67	มาก
2.ต้องการทำงานลักษณะ อาสาสมัครภายหลังเกษียณอายุ ราชการ	9 (10.5)	25 (29.1)	41 (47.7)	8 (9.3)	3 (3.5)	3.34	0.92	ปาน กลาง
3.การเป็นวิทยากรพิเศษ	13 (15.1)	18 (20.9)	34 (39.5)	13 (15.1)	8 (9.3)	3.17	1.15	ปาน กลาง
4.การจัดตั้งชมรมเพื่อช่วยเหลือ ผู้ด้อยโอกาส	8 (9.3)	27 (31.4)	31 (36.0)	15 (17.4)	5 (5.8)	3.21	1.03	ปาน กลาง
5.หลังเกษียณราชการแล้ว ต้องการทำงานที่เป็นประโยชน์ ต่อสังคมหลากหลายรูปแบบ	16 (18.6)	36 (41.9)	27 (31.4)	6 (7.0)	1 (1.2)	3.70	0.90	มาก
6.การดูแลสมาชิกในครอบครัว ให้เป็นพลเมืองดี ซึ่งถือว่าเป็น การทำประโยชน์ให้แก่สังคม ด้วยเช่นกัน	45 (52.3)	32 (37.2)	8 (9.3)	1 (1.2)	-	4.41	0.71	มาก
7.การถ่ายทอดประสบการณ์ โดยการเขียนหนังสือ หรือ บทความ	15 (17.4)	19 (22.1)	32 (37.2)	9 (10.5)	11 (12.8)	3.21	1.23	ปาน กลาง
8.การสมัครเป็นตัวแทนของ ประชาชน เช่น ส.ส. ส.ว. ส.จ. ฯลฯ	3 (3.5)	9 (10.5)	16 (18.6)	15 (17.4)	43 (50.0)	2.00	1.20	น้อย
9.ท่านมีความเต็มใจที่จะ ช่วยเหลือสังคมโดยไม่หวัง ผลตอบแทน	17 (19.8)	22 (25.6)	34 (39.5)	10 (11.6)	3 (3.5)	3.47	1.05	ปาน กลาง
รวม						3.42	1.20	ปาน กลาง

จากตารางที่ 31 พบว่ากลุ่มตัวอย่างต้องการทำประโยชน์แก่ส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.42$, S.D. = 1.20) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ 3 อันดับแรกพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการดูแลสมาชิกในครอบครัวให้เป็นพลเมืองดี ซึ่งถือว่าเป็นการทำประโยชน์ให้แก่สังคมด้วยเช่นกันอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.71) รองลงมาคือ ต้องการนำความรู้และประสบการณ์ที่มีมาช่วยงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.67) และต้องการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหลากหลายรูปแบบอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.90) ตามลำดับ

ตอนที่ 3.3 ปัจจัยทางด้านสุขภาพ ทำการศึกษาในประเด็น ด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต

ตารางที่ 32 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการให้ความสำคัญต่อสุขภาพกาย

ด้านสุขภาพกาย	ระดับความคิดเห็น					\bar{X}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1.การไม่มีโรคประจำตัวที่รุนแรงในปัจจุบันสนับสนุนให้ท่านมีความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุราชการ	29 (33.7)	36 (41.9)	14 (16.3)	4 (4.7)	3 (3.5)	3.96	1.01	มาก
2.การไม่มีประวัติเจ็บป่วยที่รุนแรงในปัจจุบันสนับสนุนให้ท่านมีความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุราชการ	27 (31.4)	38 (44.2)	14 (16.3)	4 (4.7)	3 (3.5)	3.95	0.99	มาก
3.ปัจจุบันท่านมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงดี	13 (15.1)	47 (54.7)	18 (20.9)	7 (8.1)	1 (1.2)	3.74	0.86	มาก
4.ปัจจุบันท่านมีโรคประจำตัวจึงมีผลต่อการทำงานหลังเกษียณอายุราชการของท่าน	6 (7.0)	11 (12.8)	15 (17.4)	12 (14.0)	42 (48.8)	2.15	1.34	น้อย
5.ท่านมีสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง มักเจ็บป่วยอยู่บ่อยๆ	-	9 (10.5)	22 (25.6)	28 (32.6)	27 (31.4)	2.15	0.99	น้อย

ตารางที่ 32 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการให้ความสำคัญต่อสุขภาพกาย (ต่อ)

ด้านสุขภาพกาย	ระดับความคิดเห็น					\bar{X}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
6.การสูบบุหรี่เป็นประจำมีผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายของท่าน	11 (12.8)	10 (11.6)	3 (3.5)	8 (9.3)	54 (62.8)	2.02	1.52	น้อย
7.การดื่มสุราเป็นประจำมีผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายของท่าน	10 (11.6)	16 (18.6)	3 (3.5)	6 (7.0)	51 (59.3)	2.16	1.56	น้อย
8.การทำงานทำให้ท่านมีร่างกายแข็งแรงขึ้น	19 (22.1)	34 (39.5)	26 (30.2)	5 (5.8)	2 (2.3)	3.73	0.95	มาก
รวม						2.99	1.46	ปานกลาง

จากตารางที่ 32 พบว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญต่อสุขภาพกายที่มีผลต่อความต้องการทำงานต่อหลังเกษียณอายุราชการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.99$, S.D. = 1.46) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ 3 อันดับแรกพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัวที่รุนแรงในปัจจุบันสนับสนุนให้มีความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุราชการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 1.01) รองลงมาคือ ไม่มีประวัติเจ็บป่วยที่รุนแรงในปัจจุบันสนับสนุนให้มีความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุราชการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.99) และปัจจุบันมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงดี ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 0.86) ตามลำดับ

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

ตารางที่ 33 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการให้ความสำคัญต่อสุขภาพจิต

ด้านสุขภาพจิต	ระดับความคิดเห็น					\bar{X}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1.ท่านเป็นผู้มีสุขภาพจิตดีไม่เครียด	23 (26.7)	33 (38.4)	25 (29.1)	5 (5.8)	-	3.86	0.88	มาก
2.ท่านคิดว่าการทำงานทำให้สุขภาพจิตท่านดีขึ้น	10 (11.6)	38 (44.2)	22 (25.6)	11 (12.8)	5 (5.8)	3.43	1.05	ปานกลาง
3.ท่านมีความพึงพอใจในชีวิตปัจจุบัน	21 (24.4)	40 (46.5)	19 (22.1)	4 (4.7)	2 (2.3)	3.86	0.92	มาก
4.ท่านคิดว่าการทำงานเป็นการพัฒนาจิตใจตนเอง	23 (26.7)	46 (53.5)	13 (15.1)	2 (2.3)	2 (2.3)	4.00	0.85	มาก
5.ท่านคิดว่าตนเป็นบุคคลที่ยังมีคุณค่าต่อสังคมและยังสามารถช่วยเหลือสังคมได้	32 (37.2)	40 (46.5)	13 (15.1)	1 (1.2)	-	4.20	0.73	มาก
6.ท่านเป็นคนที่วิตกกังวลเกี่ยวกับอนาคตข้างหน้า	7 (8.1)	28 (32.6)	27 (31.4)	16 (18.6)	8 (9.3)	3.09	1.08	ปานกลาง
รวม						3.74	1.00	มาก

จากตารางที่ 33 พบว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญต่อสุขภาพจิตที่มีผลต่อความต้องการทำงานต่อหลังเกษียณอายุราชการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 1.00) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบ 3 อันดับแรกพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อตนเองโดยคิดว่าตนเป็นบุคคลที่ยังมีคุณค่าต่อสังคมและยังสามารถช่วยเหลือสังคมได้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.73) รองลงมาคือ คิดว่าการทำงานเป็นการพัฒนาจิตใจตนเองอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.85) และเป็นผู้มีสุขภาพจิตดีไม่เครียดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.88) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาปัจจัยกำหนดความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุ ราชการกรณีศึกษาข้าราชการครูโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ในครั้งนี้ได้รับ ข้อเสนอแนะดังนี้

1. ต้องการได้ความจริงใจจากหน่วยงานที่ปฏิบัติงานอยู่ โดยผู้บริหารปฏิบัติต่อ ข้าราชการครูเท่าๆ กัน ไม่ลำเอียง ไม่กั่นแก้ง
2. ต้องการให้รัฐบาลช่วยเหลือเมื่อเกษียณอายุในหลายๆ รูปแบบ เช่น จัดให้มีที่พักอาศัย การจัดการให้ตรงกับความต้องการและความสามารถ เป็นต้น
3. ต้องการให้เพิ่มทุนการศึกษาให้แก่บุตรมากขึ้น เพื่อแบ่งเบาภาระในครอบครัว

ผลงานวิทยานิพนธ์ศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยกำหนดความต้องการทำงานหลังเกษียณ อายุราชการ กรณีศึกษา ข้าราชการครูโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร จากกลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร จำนวน 115 คน ได้รับแบบสอบถามกลับคืน 86 ชุด ค่าสถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สรุปข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษาวิจัยพบว่าข้าราชการครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ในช่วง 51-60 ปี มีสถานภาพสมรส มีอายุราชการเฉลี่ย 26-30 ปี มีระดับการศึกษาส่วนใหญ่คือปริญญาตรี และจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมากที่สุด มีรายได้จากการรับราชการประมาณ 30,001-40,000 บาท ซึ่งรายได้นี้เพียงพอแก่การเลี้ยงชีพ ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนในการใช้จ่าย และนอกจากนี้แล้วส่วนใหญ่ไม่มีรายได้เสริมนอกเหนือจากงานราชการ สำหรับผู้ที่มีรายได้เสริมนั้นส่วนใหญ่มีรายได้ประมาณ 10,000-20,000 บาท จากค่าจ้างการเป็นอาจารย์สอนพิเศษ ในส่วนของผู้ที่มิใช่สมรสนั้นส่วนใหญ่คู่สมรสประกอบอาชีพรับราชการ และมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 30,001-40,000 บาท ส่วนของค่าใช้จ่ายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหลังเกษียณอายุราชการนั้นประมาณ 10,000-20,000 บาท เมื่อเกษียณอายุราชการแล้วส่วนใหญ่มีบุคคลที่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายคือ บิดามารดาของผู้เกษียณอายุเอง รองลงมาคือ บุตรที่กำลังศึกษา ญาติ บิดามารดาของคู่สมรส และสัตว์เลี้ยง มีค่าใช้จ่ายส่วนตัวคือค่าใช้จ่ายในครัวเรือนมากที่สุด รองลงมาคือ ค่าประกันชีวิต การออม ด้านการสนทนากาการ และรายจ่ายต่อเนื่องผูกพันเป็นสัญญาทางกฎหมาย เช่น การผ่อนบ้าน เป็นต้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่ในบ้านพักของตนเอง และในด้านสุขภาพร่างกายนั้นพบว่าส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัว สำหรับผู้ที่มีโรคประจำตัวนั้นส่วนใหญ่เป็นโรคความดันโลหิตสูง-ต่ำ

ตอนที่ 2 สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานหลังเกษียณอายุราชการและความต้องการเลือกประเภทของงาน

จากการศึกษาวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ต้องการทำงานต่อ ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่ที่ไม่ต้องการทำงานต่อหลังเกษียณอายุราชการเพราะต้องการพักผ่อนรองลงมาคือ คิดว่าทำงานแล้วเสียสุขภาพจิต มีฐานะทางเศรษฐกิจเป็นที่น่าพอใจแล้ว มีสุขภาพไม่ดี ไม่มีภาระรับผิดชอบ เดินทางไม่สะดวก สมาชิกในครอบครัวไม่ให้ทำ และต้องดูแลบิดามารดา เป็นต้น โดยหลังเกษียณอายุแล้วจะดำเนินชีวิตประจำวันด้วยการหางานอดิเรกทำที่บ้าน เช่น เลี้ยงสัตว์ ปลูกต้นไม้ ทำอาหาร เป็นต้น รองลงมาคือ ต้องการท่องเที่ยว ไปด้วย ทำบุญ ทำสมาธิ ศึกษาธรรมะ ดูแลบุตรหลาน อยู่บ้านเฉยๆ และต้องการทำงานสาธารณประโยชน์ เป็นต้น ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการทำงานต่อ ต้องการทำงานต่อเพราะต้องการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และยังมีภาระที่ต้องรับผิดชอบ ระยะเวลาที่ต้องการทำงานต่อประมาณ 4-5 ปี ลักษณะงานที่สนใจจะทำหลังเกษียณอายุคือ ประกอบธุรกิจส่วนตัว เช่น การค้าขายหรือเปิดโรงเรียนสอนพิเศษ เป็นต้น มีช่วงเวลาที่ต้องการทำงานคือ ช่วงครึ่งวันเช้า ซึ่งในหนึ่งสัปดาห์ต้องการทำงานเป็นเวลา 5 วัน ลักษณะการจ้างงานที่ต้องการให้เป็นมากที่สุดคือ การจ้างงานโดยไม่กำหนดอายุของสัญญาว่าจ้าง และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการที่จะเลือกรับเงินสวัสดิการในรูปของเงินบำนาญ เพราะต้องการให้รัฐเป็นผู้ดูแลและเห็นว่ามีความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาวมากกว่า ส่วนผู้ที่ต้องการรับเงินสวัสดิการในรูปของเงินบำนาญเพราะต้องการนำเงินไปลงทุนในกิจการ และซื้อบ้าน

ตอนที่ 3 สรุปข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อความต้องการทำงานต่อภายหลังเกษียณอายุราชการ

จากการศึกษาวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการทำงานต่อภายหลังเกษียณอายุราชการในปัจจัยด้านเศรษฐกิจมากที่สุด รองลงมาคือ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านสุขภาพ ตามลำดับ ซึ่งสามารถสรุปเป็นรายด้านได้ดังนี้

ตอนที่ 3.1 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ความต้องการรายได้หรือผลตอบแทนพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการรายได้หรือผลตอบแทนอยู่ในระดับปานกลาง โดยส่วนใหญ่ต้องการมีรายได้เท่ากับจำนวนเงินขั้นสุดท้ายที่เคยได้รับ รองลงมาคือ ต้องการมีรายได้เพื่อใช้จ่ายส่วนตัว และมีภาระที่ต้องรับผิดชอบ

ตอนที่ 3.2 ปัจจัยทางด้านสังคม ประกอบด้วย นโยบายของรัฐบาลด้านสวัสดิการในปัจจุบัน ความพึงพอใจในบทบาทปัจจุบัน และความต้องการทำประโยชน์แก่ส่วนรวม พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในบทบาทปัจจุบันมากที่สุด รองลงมาคือ ต้องการทำประโยชน์

แก่ส่วนรวม และมีความพึงพอใจต่อนโยบายของรัฐบาลด้านสวัสดิการในปัจจุบัน ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 3.2.1 ด้านความพึงพอใจในบทบาทปัจจุบันพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจต่อบทบาทการเป็นครูในปัจจุบันมากที่สุด รองลงมาคือ มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานร่วมกับเพื่อนร่วมงาน และมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของตนเอง

ตอนที่ 3.2.2 ด้านความต้องการทำประโยชน์แก่ส่วนรวมพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการทำประโยชน์แก่ส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความต้องการดูแลสมาชิกในครอบครัวให้เป็นพลเมืองดี ซึ่งถือว่าเป็นการทำประโยชน์ให้แก่สังคมด้วยเช่นกัน รองลงมาคือ ต้องการนำความรู้และประสบการณ์ที่มีมาช่วยเหลืองานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และหลังเกษียณอายุแล้วต้องการทำงานที่เป็นประโยชน์แก่สังคมในหลากหลายรูปแบบ

ตอนที่ 3.2.3 ด้านนโยบายของรัฐบาลด้านสวัสดิการในปัจจุบัน พบว่าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อนโยบายของรัฐบาลอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความพึงพอใจต่อสิทธิการรักษาพยาบาลที่ได้รับมากที่สุด รองลงมาคือ มีความพึงพอใจต่อระบบการให้กู้ และมีความพึงพอใจต่อสวัสดิการข้าราชการที่ได้รับโดยรวม ตามลำดับ ผลจากความพึงพอใจในด้านนี้ไม่ก่อให้เกิดความต้องการทำงานต่อซึ่งจะไม่สอดคล้องกับปัจจัยทั้งสองข้างต้น

ตอนที่ 3.3 ปัจจัยทางด้านสุขภาพ ประกอบด้วย สุขภาพกายและสุขภาพจิต พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับสุขภาพจิตมากกว่าสุขภาพกาย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 3.3.1 ด้านสุขภาพจิตพบว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับสุขภาพจิตอยู่ในระดับมากโดยคิดว่าตนเป็นบุคคลที่ยังมีคุณค่าต่อสังคมและยังสามารถช่วยเหลือสังคมได้ รองลงมาคือ คิดว่าการทำงานเป็นการพัฒนาจิตใจของตนเอง ปัจจุบันเป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดีไม่เครียด และยังมีชีวิตในปัจจุบันอีกด้วย

ตอนที่ 3.3.2 ด้านสุขภาพกาย พบว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับสุขภาพกายอยู่ในระดับปานกลาง โดยคิดว่าการทำงานไม่มีโรคประจำตัวที่รุนแรงในปัจจุบันสนับสนุนให้มีความต้องการทำงานต่อภายหลังเกษียณอายุราชการ รองลงมาคือ การไม่มีประวัติเจ็บป่วยที่รุนแรงในปัจจุบันสนับสนุนให้เกิดความต้องการทำงานต่อในอนาคต และปัจจุบันเป็นผู้ที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงดี

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยชี้ให้เห็นว่าปัจจัยทั้ง 3 ด้าน ซึ่งประกอบไปด้วย ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านสุขภาพ ล้วนส่งผลต่อความต้องการทำงานต่อภายหลังเกษียณอายุราชการของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ความต้องการรายได้หรือผลตอบแทน พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการมีรายได้เท่ากับจำนวนเงินขั้นสุดท้ายที่เคยได้รับ ต้องการมีรายได้เพื่อใช้จ่ายส่วนตัว และมีภาระที่ต้องรับผิดชอบ เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันอยู่ในช่วงถดถอย อีกทั้งยังมีภาระหนี้สินที่ต้องรับผิดชอบต่อครอบครัว ส่งผลให้เงินเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินชีวิตมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จงกล นิยมกลาง (2545 : 90) ที่กล่าวว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคาดหวังในเรื่องรายได้และผลตอบแทน โดยหวังว่าจะมีรายได้เพื่อช่วยเหลือครอบครัวและใช้จ่ายส่วนตัว มีรายได้เพื่อการออม และต้องการค่าตอบแทนเท่ากับจำนวนเงินเดือนขั้นสุดท้ายก่อนเกษียณอายุ

2. ปัจจัยทางด้านสังคม ประกอบด้วย ความพึงพอใจในบทบาทปัจจุบัน ความต้องการทำประโยชน์แก่ส่วนรวม และนโยบายของรัฐบาลด้านสวัสดิการในปัจจุบัน

2.1 ความพึงพอใจในบทบาทปัจจุบัน การศึกษาวิจัยชี้ให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในบทบาทปัจจุบันมากที่สุด เนื่องจากอาชีพครูเป็นอาชีพที่มีเกียรติได้รับการยอมรับเป็นอย่างมากในสังคมไทย อีกทั้งยังมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานร่วมกับเพื่อนร่วมงาน ซึ่งเพื่อนร่วมงานเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความสุขในการทำงาน ดังนั้นการพึงพอใจในการปฏิบัติงานร่วมกับเพื่อนร่วมงานส่งผลให้การทำงานเป็นไปด้วยดี

2.2 ด้านความต้องการทำประโยชน์ให้ส่วนรวมนั้น พบว่ากลุ่มตัวอย่างต้องการดูแลสมาชิกในครอบครัวให้เป็นพลเมืองดี ซึ่งการดูแลสมาชิกนี้ถือว่าการทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้ด้วยเช่นกัน เนื่องจากการมีพลเมืองดีเพิ่มขึ้นในสังคมจะช่วยสร้างสรรค์สังคมให้เจริญยิ่งขึ้น ช่วยลดปัญหาต่างๆ ในสังคม ต้องการนำความรู้และประสบการณ์จากการสอนหนังสือที่มีมาช่วยงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งอาจเป็นการช่วยเหลือในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งการเป็นวิทยากรพิเศษ การจัดตั้งชมรมเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส การเป็นอาสาสมัคร รวมทั้งการถ่ายทอดประสบการณ์ด้วยการเขียนหนังสือ หรือบทความ เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้ให้กับบุคคลอื่นๆ

2.3 ด้านความพึงพอใจต่อนโยบายของรัฐบาลด้านสวัสดิการในปัจจุบัน มีข้อสังเกตว่าด้านนโยบายนี้ให้ผลในทางตรงกันข้ามกับปัจจัยอื่นๆ ของปัจจัยด้านสังคมนี้ เนื่องจากความพึงพอใจต่อนโยบายของรัฐบาลอาจเป็นเหตุผลให้ผู้เกษียณอายุไม่ต้องการทำงานต่อหลังจาก

เกษียณอายุราชการ ทั้งนี้เกิดจากความพึงพอใจต่อความช่วยเหลือที่ภาครัฐหยิบยื่นให้ ซึ่งผลการวิจัยนี้เป็นข้อค้นพบที่เกิดขึ้นใหม่ที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้

จากการศึกษาปัจจัยด้านสังคมได้ผลสอดคล้องกับงานวิจัยของหลายๆ ท่าน ทั้งผลการวิจัยของ ภูมิ นริศชาติ (2547) ที่พบว่าปัจจัยที่มีผลมากในการทำงานหลังเกษียณคือ ความต้องการทางสังคมและการยอมรับ โดยต้องการทำงานเพราะได้ใช้ความรู้และประสบการณ์ที่มีให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้ร่วมงาน และสังคม งานวิจัยของฉวีวรรณ จันทรัตน์ (2540 : 212) ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความตั้งใจในการเลือกประเภทงานเพื่อประโยชน์ต่อสังคมในระดับปานกลาง และงานวิจัยของจกมล เนียมกลาง(2545 : 83) ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในบทบาทปัจจุบัน และความต้องการทำประโยชน์กับสังคมนั้นสัมพันธ์กับความต้องการทำงานต่อภายหลังเกษียณอายุราชการ

3. ปัจจัยทางด้านสุขภาพ ประกอบด้วย สุขภาพกายและสุขภาพจิต

3.1 ด้านสุขภาพจิต ซึ่งเป็นด้านที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญมากที่สุด จากการศึกษาวิจัยชี้ให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างคิดว่าตนเป็นบุคคลที่ยังมีคุณค่าต่อสังคมและยังสามารถช่วยเหลือสังคมได้ ซึ่งเป็นการมองเห็นคุณค่าในตนเองจะส่งผลให้เป็นผู้ที่มีจิตใจดี มีสุขภาพจิตที่ดี นอกจากนี้ยังคิดว่าการทำงานเป็นการพัฒนาจิตใจของตนเอง การเป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตที่ดีในปัจจุบันและมีความพึงพอใจในชีวิตปัจจุบัน ซึ่งล้วนส่งผลต่อความต้องการทำงานต่อหลังจากเกษียณอายุราชการ

3.2 ด้านสุขภาพกาย จากการศึกษาวิจัยชี้ให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญต่อสุขภาพกายเป็นอย่างมาก โดยกล่าวว่า การไม่มีโรคประจำตัวที่รุนแรงในปัจจุบันสนับสนุนให้มีความต้องการทำงานต่อภายหลังเกษียณอายุราชการ การไม่มีประวัติเจ็บป่วยที่รุนแรงในปัจจุบันก็สนับสนุนให้มีความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุด้วยเช่นกัน และนอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังเป็นบุคคลที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงดีซึ่งจะสนับสนุนการทำงานต่อหลังเกษียณอายุราชการ

ผลการศึกษาวิจัยด้านสุขภาพนี้ได้ผลสอดคล้องกับ เฉก ธนะศิริ (2528, อ้างถึงใน สุรกุล เจนอบรม 2538 : 37) ซึ่งพบว่าการทำงานเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่ผู้เกษียณอายุควรทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อแก้ปัญหาคความเหงา หดหู่ ว้าเหว่ ทำให้สุขภาพกาย สุขภาพจิต และสติปัญญาไม่เสื่อมโทรมลงไปโดยเร็ว

ข้อจำกัดในการวิจัย

1. เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้มีข้อจำกัดในเรื่องของระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งมีเวลาค่อนข้างน้อย อีกทั้งยังมีอุปสรรคในการเก็บข้อมูลคือ เป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารโรงเรียน จึงเกิดความยุ่งยากในการประสานงานโดยไม่ทราบว่าจะสามารถติดต่อผ่านท่านได้ ทำให้ต้องสูญเสียเวลาในขั้นตอนของการติดต่อขออนุญาตเป็นเวลาหลายสัปดาห์
2. สืบเนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องเวลา ครูมีงานที่ต้องรับผิดชอบมากทำให้ไม่มีเวลาตอบแบบสอบถาม จึงส่งผลให้ไม่สามารถเก็บแบบสอบถามได้ครบตามจำนวนที่กำหนดและโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการตอบข้อซักถามเพื่อแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม
3. เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษากลุ่มตัวอย่างเฉพาะกลุ่มอาชีพ ไม่มีความหลากหลาย จึงทำให้ผลการศึกษามีลักษณะเฉพาะเจาะจงมากเกินไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

- ในการศึกษาครั้งต่อไปควรที่จะ
1. ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุที่แตกต่างกัน และ/หรือกลุ่มอาชีพที่แตกต่างกัน เพื่อให้ได้รับข้อมูลที่แตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างเดิม ซึ่งจะช่วยให้ทราบความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายของกลุ่มตัวอย่าง อีกทั้งยังจะให้ผลการศึกษาเป็นแบบทั่วไป (Generalization) ไม่นั้นเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากยิ่งขึ้น
 2. กรอบแนวคิดในการศึกษาปัจจัยกำหนดความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุ ควรมีการพิจารณาตัวแปรอื่นๆ เพิ่มเติมเพื่อให้การวิเคราะห์ผลข้อมูลชัดเจนและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ควรนำผลการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่ต่างกันทั้งด้านอายุ และกลุ่มอาชีพมาประยุกต์ใช้เพื่อช่วยเหลือผู้เกษียณอายุให้ตรงกับความต้องการมากที่สุด
2. ควรนำผลการศึกษาดังกล่าว มากำหนดเป็นนโยบายด้านสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือผู้เกษียณอายุโดยแยกออกเป็นแต่ละด้าน ดังนี้
 - 2.1 ด้านเศรษฐกิจ เช่น เมื่อเกษียณอายุแล้วควรมีการจัดหางานพิเศษให้แก่ผู้เกษียณอายุเพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายในชีวิต และเมื่อทราบความต้องการทำงานของผู้

เกษียณอายุแล้วก็ทำการจัดสรรงานให้แก่ผู้เกษียณอายุให้ตรงกับที่ต้องการ โดยไม่คิดว่าบุคคลเหล่านี้เป็นบุคคลที่ไร้คุณค่า ควรให้ความสำคัญเท่ากับบุคคลที่อยู่ในวัยทำงานทั่วไป

2.2 ด้านสังคม ควรมีการจัดฝึกอบรมด้านต่างๆ เช่น จัดฝึกอบรมด้านการใช้คอมพิวเตอร์ เพื่อให้ผู้เกษียณอายุมีความรู้เท่าทันเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งการให้ความรู้ และคำแนะนำในการเข้าร่วมงานกับชุมชน สโมสร หรือกลุ่มคนที่ทำงานเพื่อสังคม เป็นต้น

2.3 ด้านสุขภาพ ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต รัฐบาลควรเปลี่ยนเกณฑ์การเกษียณอายุจากการพิจารณาอายุ มาเป็นการพิจารณาจากสุขภาพกายและสุขภาพจิตว่ายังมีความพร้อมในการทำงานต่อหรือไม่ หากเมื่ออายุครบ 60 ปี แต่สุขภาพยังแข็งแรงก็ให้สามารถทำงานต่อไปได้ตามสภาพร่างกายที่เป็นอยู่ และความเหมาะสมกับลักษณะและรูปแบบงานที่ทำได้ นอกเหนือจากการให้ความช่วยเหลือทางด้านสวัสดิการอื่นๆ

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บรรณานุกรม

- เกื้อ วงศ์บุญสินและคณะ. ข้อมูลผู้สูงอายุที่น่าสนใจ. วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- เกื้อ วงศ์บุญสินและสุชาดา กิระนันท์. สูตรเตรียมตัวแก่ เศรษฐกิจพอเพียง [Online]. Accessed 7 July 2008. Available from <http://www.thairath.co.th/news.php?section=hotnews02&content=42720>.
- จารี ทองคำสิง. “ความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ที่จะเกษียณอายุเกี่ยวกับการจัดโครงการการศึกษาในมหาวิทยาลัยสำหรับผู้สูงอายุ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการศึกษาออกโรงเรียน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- จารุวรรณ ศรีสว่าง. “กิจกรรมและความคาดหวังของข้าราชการเกษียณอายุในประเทศไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- จงกล นิยมกลาง. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการทำงานต่อหลังเกษียณอายุราชการของแพทย์สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ภาคกลาง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2545.
- ฉวีวรรณ จันทร์รัตน์. “ความตั้งใจในการทำงานหลังเกษียณอายุราชการของข้าราชการอัยการ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540.
- ช่อทิพย์ นุชยานันท์. “การเปรียบเทียบความพึงพอใจในชีวิตของครูที่เตรียมตัวและไม่เตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยาบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. “วิเคราะห์นโยบายขยายความคุ้มครองทางสังคมในประเทศไทยที่กำลังเคลื่อนสู่สังคมผู้สูงอายุ.” คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.
- นาคยา รัตนอัมภา. “การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลศูนย์สังกัดกระทรวงสาธารณสุข.” วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- บรรลุ ศิริพานิช. คู่มือเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุการงาน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพี.ที.เอ.เบสท์ ซัพพลาย จำกัด, 2536.
- พระเทพเวที. ชีวิตนี้เพื่องาน งานนี้เพื่อธรรม. กรุงเทพมหานคร : สารสุทธาการพิมพ์, 2533.

- ภัสสร ลิมานนท์. นโยบายสุขภาพและสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในเอเชีย : บทเรียนสำหรับประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- ภูมิ นริศชาติ. “การทำงานหลังเกษียณอายุราชการของบุคลากรมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.”
วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547.
- มาลี ใหญ่สูงเนิน. “ความต้องการเกี่ยวกับกাজัโปรแกรมเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของข้าราชการต่างกลุ่มอายุ สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ.”
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- วิจิตร บุญยะโทตระ. คู่มือเกษียณอายุ. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์ จำกัด, 2533.
- สหชัย ระดาเขต. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทผู้สูงอายุในสังคมของผู้เกษียณอายุราชการในจังหวัดขอนแก่น.” วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
สังคมวิทยาการพยาบาล บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2540.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม : ครอบครัว : ศาสนา : ประเพณี. พิมพ์ครั้งที่ 11.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2543.
- สุรพันธ์ ลิ้มมณี. “การนำเสนอแผนการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการเกษียณอายุของข้าราชการครู
โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9.” วิทยานิพนธ์ปริญญา
ครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- สุรกุล เจนอบรม. วิทยาการผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- สำนักกฎหมายสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ก.ป.9/2547. “พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546.”
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เลขาธิการวุฒิสภา, 2547.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมวิทยาภาวะสูงอายุ : ความเป็นจริงและการคาดการณ์ในสังคมไทย.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, เล็ก สมบัติ และ ภาวนา พัฒนศรี. “การเกี่ยวพันทางสังคมแก่ผู้สูงอายุ : พื้นที่
ศึกษาในเขตภาคใต้.” สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. สวัสดิการผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2544.
- ศีล มติธรรม. “รู้เขา รู้เรา.” มติชนรายวัน, 24 เมษายน 2551, 23

อมรวิรัช นาคทรพรพ. Teacher Watch [Online]. Accessed 2 August 2008. Available from
[http://www.pantown.com/board.php?id=&area=3&name=board4&topic=8&action](http://www.pantown.com/board.php?id=&area=3&name=board4&topic=8&action=view)
=view

“สุขภาพเพศชาย”. วารสารสินแพทย์. 2, 6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2549)

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ผลงานวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาตรี

ที่ ศธ 0520.303 / 1792

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี
1 ม.3 ต.สามพระยา อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี 76120

บ พุทธศักราช 2551

เรื่อง ขอมูลความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการศึกษา
เรียน นายวิฑรยา บริบูรณ์ทรัพย์
ผู้อำนวยการโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย

ด้วยคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี ได้เปิดสอนรายวิชา 761 427 สัมมนาปัญหาทางธุรกิจ (Seminar in Current Business Issues) ให้แก่นักศึกษาระดับปริญญาตรี การจัดการธุรกิจทั่วไป ชั้นปีที่ 4 โดยอาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาได้มอบหมายให้นักศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อทำงานวิจัย เรื่อง "การศึกษาปัจจัยกำหนดความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุราชการกรณีศึกษา : ข้าราชการครูโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร" จึงใคร่ขอมูลความอนุเคราะห์ให้นักศึกษา จำนวน 1 ราย เข้าสอบถามข้อมูลและเก็บแบบสอบถาม ในช่วงระหว่างวันที่ 10 - 14 พฤศจิกายน 2551 เพื่อนำข้อมูลมาประกอบในรายงาน สำหรับรายละเอียดต่าง ๆ คณะฯ ใคร่ขออนุญาตให้นางสาวอัจฉรา ชิงรัมย์ หมายเลขโทรศัพท์ 083-552-5570 เป็นผู้ประสานงานติดต่อโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ ทั้งนี้ คณะฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน และขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดาวลอย กาญจนเมธีเสถียร)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ

โทร.032-594028

โทรสาร.032-594027

แบบสอบถาม

เรื่อง การศึกษาปัจจัยกำหนดความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุราชการ : กรณีศึกษา ข้าราชการ
ครู โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ : เพื่อศึกษาความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุของข้าราชการครู

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยประกอบการศึกษาของนักศึกษา
ระดับปริญญาตรี คณะวิทยาการจัดการ สาขาการจัดการธุรกิจทั่วไป มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. ข้อมูลของท่านจะถูกเก็บเป็นความลับ ไม่มีการเปิดเผยต่อสาธารณะ
3. แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานหลังเกษียณอายุราชการ
และความต้องการเลือกประเภทของงาน
 - ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อความต้องการทำงานต่อภายหลัง
เกษียณอายุราชการ
 - ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
4. กรุณาเลือกคำตอบที่ท่านคิดว่าเป็นจริงที่สุด

ผลงานวิทยานักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม กรุณาทำเครื่องหมาย / ในวงเล็บที่เป็นจริงมากที่สุด

1. เพศ

() ชาย

() หญิง

2. ปัจจุบันท่านมีอายุ ปี

3. สถานภาพปัจจุบัน

() โสด

() สมรส

() หม้าย

() หย่า

() แยกกันอยู่

() อื่นๆ โปรดระบุ

4. ท่านรับราชการมาแล้วประมาณ ปี

5. ระดับการศึกษาสูงสุด

() ปริญญาตรี

() ปริญญาโท

() ปริญญาเอก

() อื่นๆ โปรดระบุ

6. สถาบันที่ท่านจบ ปี พ.ศ.

7. ปัจจุบันท่านมีรายได้จากการรับราชการประมาณ บาทต่อเดือน

8. ท่านคิดว่ารายได้ที่ท่านได้รับในปัจจุบันอยู่ในระดับใด

() เพียงพอแก่การเลี้ยงชีพ ไม่เดือดร้อน

() ไม่เพียงพอแก่การเลี้ยงชีพ เดือดร้อนเล็กน้อย

() ไม่เพียงพอแก่การเลี้ยงชีพ เดือดร้อนมาก

() อื่นๆ โปรด

9. ปัจจุบันท่านมีรายได้เสริมที่ได้รับนอกเหนือจากงานราชการ

() มี ระบุประมาณ บาท

() ไม่มี

10. กรณีที่ท่านมีรายได้เสริมระบุแหล่งที่มาของรายได้

() ค่าจ้างจากการเป็นอาจารย์สอนพิเศษ

() รายได้จากธุรกิจส่วนตัว

() รายได้จากการเป็นที่ปรึกษาในธุรกิจเอกชน

() เบี้ยประชุมจากการเป็นกรรมการในหน่วยงานต่างๆ

() อื่นๆ โปรดระบุ

11. ปัจจุบันคู่สมรสของท่านประกอบอาชีพ
- () กำลังประกอบอาชีพ (ระบุนู) มีรายได้ประมาณ บาทต่อเดือน
- () ไม่ประกอบอาชีพ
- () เกษียณอายุแล้ว
- () อื่นๆ โปรดระบุ
12. ค่าใช้จ่ายโดยประมาณต่อเดือนหลังเกษียณอายุราชการ บาท
13. เมื่อท่านเกษียณอายุราชการแล้วท่านคิดว่ามีบุคคลที่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายคือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- () บิดามารดาของท่านเอง () บิดามารดาของกลุ่มสมรส
- () บุตรที่กำลังศึกษา () ญาติ
- () อื่นๆ โปรดระบุ
14. เมื่อท่านเกษียณอายุราชการแล้วท่านคิดว่าจะมีค่าใช้จ่ายส่วนตัวในกิจกรรมคือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- () ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน () ค่าน้ำมันรถ
- () ค่าประกันชีวิต () การออม
- () รายจ่ายต่อเนื่องผูกพันเป็นสัญญาทางกฎหมาย เช่น การผ่อนบ้าน เป็นต้น
- () อื่นๆ โปรดระบุ
15. ปัจจุบันท่านพักอาศัยอยู่ในที่พักประเภทใด
- () บ้านพักข้าราชการ () บ้านพักของตนเอง
- () บ้านเช่า () คอนโดมิเนียม
- () บ้านญาติ () อื่นๆ โปรดระบุ
16. ปัจจุบันท่านมีโรคประจำตัวหรือไม่
- () มี ระบุ
- () ไม่มี

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานหลังเกษียณอายุราชการ กรุณาทำเครื่องหมาย / ในวงเล็บที่เป็นจริงมากที่สุด

17. หลังจากเกษียณอายุราชการแล้วท่านต้องการทำงานต่อหรือไม่ (หากไม่ต้องการทำงานต่อ โปรดข้ามไปทำต่อข้อ 24)

() ทำงานต่อเพราะ

() ไม่ทำงานต่อเพราะ

18. หากท่านต้องการทำงานต่อท่านคิดว่าท่านจะทำต่ออีก ปี

19. ลักษณะงานที่ท่านสนใจจะทำหลังเกษียณอายุราชการ

() งานด้านวิชาการ เช่น เป็นนักวิชาการ เป็นที่ปรึกษาให้กับองค์กร หรือหน่วยงานต่างๆ

เป็นต้น

() ประกอบธุรกิจส่วนตัว เช่น ค้าขาย หรือเปิดโรงเรียนสอนพิเศษ เป็นต้น

() อื่นๆ โปรดระบุ

20. ท่านต้องการทำงานช่วงเวลาใด

() เต็มเวลา () ครึ่งวันเช้า

() ครึ่งวันบ่าย () อื่นๆ โปรดระบุ

21. ในหนึ่งสัปดาห์ท่านต้องการทำงาน วัน

22. ลักษณะการจ้างงานที่ท่านอยากให้เป็น

() สัญญาปีต่อปี

() สัญญาระยะสั้น (1-3 ปี)

() สัญญาระยะยาว (มากกว่า 3 ปี)

() ไม่กำหนดอายุสัญญา

23. ในกรณีที่ท่านไม่ต้องการทำงานต่อหลังเกษียณอายุราชการเนื่องจากสาเหตุ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() สุขภาพไม่ดี

() สมาชิกในครอบครัวไม่ให้ทำ

() ไม่มีภาระรับผิดชอบ

() ต้องการการพักผ่อน

() เดินทางไม่สะดวก

() ฐานะทางเศรษฐกิจเป็นที่น่าพอใจแล้ว

() คิดว่าทำงานแล้วเสียสุขภาพจิต

() อื่นๆ โปรดระบุ

24. หากท่านไม่ต้องการทำงานต่อหลังเกษียณอายุราชการ ท่านจะดำเนินชีวิตประจำวันอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () อยู่บ้านเฉยๆ () ดูแลบุตรหลาน
 () ท่องเที่ยว () ไปวัด ทำบุญ ทำสมาธิ ศึกษาธรรมะ
 () หางานอดิเรกทำในบ้าน เช่น เลี้ยงสัตว์ ปลูกต้นไม้ ทำอาหาร เป็นต้น
 () อื่นๆ โปรดระบุ

25. เมื่อท่านเกษียณอายุราชการ ท่านจะเลือกรับเงินสวัสดิการของรัฐในรูปแบบใด

- () รับเงินบำนาญ เพราะ
- () รับเงินบำนาญ เพราะ

ตอนที่ 3 ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้มีผลต่อความต้องการทำงานต่อภายหลังเกษียณอายุราชการของท่าน มากน้อยเพียงใด กรุณาทำเครื่องหมาย / ในช่องที่เป็นจริงมากที่สุด

คำชี้แจง

- ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นมากที่สุด เท่ากับ 5
 ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นมาก เท่ากับ 4
 ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นปานกลาง เท่ากับ 3
 ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อย เท่ากับ 2
 ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อยที่สุด เท่ากับ 1

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

- ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

ประเด็นที่ศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
● ความต้องการรายได้หรือผลตอบแทน					
26. ท่านมีการระดมครอบครัวต้องรับผิดชอบ					
27. ท่านมีการระหนี้สินต้องรับผิดชอบ					
28. ท่านต้องการมีรายได้ประจำ ช่วยเหลือครอบครัวตามปกติที่เคยปฏิบัติ					
29. ท่านต้องการมีรายได้เพื่อใช้จ่ายส่วนตัว เช่น เพื่อการท่องเที่ยว ค่ารักษาพยาบาล บริจาค เป็นต้น					
30. ท่านต้องการรายได้เพื่อการออม					
31. ท่านต้องการรายได้เท่ากับจำนวนเงินขั้นสุดท้ายที่ท่านเคยได้รับ					
32. ท่านต้องการมีรายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายเท่านั้น					
33. ท่านไม่ต้องการจะได้รับผลตอบแทนใดๆ					

- ปัจจัยทางด้านสังคม

ประเด็นที่ศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
● นโยบายของรัฐบาล					
34. ท่านมีความพึงพอใจต่อสวัสดิการข้าราชการที่ได้รับโดยรวม					
35. ท่านมีความพึงพอใจต่อกองทุนบำเหน็จบำนาญที่จะได้รับเมื่อเกษียณอายุราชการ					
36. ท่านมีความพึงพอใจต่อสิทธิการรักษาพยาบาลที่ได้รับ					
37. ท่านมีความพึงพอใจต่อสวัสดิการการศึกษาของบุตร					
38. ท่านมีความพึงพอใจต่อระบบการให้กู้					
39. ท่านมีความพึงพอใจต่อค่าตอบแทนจากการปฏิบัติงานนอกเวลาที่ได้รับในปัจจุบัน					

ประเด็นที่ศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
● ความพึงพอใจในบทบาทปัจจุบัน					
40. ท่านมีความพึงพอใจต่อบทบาทการเป็นครูในปัจจุบัน					
41. ท่านมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของท่าน					
42. ท่านมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานร่วมกับเพื่อนร่วมงาน					
● ต้องการทำประโยชน์แก่ส่วนรวม					
43. ท่านต้องการนำความรู้และประสบการณ์ที่ท่านมีมาช่วยงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม					
44. ต้องการทำงานลักษณะอาสาสมัครภายหลังเกษียณอายุราชการ					
45. การเป็นวิทยากรพิเศษ					
46. การจัดตั้งชมรมเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส					
47. หลังเกษียณราชการแล้วต้องการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหลากหลายรูปแบบ					
48. การดูแลสมาชิกในครอบครัวให้เป็นพลเมืองดี ซึ่งถือว่าเป็นการทำประโยชน์ให้แก่สังคมด้วยเช่นกัน					
49. การถ่ายทอดประสบการณ์โดยการเขียนหนังสือหรือบทความ					
50. การสมัครเป็นตัวแทนของประชาชน เช่น ส.ส. ส.ว. ส.จ. ฯลฯ					
51. ท่านมีความเต็มใจที่จะช่วยเหลือสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน					

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

- ปัจจัยทางด้านสุขภาพ

ประเด็นที่ศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
● สุขภาพกาย					
52. การไม่มีโรคประจำตัวที่รุนแรงในปัจจุบันสนับสนุนให้ท่านมีความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุราชการ					
53. การไม่มีประวัติเจ็บป่วยที่รุนแรงในปัจจุบันสนับสนุนให้ท่านมีความต้องการทำงานหลังเกษียณอายุราชการ					
54. ปัจจุบันท่านมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงดี					
55. ปัจจุบันท่านมีโรคประจำตัว จึงมีผลต่อการทำงานหลังเกษียณอายุราชการของท่าน					
56. ท่านมีสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง มักเจ็บป่วยอยู่บ่อยๆ					
57. การสูบบุหรี่เป็นประจำ มีผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายของท่าน					
58. การดื่มสุราเป็นประจำมีผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายของท่าน					
59. การทำงานทำให้ท่านมีร่างกายแข็งแรงขึ้น					
● สุขภาพจิต					
60. ท่านเป็นผู้มีสุขภาพจิตดีไม่เครียด					
61. ท่านคิดว่าการทำงานทำให้สุขภาพจิตท่านดีขึ้น					
62. ท่านมีความพึงพอใจในชีวิตปัจจุบัน					
63. ท่านคิดว่าการทำงานเป็นการพัฒนาจิตใจตนเอง					
64. ท่านคิดว่าท่านเป็นบุคคลที่ยังมีคุณค่าต่อสังคมและยังสามารถช่วยเหลือสังคมได้					
65. ท่านเป็นคนที่มีวิตกกังวลเกี่ยวกับอนาคตข้างหน้า					

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งที่ท่านให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล นางสาวอัจฉรา ชิงรัมย์
 ที่อยู่ 245 หมู่ 10 ต.ในคลองบางปลากด อ.พระสมุทรเจดีย์
 จ.สมุทรปราการ 10290

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2547 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนพระ
 โขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร
 พ.ศ. 2551 กำลังศึกษาระดับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจ
 ทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี